

vi människor

Nr 5/6 1986

Pris: 25 kr

befriad från moms

NOVELLER!

FOTO: ERJA LEMPINEN

Vi tar sats igen!

Här har du äntligen det sista numret för 86 i handen. Det är ett nummer fyllt av kvinnors fantasi och skaparkraft som vi hoppas du kan avnjuta i lugn och ro, kanske i sängen sedan ungarna lagt sig, eller i en skön fotölj med en macka och en kopp te inom räckhåll.

Nummer 1 87 kommer redan till första maj. Det är inget temanummer, men har en viss tyngdpunkt. Vi tar upp den offentliga sektorn, privatiseringen och vad den innebär för kvinnors liv och arbete. Vi ställer finansministern mot väggen och avkräver raka besked om den offentliga sektorns framtid.

Nummer 2/3 87 kommer i början av sommaren och sen är vi förhoppningsvis ikapp med utgivningen. Om du är gammal prenumerant vet du att Vi människor framställts helt utan anställd personal under 1986. Det var en åtgärd som vi vidtog för att hindra att tidningen gick i konkurs.

Det har gått och det har inte gått.

Vi lyckades inte komma ut med 6 nummer under 86.

Men de nummer som kom är vi stolta över, och de har också fått beröm av våra läsare och av andra tidningar som skrivit om dem.

Flera entusiastiska och duktiga kvinnor har kommit med i arbetet med tidningen.

Vi människors ekonomi har stabiliserats. Men den är inte bra.

Eftersom sista numret för 86 inte kommit förrän nu, är det många som inte har förnyat sina prenumerationer än.

Gör det så fort du kan (om du tycker om tidningen,

förstås), för vi behöver varje krona. Det är ingen risk att du förlorar dina pengar, Vi människor kommer att överleva.

Fr.o.m 15 februari arbetar Monica Dalin som redaktionssekreterare och till hösten räknar vi med att vara uppe i två redaktörer igen.

Tillbaka till det här numret.

Det kom in hela 83 noveller till tävlingen. Birgit Munkhammar, litteraturkritiker, och redaktionen läste alla. Vi enades om 9 noveller som skickades vidare till de övriga jurymedlemmarna, författarna Sara Lidman och Mary Anderson och litteraturvetaren Britt Dahlström.

Resultatet blev att två personer delar första priset, Kristina Hammerskog för novellen "Hej Sven-Åke" och Gerda Melena Lindskog för "Om bruden vill bjuda".

Gerda Lindskog har skrivit ytterligare en novell som finns med i detta nummer, "Mammas landskap".

Det finns ingen rangordning bland de övriga noveller vi publicerar. Vi har valt dem för att vi tycker om dem, men också för att de kompletterar varandra.

Vi har låtit några fotografer illustrera novellerna. Människorna på deras bilder har inget med innehållet att göra.

Egentligen skulle vi vilja tala personligen med alla som sänt in noveller, och tacka dem för det arbete de lagt ner, men också för att vi fått lov att ta del av deras tankar och erfarenheter, men det är omöjligt, så vi tackar här. Tack tack!

Redaktionen

VI MÄNSKOR utges av Svenska Kvinnors Vänsterförbund. Nr 5-6 1986. POSTADRESS: Barnängsgatan 23, 116 41 Stockholm tel: 08-40 90 65. ANSVARIG UTGIVARE: Lotta Schüllerqvist. REDAKTIONSSEKRETERARE: Monica Dalin. PRENUMERATION: 100 kr. Stödprenumeration 125 kr. Gåvoprenumeration 85 kr. POSTGIRO: 90 24-1. VI MÄNSKOR utkommer med 6 nr/år. I REDAKTIONEN FÖR DETTA NUMMER: Monica Dalin, Eva Ekelöf, Agneta Furvik, Gun Fälth, Katarina Johansson, Susanne Johansson, Erja Lempinen, Ingela Lundholm, Lotta Schüllerqvist, Helene Thornblad. Redaktionen ansvarar endast för beställt material. TRYCK: Tryckeri AB Federativ, Stockholm 1987. SÄTTNING: ordgruppen, Stockholm. OMSLAGSFOTO: Ingela Lundholm

FOTO: STEPHANIE MELANDER

Hej Sven-Åke

av Kristina Hammerskog

Hej Sven-Åke!

Du kröp över golvet i en väldig fart. Du hade god samordning mellan armar och ben. Du var på väg att erövra ett russin. Om du bara kröp fort nog så skulle russinet vara ditt, ingen skulle nå det fortare än du. Du hade en viss framförhållning så liten du var.

Framförhållning är ett av de ord som kommit till sedan du fanns med oss och kröp på vårt golv. Sju månader och 16 dagar blev ditt liv. Vad skulle du ha gjort av det om det blivit 70 eller 80 år?

”En människas dagar varar 70 år och om det bliver långt 80” står det någonstans i bibeln.

Vad skulle du ha gjort av alla år, alla dagar och timmar? Skulle du rentav tyckt att det blev långsamt ibland?

Jag, din näst äldsta syster, tycker att tiden går sakta när jag någon gång väntar på ett tåg eller på en buss.

När jag var yngre tänkte jag ofta på dig, på ditt liv, din död och din begravning. Jag tror fortfarande att ett av vår fars tyngsta lass var det han hade då han cyklade halvmilen hem från Lanthandlaren med din kista på pakethålaren.

Av din begravning minns jag mest ålarna som vår kusin kom med till ditt begravningskalas. Han hade dem i en tidning på cykeln, cykeln satte han mot husväggen. Sedan gick vår kusin in och pratade med mor och far och oss andra och han tyckte att det var tråkigt att du var död. Och barnvagnen stod där tom och ren inkörd i finrummet.

När mor en stund senare skulle gå ut och hämta ålarna fanns bara tidningen kvar. Ålarna hade rymt till det höga gräset bakom huset och där fångade vi barn dem under tyst fnitter. Vi fick inte skratta eftersom du var död.

Några år efter din död bad jag en snickare göra ett kors till din gravplats. Han gjorde det i ek och nu har korset stått där i ungefär 40 år.

Du hade varit 43 år om du hade fått leva.

Vad skulle du ha gjort Sven-Åke?

Hade du varit busschaufför som en av dina småbröder eller hade du arbetat i kungens tjänst som en av dina äldre bröder? Eller hade du arbetat inom långvården som jag?

Det kanske var du som skulle revolutionera långvården.

Det kanske var du som skulle få oss andra att inse att människovärdet inte sitter i tal, syn, hörsel eller andra organiska eller mentala funktioner. Av din inspiration skulle vi få ork att förverkliga något stort och fint av vårt arbete.

För den rullstolsburna Elin utan besök skulle vi göra tillvaron lättare. Vi skulle få henne att upptäcka och använda de möjligheter hon ändå har kvar. Vi skulle få gamle Henrik att glömma sin bitterhet över alla oförrätter som han under årens lopp blivit utsatt för.

Fulla av inspiration skulle vi alla börja våra arbetspass övertygade om att det var här, just här, vi har vår uppgift på jorden.

En dag kom du till oss gladare än någonsin.

— Ser ni, sa du, ser ni att vi har lyckats. Lyckats lära oss att det är patienterna som är vår inspirationskälla.

— Där är hon som har en bror som gör så mycket för långvården, skulle besökarna säga till varandra och sedan skulle de nicka vänligt till mig. En nick som betydde ”hållsa honom och tacka”.

Och vad skulle du ha gjort mera Sven-Åke? Skulle du sitta på stenmuren i timmar och titta på lövens spel i träden? Se hur miljoner små gröna barr tillsammans med stam och kvistar bildar en gran. Smeka den mjuka, daggvåta mossan och titta länge på ormbunksbuketterna vid granens rot. Du skulle se rallarrosens alla färger och upptäcka den första prästkragen i sommarängen. Sent på hösten skulle du hitta några blålockor som trotsat de första frostnät-

terna. Du skulle hitta dem bland högt visset gräs och du skulle plocka blålockorna och sätta dem på bordet dukat till familjefest.

Sven-Åke, var det du som skulle lära mig dansa tango? Vi skulle dansa du och jag och jag skulle knappt röra golvet. Bara sväva, sväva så i en tango med dig. Nu har min längtan efter att dansa tango fått inskränka sig till att titta på Lasse Lönndahl när han dansar tango med en annan i TV.

Skulle du ha tid, tid för sommarängen, rallarrosen, blålockan och tango?

Jag bara undrar vad du skulle ha gjort av de 15 675 dagar du hitintills har gått miste om. Skulle du bara låtit de här dagarna gå?

Skulle du vara generös mot oss andra eller skulle du fortsatt jaga russin?

Var det du som efter tjugo års äktenskap en kväll skulle sitta med din hustrus huvud i ditt knä och lekfullt kittla henne med ett grässtrå under hakan?

Var det du som skulle hoppa hage med ungarna på grusgången och bygga koja med dem i skogen? För att ni sedan skulle följas åt på upptäcktsfärd nedåt vattendraget. Ni skulle se massor av levande små varelser röra sig på vattenytan. Ni skulle stå tysta en lång stund och lyssna på taltrastens sång och gökens galande och duvans hoande djupare in i skogen. Ni skulle se era spegelbilder bilda ett familjeporträtt i källan och ni skulle vandra hemåt gnolande på:

”Här en källa rinner

säll den henne finner

Hon är djup och klar

Gömd men uppenbar”

Låt oss i alla fall stanna vid tanken att du skulle ägna ditt yrkesliv åt långvården.

Men du dog den 21 augusti 1942 och inte förrän i mitten på 40-talet fick vi den långvård vi har idag. Så du fick aldrig en chans. Det är nog därför långvården är som den är.

Du lämnade åt oss andra att klara den och det gjorde vi inte så bra precis. Vi gjorde vårt jobb och det var ingen som fordrade mitt avsked när jag gick ifrån gamle August i korridoren fast han bara hunnit säga halva meningen. Det var heller ingen som anmärkte på mig för att jag körde in den rullstolsburna Elin på ett fyrbäddsrum.

För landstinget hade intet annat att erbjuda Elin som kom direkt från sin stuga i skogen.

Käre Sven-Åke, om du visste vad jag önskar att du hade fått leva och fått göra en insats inom långvården.

— Men vad har du själv gjort av ditt liv och ditt arbete hör jag dig fråga.

Jag har, som jag nyss sa, gått förbi August i korridoren och kört in Elin på fyrbäddsrummet. När jag sagt något så har jag ofta sagt det fel, med fel betoning, på fel plats till fel människor. Mina fel när det gäller arbetet har jag försökt kompensera genom att bjuda patienterna på små utflykter. Små, tafatta besök att förgylla deras tillvaro.

Efteråt har jag ofta upptäckt att det var de som bjöd, bjöd på sig själva.

Jag har gjort en sak till som jag måste tala med dig om. Jag har skrivit en novell på 64 tätskrivna A4-sidor. Ibland har jag kallat min novell för bok.

Språkligt inser jag nu att den är ointressant, ja rentav dålig. Så till vintern ska jag försöka skriva om den.

Nu blev det mycket om mig och det är nog helt följdriktigt.

Jag är nämligen en självupptagen person — ungefär lika självupptagen som de flesta andra.

Det är fantastiskt att vi inte kan göra något bättre av våra år och dagar när vi nu ändå får leva.

15 675 dagar har du missat. Hur många dagar har jag själv missat?

Vad som har hänt för övrigt med dina föräldrar och dina syskon?

Du har fått 16 syskonbarn och ett syskonbarnbarn. Vår far är död sedan sju år tillbaka. Mor mår ganska bra, hon är 79 år nu. Hon bröt lårbenshalsen i år men hon tränar bra och går omkring i sin lilla etta. För elva år sedan flyttade mor till lägenheten i samhället från den lilla röda stugan i Buskahult där du föddes, levde och dog.

Vår syster Inga-Lisa, som var fyra år när du föddes, är död sedan några år. Jag försökte först skriva det här brevet till henne istället för till dig Sven-Åke. Men såren efter Inga-Lisa är inte läkta än så jag klarade det inte. Under Inga-Lisas dödsannons borde det ha stått:

”För den som mentalsjukdom
blott är givet
är döden skönare än livet”

Vi andra har det ganska bra.

Ibland är vi missbelåtna med vårt inre, vårt sätt att vara, vår figur eller med vädret. Vi som är din familj är ungefär som alla andra. Vår förmåga att ändra på något är ganska liten så därför pratar vi mest om vädret och minst om vad som rör sig i vårt inre och om vår själ.

Om våra besvikelser över oss själva eller våra medmänniskor talar vi sällan i öppna ordalag.

Om figuren och om övervikt talas det och skrivs det mycket. För egen del har jag väldigt stora öron. Hur smal om midjan jag än bleve så skulle folk bara se mina öron. Men jag säger inte till någon: ”Jag ska inte banta för mina komplex sitter i öronen”.

En del av oss lider av självbedrägeri, andra av falsk ödmjukhet. Ibland är vi elaka mot varandra och säger fula saker i förtäckta ordalag.

Allra värst är det när någon är elak och överlägsen i kombination.

Du fick aldrig chansen att vara spydig och elak.

Du låg tyst och jollrade, du sov och du grät ibland. Du

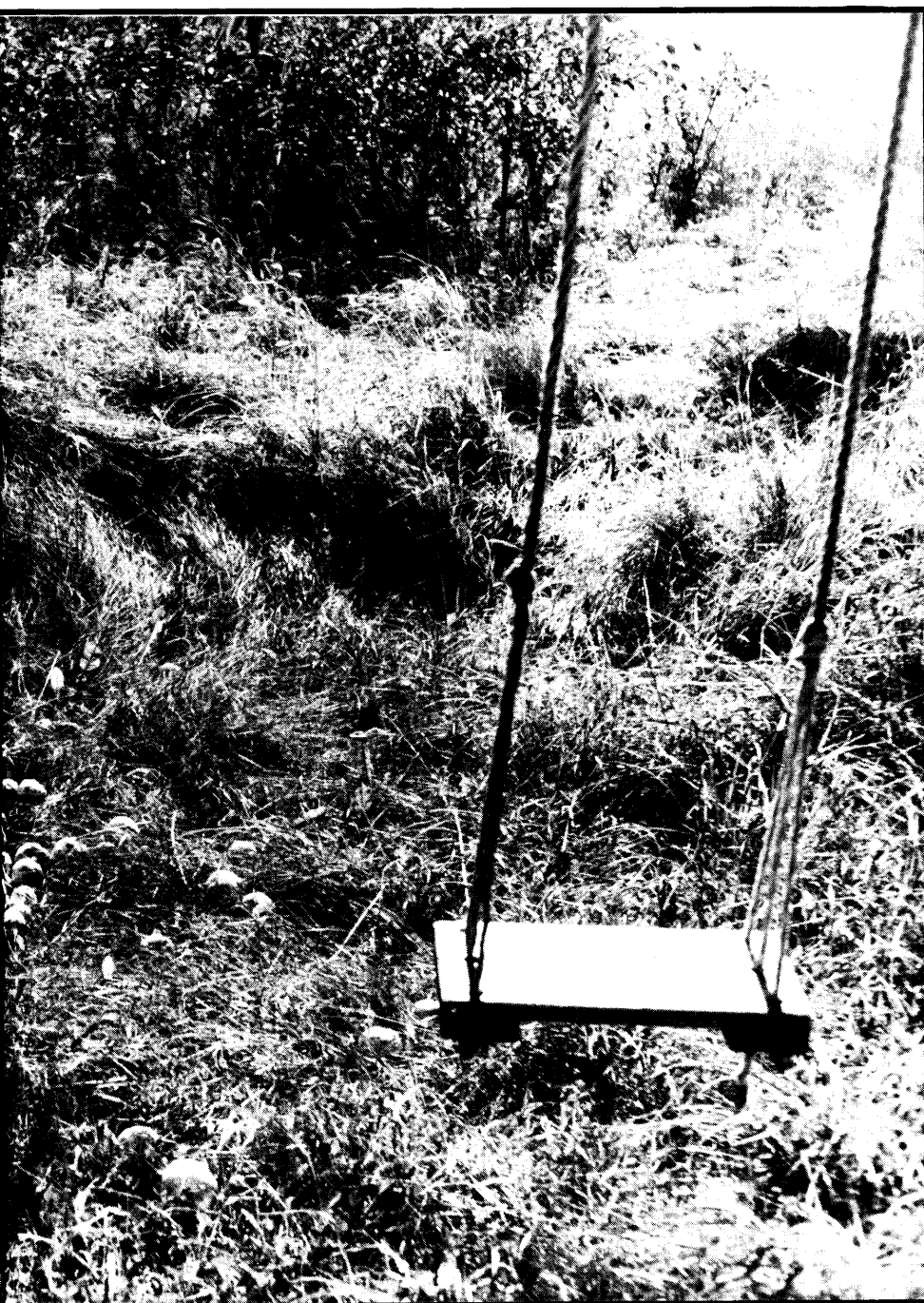

FOTO: MARIE ANDERSSON

satt på ett täcke på golvet och lekte med några träskedar och du kröp omkring.

Tänk att vi som fick så många dagar har mage att använda dem så småaktigt.

Vi arbetar våra timmar för lönens skull. Vi gifter oss eller är sambo, får barn. Bygger hus, skiljer oss, har bekymmer med räntorna och umgängesrätten med barnen. Vi läser dagens tidning och tittar på TV.

”Att dig försvara
från allsköns fara
han upptog dig
ibland sin änglaskara”

Den psalmen sjöng vi på din begravning.

Visst har du sluppit mycket av ”allsköns fara”.

Du har sluppit all den oro och ångest som ibland är så svår för oss andra, vi som fick leva vidare alla de här dagarna.

Skulle du ha blivit en stor diktare Sven-Åke?

Skulle du kunna skriva dig igenom det svåra och alltför tunga?

Skulle du också dela med dig av allt det ljusa, glada och fina som du fick uppleva?

Vad skulle du ha fått anledning att skriva om dina 15 675 dagar?

Eller kanske skulle du ha blivit psalmdiktare.

Tänk vad vår mor skulle ha blivit stolt och glad om du skrivit en psalm för den nya psalmboken. Tänk om du hade fått stå där som författare tillsammans med Britt G Hallqvist och Anders Frostenson.

Vad skulle du egentligen ha gjort?

Jag har gissat på busschaufför, kunglig tjänst, revolutionär och nu sist diktare.

Diktare fick du nog bli på din fritid tror jag. Din psalm hade gått till eftervärlden och följt med i kommande psalmboksutgåvor. Din psalm hade blivit en stor och mäktig psalm av samma odödlighet som ”Var hälsad sköna morgonstund”.

Nu är du bara en liten leksaksspann mull på en stor kyrkogård. Och vinden blåser från sjön och kyrkan reser sig vit och oändligt stor några meter från den plats där vår mor fortfarande sätter blommor vid ett ekkors. □

FOTO: MARIE ANDERSSON

Om bruden vill bjuda

av Gerda Helena Lindskog

Hedvig var inte Annas riktiga faster. Hon var hennes pappas faster och hon var ganska gammal. Anna tyckte förfärligt mycket om henne, trots att hon inte var särskilt glad och livlig och helst bara satt i köket och drack många koppar kaffe. Det hade aldrig hänt att hon hittat på något intressant att göra när hon var barnvakt i familjen. Hon bara satt vid köksbordet och log och småpratade med sin brorsons flickor, men hon brukade ha med sig en packe veckotidningar när hon kom och Anna älskade att sitta och läsa romantiska noveller och roliga serier i dem medan Hedvig satt mittemot henne och drack kaffe genom en sockerbit som hon höll fast mellan läpparna.

Den här dagen hade faster Hedvig kommit redan klockan sju och eftersom hon inte hade sovit en blund på hela natten hade hon gått och lagt sig i mammas säng så fort den gröna Folkan hade försvunnit nerför gatan.

Anna hade sagt till sina småsyster att de på inga villkor fick störa pappas trötta faster. Med överdriven försiktighet hade Ingela och Maria tassat omkring på tå i köket medan de dukade fram sin frukost och Anna hade skrattat åt dem och sagt:

— Klampa inte så. Hon kan vakna.

Men Ingela och Maria förstod sig inte på ironi. De hade förskräckt blivit ännu tystare och de hade sett komiska ut när de satt och drack sitt te i extra små klunkar för att inte störa gammelfaster.

Till sist hade Anna blivit irriterad.

— Gå ut och lek med er, hade hon sagt när de var färdiga med frukosten. Jag ska också vila mig ett slag.

Det där var för några timmar sedan.

Anna hade krupit ner i sängen med den långa, granna stickningen, som hon egentligen borde ha avslutat för länge sedan. Det skulle bli en halsduk åt pappa och stickorna gick av sig själva i hennes händer, hon kunde helt enkelt inte sluta och han fick väl vira den ett par varv extra runt halsen, det gick säkert bra eftersom garnet var tunt och smidigt.

Nu la hon i alla fall ifrån sig stickningen.

Det värkte i hennes fingrar och hon kröp ner i sängen och betraktade belåtet den grållt förfärliga halsduken, som mamma skulle tycka illa om, men som pappa skulle ha på sig varje dag i alla fall, som han brukade ha på sig det han tyckte om och han tyckte alltid om det han hade fått av Anna.

— För jag är hans älsklingsdotter, skrattade hon för sig själv och satte sig upp i sängen.

Hon var hungrig. I alla fall var hon sugen på något så hon bestämde sig för att gå och se om det fanns något att äta. Hon sprang i bara nattlinnet till köket och såg att det var rätt tomt i kylskåpet, men i skafferiet stod en intressant påse. "Till Anna, Ingela och Maria. Dela med er till faster Hedvig och var snälla!" stod det på lappen som var nedstucken i den.

Aнна kikade i påsen. Det var jordgubbar. Hon böjde sig ner och stack näsan tätt in på bären, så lyfte hon försiktigt ut kartongen ur påsen, ställde den på köksbordet, satte sig med armbågarna omkring den och valde omsorgsfullt ut den största jordgubben. Hon fick gapa ordentligt för att få in den i munnen och hon klämde tankfullt sönder den mellan tungan och gommen när hon

såg att Alf och Pera och två småkillar stod och pratade på trottoaren. Pera hängde över sin cykel och Alf hängde över Pera medan småkillarna stod på respektfyllt avstånd ifrån dem.

Anna klättrade upp på köksbordet för att se lite bättre. Hon gillade Pera. Mycket och tveklöst. Han var den snyggaste killen på gatan och han hade ropat efter henne att hon hade en fin rumpa. En gång skrek han "häck" och en gång "rumpa". Han var ganska nyinflyttad, så hon hade inte pratat så mycket med honom, knappt något alls faktiskt. Utom det där med rumpan.

Hon stoppade ännu en jordgubbe i munnen medan hon fundersamt iakttog gänget ute på gatan. Så öppnade hon fönstret och sträckte sig över den halvdöda pelargonian när hon ropade:

— Affe, jag har jordgubbar. Vill ni ha?

Alla killarna vände sig om samtidigt. Anna såg Peras bruna lugg och hans kantiga haka. Han var fräsig klädd i svart jeansjacka och vita byxor och de andra pojkarna såg mycket obetydliga ut bredvid honom.

Affe tittade på Pera.

— Varför inte, sa Pera. Om bruden vill bjuda, så.

Han kastade lite nonchalant med huvudet åt Annas håll och gick för att ställa ifrån sig cykeln mot gatlyktan borta i korsningen medan småkillarna och Affe väntade på honom. Anna satt alldeles stilla när hon såg honom komma, lite kobent och hemskt tuff, mot hennes köksfönster.

När de stod i rad vid rabatten slängde hon den första jordgubben mot Pera. Han försökte fånga den med munnen, men misslyckades. Jordgubben föll ner i rabatten och Affe rusade fram och tog den innan Pera hann böja sig efter den. Om han alls funderade på att göra det? Han stod bredbent och tuff och såg Anna i ögonen och hon småskrattade och prövade igen att kasta ett stort, rött bär rakt i hans mun. Han sträckte på halsen, men missade den här gången också. Anna skrattade till, det här var spännande, hon mötte Peras blick och hon kände att hon rodnade.

— Om han fångar den här blir jag kär i honom, tänkte hon och då fångade han den! Grabbarna skrek och Anna reste sig på knä på köksbordet och applåderade.

— Mera, skrek Affe. En gång till Pera. Det var jävligt snyggt!

Det brann i Annas kinder när hon böjde sig fram och kastade nästa jordgubbe mot Peras mun. Han missade en nu och hon koncentrerade sig för att sikta bättre.

Den ena jordgubben efter den andra for genom luften utan att hamna i hans gapande mun. Nu hade han missat bra många, tyckte hon och böjde sig fram mot fönsterbrädan och lyfte undan blomkrukan. Kanske skulle det gå lättare att sikta om ingenting stod emellan dem.

Hon var alldeles framme vid fönsterkarmen nu. Hon stod fortfarande på knä i sitt korta nattlinne och hon tänkte: Om han tar den här är han kär i mig.

Han tog den. Anna jublade, hon blev så ivrig att hon var tvungen att sätta sig i fönsterkarmen. Hennes bara ben hängde utanför fönstret och skjortan gled upp lite, men hon drog snabbt ner den.

Det var då han sa det.

Han sa det med sitt strålande vackra ansikte vänt upp mot henne och han hade just svält den jordgubbe som han

fångat för att visa att han var kär i henne. Han sa:

— Får vi se fittan nu?

Anna stirrade till. Först förstod hon nog inte vad han hade sagt. Varför dröjde det annars så länge innan hon slängde jordgubbslådan i ansiktet på honom? Hela lådan. Det var visserligen inte många bär kvar, men det hade ändå varit något för Ingela och Maria att dela på.

De sprang sedan. Allihop. Affe skrattade sitt idiotskratt och de små killarna flinade och hoppade jämfota av upphetsning innan de rusade efter Pera mot gatukorsningen.

Hon stod i sängkammardörren och tittade på faster Hedvig som låg utsträckt på rygg i mammas säng och sov. Hon hade bara sin glansiga underklänning på sig och hon andades tungt och pipigt. Gardinerna var fördragna och pappas pyamas och mammas overall låg slängda över pappas obäddade säng. Det luktade unket i det mörka rummet.

Anna satte sig på sängkanten. Hon hade en motvilligt varm känsla i magen när hon såg på Hedvigs stora, tjocka kropp. Försiktigt la hon sig bredvid henne, alldeles tätt intill henne, under samma täcke som hon och utan att hon riktigt visste hur det gick till låg hon i den väldiga fastersfamnen och sov.

Hon vaknade en timma senare när Ingela och Maria stormade in i sängkammaren.

— Oj, då, sa Ingela förskräckt och slog en hand för munnen när hon fick se Hedvig och Anna i sängen. Maria stod ett par steg bakom henne och stirrade.

— De kramas, viskade hon och då reste Hedvig upp huvudet och såg på dem genom sovrumsdunklet.

— Vad är klockan?

Ingela sprang fram till väckarklockan på pappas nattygsbord.

— Halv ett, sa hon förståndigt och förtjust.

— Åh, himmel, ropade Hedvig. Det var det värsta! Mitt på en vanlig lördag!

Anna satte sig förvirrad upp i sängen. Hon var rufsigt och blek och Hedvigs smala armlänk hade tryckt ett långt märke i hennes kind.

— Vi måste ge barnen mat, sa Hedvig strängt. Vi måste tänka på dem också, inte bara på oss själva.

Hon blinkade mot Anna och hävde sig tungt ur sängen. Anna såg på hennes skära underklänningsrygg, stoppade tummen i munnen och tänkte: Så stor hon är.

Hon hade legat som en mycket liten unge i ett varmt och skönt bo och hon hade en god känsla av ro i kroppen när hon långsamt kom ihåg vad som hänt. Jordgubbarna. Peras ögon. Fittan.

S ent om eftermiddagen satt hon med faster Hedvig vid köksbordet och drack starkt kaffe i de blomliga keramikmuggarna från Frankrike och Hedvig hade just sagt att hon nog föredrog tunnare koppar i alla fall. Anna nickade stumt, hon tyckte för sin del att det kvittade vilket. Hon hade ingen riktig lust att prata med Hedvig, som i början av kaffestunden hade läst "Mitt livs novell", men som sedan blivit nervös och småpratig. Hon satt och plockade med sockerbitarna nu, på ett sätt som irriterade Anna, som satt böjd över sitt ritblock. Hon hade klottrat små, små konstiga figurer över hela pappret och nu kom hon plötsligt på något och då reste hon sig från bordet och sa att hon måste ha tuschpennorna, men hon

hittade först bara en svart, så hon fick rota runt en lång stund i sitt rum innan hon återkom till Hedvig med en grön penna och en jordgubbsröd.

Hedvig var försjunken i sin tidning igen och Anna kunde ostört rita. Hon började med jordgubbarna. Stora och en aning för mörkröda bär i en hög på ett svart fat.

Hon visste inte varför hon inte ritade dem i kartongen.

De syntes bättre så här och hon ville inte göra det riktigt som det varit. Inte riktigt, men nästan.

Peras och Affes och småkillarnas huvuden var lätta att rita. Hon ritade bara deras bakhuvuden. De blev gröna och de såg ut som fyra omogna äpplen. Lite större än jordgubbarna och alldeles runda.

Så tog hon den svarta pennan och började teckna figuren i köksfönstret. När hon kom till benen sneglade hon på Hedvig, som såg ut som om hon när som helst tänkte avsluta sin läsning — men som inte tycktes märka att Anna gick ifrån henne till vardagsrummet.

Hon behövde utrymme nu och avstånd till människor, för detta var farligt.

Hon la blocket på mattan framför soffan och kröp ihop framför det när hon ritade fittan. Hon gjorde det mycket fort och hon tog den röda jordgubbspennan. Det brann i hennes mage, det kändes faktiskt som eld och den gick långt ner i låren när hon ställde sig på knä och såg på flickan i fönsterkarmen. Jordgubbsfatet på köksbordet såg bortglömt ut, det var bara fittan som de gröna huvudena tittade på. Och det såg ut som om den svarta flickan var stolt över sin jordgubbsfitta.

S å hörde Anna Hedvig röra sig i köket. Hon blundade och kände den heta känslan i låren och sedan knycklade hon ihop pappret fort och slarvigt, reste sig nervöst och vecklade ut det igen. Skulle hon inte spara bilden i alla fall och visa den för. . . Nej, var hon klok, det här kunde man inte visa för någon!

Snabbt och med darriga fingrar rev hon bilden i remсор. Så rev hon dem på tvären också så att hon fick en liten hög med små fyrkantiga papperslappar. Måste hon äta upp dem också?

Hon skrattade för sig själv, men blev tvärt allvarlig igen när hon fick syn på den lilla jordgubbsfittan. Den hade bevarats oskadd på en pappersfyrkant.

Anna tog pappersbiten mellan tummen och pekfingeret. Hon betraktade den i uppmärksam bävan en stund, men när hon stoppade in den i munnen bubblade ett hejdlöst, lyckligt skratt upp i henne. Hon slog handen för munnen av rädsla, men skrattet bara fortsatte.

Hon satt en stund på den luddiga mattan sedan och lutade huvudet mot soffsätet medan hon väntade på skamkänslan, men den kom inte.

Hon var glad och alldeles lugn när hon kom ut till Hedvig i köket. Hon gick fram till skåpet under diskbänken och öppnade dörren. Hon höll sin knutna näve över soppåsén, öppnade försiktigt handen och lät de små pappersbitarna snöa ner i påsen. Några hade fastnat på hennes svettiga handflata. Hon borstade av handen och stängde dörren till sopskåpet och hon hade allttjämt den underligt varma känslan i magen när hon satte sig mitt emot Hedvig vid köksbordet och såg på henne under luggen. □

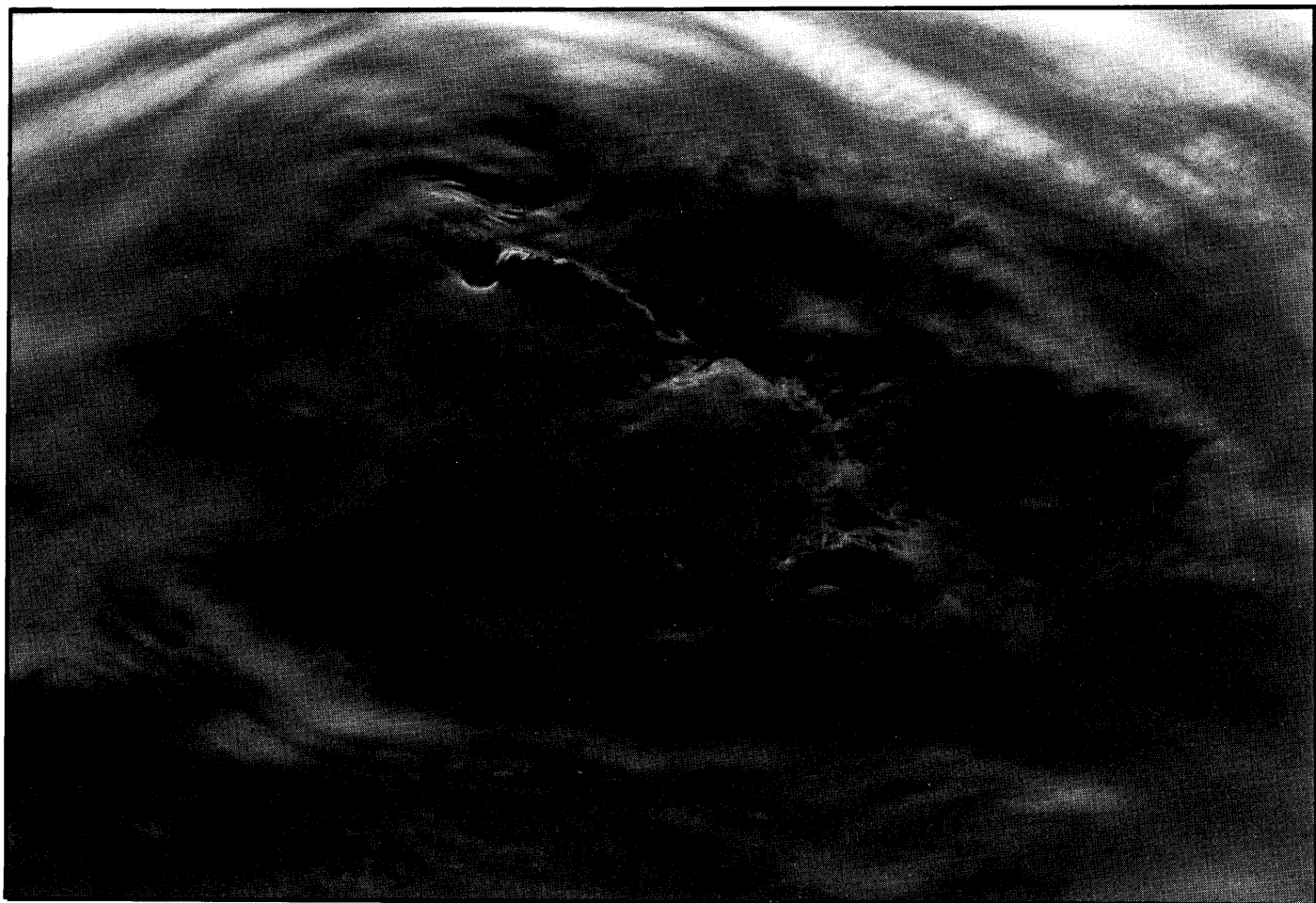

FOTO: ERJA LEMPINEN

Grynnan

av Soili Korpimäki

Golvet har lagt is under natten!
Hennes smala ben dinglar över sängkanten.
Ögonen mäter avståndet till dörren.

Klokt av mig att spanna trapetsen i dörrposten. Det hindrar dörröppningen att växa igen. Jag måste köpa en till. Dörröppningen till köket har också blivit smalare.

Hon provar golvet med ena foten men rycker den snabbt tillbaka, drar båda knäna upp till hakan, kramar om sin huttrande kropp.

Den här stunden har jag upplevt en gång förut!

En fågel flyger mot fönsterrutan.

Jag var utlämnad på grynnan! Min egen bror lämnade mig ensam på grynnan som var liten som en assiett. För att jag inte ville ta av dom ljusblå sidentrosorna och visa min hårlösa blygd! Inte för två kronor, inte för en femma, inte ens för en hel tia!

Hon drar sig ännu mera till sängens mitt. Samlar kud-
dar och sängkläder omkring sig, motar bort minnena som
nafsar som små fiskar efter hennes nakna fötter.

Hur kom jag därifrån? Från grynnan. Kanske var det
han som hämtade mig, min bror. Klart att jag inte vågade
knysta om det. Hur kommer jag härifrån? Jag kan inte
vänta tills isen släpper.

Hon börjar fiska upp kläder som finns strödda omkring
sängen. Börjar dra på sig kläder som hon hade burit på
sig igår, kläderna från iförrgår och dagen före. Lager på
lager.

De sade att det fanns en tokig dräng som hade kastat
alla dessa stenar som bildade grynnan. Men den största
kunde han väl inte ha kastat, den som var stor som assiett,
den som jag satt på. □

FOTO: INGELA LUNDHOLM

Ensam mamma blues

eller

Tänk om jag blir en lutfisk

av Viveka Munther

Om det inte vore för Birgit, skulle jag aldrig ha gjort det. Gå ut och dansa så där. Vid min ålder. Efter sju år som ensam mamma. Jag som inte rört vid en karl på flera år och inte kan ta ett danssteg. Men Birgit är envis. Tycker att jag behöver komma ut. Hon är så trevlig också. Vi skrattar så bra tillsammans. Det händer alltid något roligt, när hon är med. Hon känner så många och kan tala med alla. Och jag kan ju inte alltid sitta här hemma ensam. Måste ju komma ut ibland. Kan bara inte bestämma vilket som är värst, att bli uppbjuden eller att inte bli det. Men det ordnar sig nog. Jag har ju Birgit.

Läpparna som är vita målar jag röda och näsan som är röd gnider jag in med ett tjockt lager brunkräm. Och iväg bär det. Röken slår emot mig redan i trappan. Den är tät och massiv. Musiken är öronbedövande och skränig. Hjälp, här är ju bara ungdomar, vad skulle jag här och göra. De sitter och gungar i takt med musiken. Jag har inte det minsta lust att gunga. Vi köper en öl och tränger oss in vid ett bord. Birgit börjar genast tala med Margareta. De är med i samma förening och hamnar snart i en djup och intern diskussion. Vad har jag med deras förening att göra. Den intresserar mig inte ett dugg. Artigt ställer jag några frågor, medan jag tänker på annat. Sitta på ett danshak och diskutera politik! Jag visste att jag aldrig skulle gått med. Jag passar inte på ineställen, är för gammal och vet inte ett dugg om politik. Vad i herrans namn ska jag säga för att verka intresserad.

Nu vill de gå närmare musiken för att höra bättre och se på bandet som spelar. Jag får väl följa med då, vågar inte sitta här ensam. I kväll är jag en del av Birgit, kom ihåg det, alla ni som sitter här, Birgit och jag hör ihop. Jag har inte kommit hit ensam och jag är inte ensam och jag känner mig inte ensam heller, jag har fullt med vänner och är fri och självständig. Jag följer Birgit i hämlarna. Vi är ända framme vid killarna som spelar. De har bara magar, åtsittande byxor och långt hår, som böljar på axlarna. Musiken är förskräcklig. Det slår lock för mina öron. Om jag skulle gå och sätta mig ensam vid bordet i alla fall. Jag måste väl kunna sitta ensam ett tag åtminstone. Birgit finns ju på betryggande avstånd. En vacker yngling lyfter sitt glas mot mig och säger skål. Vad ska jag göra? Bäst att vara avvisande, jag kan väl inte sitta här och le mot en främmande karl heller. Men jag får väl åtminstone lyfta glaset tillbaka, annars tycker han nog att jag är högfärdig, bara snabbt och sedan titta bort, så han inte inbillar sig något. Jag lyfter mitt glas och ler stelt och plockar fram mina cigaretter och drar snabba, djupa halsbloss. Det befriar åtminstone högerhanden, med den vänstra kramar jag glaset och huvudet vrider jag hela tiden i riktning mot Birgit, för att det inte ska råda något tvivel om, att hon och jag hör ihop ikväll. Undrar vad det är för en typ egentligen. Han ser lite feminin ut med sina långa mörka ögonfransar och sin mönstrade scarf runt halsen. Han verkar mycket medveten om sig själv och sitt utseende, tycker nog att han är snygg, usch, snygga karlar är det värsta jag vet, honom tänker jag inte le mot fler gånger.

Nu kommer Birgit och Margareta äntligen tillbaka. De är på gott humör. De gillade musiken. Men nu fortsätter de att tala om sin förening, som om det inte finns något annat här i världen än den där jäkla föreningen. Margareta har ett fascinerande ansikte och en sådan utstrålning. Hon är inte vacker precis, men så levande och hel på något sätt. Tänk om man vore så öppen och naturlig som hon! Snygga bröst har hon också, det är kanske därför hon är så lycklig.

Herregud, nu vill de dansa också, då kryper jag under bordet så länge. Birgit går upp och dansar med en tjej. All-

deles ensamma är de på dansgolvet och alla tittar på dem, men de är helt ogenerade. De ormar sig och vrider på nacken och vippar på ändan. Om jag hade en så stor ända som Birgit, skulle jag haft komplex och gömt den under stora koftor, men Birgit bara ormar sig och tycks gå helt upp i musiken. Nu dör jag, nu frågar Margareta, om jag vill dansa med henne. Egentligen vill jag nog, det skulle vara skönt att dansa med en tjej, det har jag aldrig gjort, det gjorde man inte på min tid. Men inte vågar jag dansa sådan där ormdans. Men jag vågar inte säga nej heller, då blir hon kanske sårad. Så jag travar upp med henne på dansgolvet och rör ändan först åt höger och sedan åt vänster, men nej, hon får hellre hata mig, jag sticker och lämnar henne ensam. Konstigt, hon blev inte arg, hon ler så rart och bara fortsätter att orma sig med Birgit och den andra tjejen. Jag går tillbaka till min plats och försöker se oberörd ut. Bäst att gunga lite med kroppen i alla fall och låtsas som om jag gillar musiken. Jag känner hur alla stirrar på mig, men det var ju inte alls så att jag inte vågade dansa, o nej, jag ville bara inte, jag gillar dunkandet till tusen, vilken feeling de har, gossarna som spelar.

V i bestämmer oss för att gå till ett jazz-ställe i stället, Birgit och jag, med lite mognare publik. Med detsamma jag kommer in i lokalen, känner jag att detta passar mig bättre. Här dansar man som jag är van och jag börjar tycka att det är roligt att vara ute. Margareta stannade på det andra stället och jag får ha Birgit för mig själv. Jag känner mig plötsligt glad och orädd och får lust att dansa.

Det är inte så att herrarna springer benen av sig precis för att få dansa med mig, och själv springer jag inte alls. Det gör man inte här. Här väntar man snällt tills man blir uppbjuden och försöker verka glad och oberörd. Då jag sörplar i mig min tredje öl och mitt leende liksom fastnat i nyllet, kommer det fram en skäggig typ och pekar på mig. Min äkta glädje går nog inte att ta miste på. Jag rusar upp från stolen och trycker mig tacksamt mot min kavaljer och njuter av kroppskontakten och att få röra mig i takt med den tradiga jazzen. Så blev det en lyckad kväll i alla fall. Det gäller bara att gå till de rätta ställena. Och jag ser nog inte så dum ut ändå. Vi tröttnar inte efter den första dansen och inte efter den andra och tredje heller. Vi dansar som fastnitade i varandra. Jag har näsan i hans armhåla. Han luktar rent och hans bomullsskjorta är mjuk och flossig och jag känner hans kön svälla emot mig. Jag är varm och svettig och trött men njuter av närheten och musiken.

Särskilt talför är han inte, min kavaljer, han säger faktiskt inte ett enda ord, men det är skönt att slippa svara på en massa dumma frågor. Plötsligt hör jag ordet kuss, vadå kuss, jasså, han är dansk, eller tysk kanske, ja det skulle väl i och för sig inte vara så dumt. Kanske borde jag passa på att kussas för allt vad livet är värt, när tillfälle nu bjuds, min erfarenhet är att herrar inte brukar vara så där mycket för att kussas, de brukar vara pigga på att hoppa över sådana där onödiga och tidsödande detaljer. Här har jag ju mitt livs chans att kussas för allt vad tygen håller.

Men. Det är helt klart vad han är ute efter. Jag måste fatta ett beslut. Vill jag följa med denna mjuka bomullsskjorta hem eller inte. Om det bara funnes han och jag och ingenting runt omkring oss, ingen Birgit och inga skuld-känslor och inga barn, som väntade hemma, om det bara funnes han och jag och längtan och åtrån, så varför inte. Han ser väl inte så pjåkig ut, åtminstone inte upp till bröstet, högre upp när jag honom inte. Men där sitter Birgit. Vad skulle hon tänka. Och vad skulle karlen själv tycka om mig egentligen. Han skulle bara tycka att jag var lätt-

sinnig och i själva verket förakta mig. Inte för att jag kan få det till att jag skulle vara mer lättsinnig än han. Och förresten måste jag ju hem till barnen.

Jag går tillbaka till vårt bord. Sitter inte den där Margareta där nu igen och pratar och gestikulerar och är medveten så det sprutar ur öronen på henne! Hon skulle ju stanna på det andra stället. Och var har hon sina rädslor, duktigpellen? Vill jag verkligen bli så jäkla duktig som hon? De frågar om jag vill följa med på en fest nästa lördag. Jag känner hur jag blir röd ända ut i öronsnibbarna. Bara tanken att gå ut en kväll till och känna mig värdelös, gör mig panikslagen. Jag säger att jag inte

har någon barnvakt. Barnen är bra ibland. De tittar forskande på mig. Tror de mig inte. Nej, de har nog genomskådat mig.

De ler lite överlägset. Pinsamt att rodna också. Jag måste sluta. Men då rodnar jag ännu mer förstås. Känner mig som en stopplykta, som alla stirrar på. Det kommer en kille och räddar mig. Han slår sig ner vid vårt bord och sträcker fram en iskall, slapp, degig hand och presenterar sig. Jag hör inte vad han säger, sitter bara och tänker på att han liknar en lutfisk. Kan inte tänka på något annat. Vilka fiskögon i det bleka, intetsägande ansiktet. Kanske blir man sådan om man lever ensam för länge. Kanske liknar jag också en lutfisk. □

FOTO: MARTINE DURAND

En dag i varuhuset

av Ing-Britt Melin

Signalen till väckarklockan var nedskruvad till ett lågt surrande. Vera vaknade omedelbart och stängde genast av den. Snabbt drog hon in armen i värmen under täcket igen och låg alldeles stilla, lyssnande. Karl-Gunnars andetag förblev lugna och jämna. Lättad vek Vera undan täcket och gled ur sängen. Ljudlöst tassade hon över sovrumsgolvets heltäckningsmatta och ut genom dörren, som hon lät falla igen med ett knappt hörbart klickande. Hon fortsatte in i badrummet, där hon belåtet konstaterade att utrustningen låg på plats, klar att tas i bruk. Efter dusch och tandborstning i all hast, var hon ute i hallen och gick fram till den grå väggtelefonen. Snabbt och säkert slog hon Karins nummer. Redan innan första signalen avklingat hörde hon Karins röst i andra ändan.

— Redo?

— Ja!

Vera la på, grep väskan med utrustningen i, och öppnade ytterdörren.

Karl-Gunnar vände på sig i dubbelsängen. Vänsterarmen föll i golvet med en dov duns.

Nere på parkeringsplatsen utanför Revenys Livsmedels-hall var redan gänget samlat. Morgonen var gråkall och ruggig, men bland de församlade kvinnorna fanns en stämning av förväntan och koncentration. Vera nickade åt Hilma och Grete, den förstnämnda från Dalaplan's Livs, satt i kassan, och så Grete, inlånad på dispens från Irma i Köpenhamn. Jobbade i butiken vid Havnegade, delikatessavdelningen, ostdisken. Expert på Samsö-ost. Karin mötte vid ingången. Hon såg samlad ut.

— Hur känner du dig? frågade hon.

— Bara bra, svarade Vera, har du mina slippers?

Karin nickade och drog upp ett par rosa morgontofflor med en vit dunboll av falskt and-dun på.

— Här, sa hon och överräckte dom till Vera, jag har fixat sulan och räfflat lite extra på klackarna.

— Bra, nickade Vera och kände på sulan, mycket bra.

I samma ögonblick kom Ingeborg från Möllervångens Saluhall och hennes sekund, Irma Berg, från Ystadsgatan Charkuteri, d v s f.d affären las ner i fjol, förbi. Dom såg ut att vara i fin form, gick med spänstiga steg mot svängdörrarna vid Revenys ingång.

Exakt när Eriksfältsförsamlingens klocka slog sex, blev Doris, tävlingsledaren synlig i Revenys stora svängdörr.

— Jaha, mina damer, ropade hon och klappade i händerna, då var det dags igen! Utdelningen av tävlingsattribut börjar sex noll tio, starten går sex och trettio prick! Vi har ett återbud idag, Svea från Brunkeflo ICA har fortfarande besvär med sin armbåge efter förra veckans omgång. Hon hälsar till er alla och önskar lycka till! I hennes ställe har vi en debutant, Malla Åkesson från frysen på Malmborgs i Caroli City!

En liten applåd följde som välkomsthälsning till nykom-ligen, som enligt Veras förmenande såg lite väl tanig och mager ut. Hon verkade dock ha en viss snabbhet och grace i rörelserna.

Vera och Karin hjälptes åt att förbereda Vera. Ett svårt moment var alltid att få de åtta Carmen Curlers på plats, som man måste ha. Den vadderade morgonrocken satt löst och ledigt, Vera gjorde några armhävningar på den kundvagn de tilldelats, för att känna på rörelseförmågan. Hon kände sig i praktslag, tävlingssugen och välkoncentrerad. Karin började olja hjulen på kundvagnen, medan Vera gled runt för att testa morgontofflorna mot underlaget. Revenys plastgolv var lömskt, här gällde det alltid att välja rätt räfflingsteknik. Vera gick ner i några djupsvängar, tofflorna höll måttet. Så gick signalen för samling till startfältet. Karin gjorde tummen upp och försvann in till sin depåplats inne i varuhuset. Vera tog tre djupa andetag, grep tag i kundvagnen och körde upp till startlinjen. Hon skade

lite på axlar och vader medan hon spanade lite försiktigt på sina medtävlare. Hilma från Dalaplan såg sammanbiten ut, hon stirrade framför sig och hyperventilerade. Kanske var hon nervös, hon låg inte speciellt bra till i den sammanlagda tabellen, det här var ett typiskt mellannär för Hilma. Bredvid Hilma stod Ingeborg, alltid lika avspänd och lugn inför startskottet. Vera såg att en av Ingeborgs Carmen Curlers satt lite löst. Den kommer att åka av vid fruktdisken, tänkte Vera, sånt ger minuspoäng. Det är en fördel för mig om Ingeborg tappat spolen redan i början av loppet, då kanske hon bringas ur fattningen...

Så kommer Doris in i startfältet. Hon går en liten inspektionsrunda och kollar utrustningen hos deltagarna.

— Alla klara till start, ropade hon sen.

Malla Åkesson gled in bredvid Vera, Hon var sen, men det fick väl passera, ny, ovan och säkert nervös som hon var.

Så föll startskottet.

Vera kom bra igång redan vid inloppet till den snurrande svängdörren. Ingeborg och Grete låg före, Hilma strax bakom. Sist låg Malla Åkesson. I ena ögonvrån uppfattade Vera plötsligt hur Mallas morgonrock fastnade i svängdörren. Med våldsamt kraft sögs både Malla och kundvagnen tillbaka in i dörren och slungades därefter åter ut till startplatsen!

Stackare, tänkte Vera, när hon hörde Doris signalera "diskad" i Revenys interna högtalarsystem, debutant och allt...

Loppet gick in mot bröddisken och första uppgiften. Bland 1500 brödsorter gällde det att hitta ett bröd som inte bakats av Pågens, Lockarps eller Skogaholmsbageriet, eller någon annan multinationell jätte. Detta är ingen lätt uppgift. Varje gång Vera närmar sig Revenys bröddisk grips hon av vämjelse, den är så vulgär och överdimensionerad, påminner på ett generande sätt om vårt oerhört onödiga överflöd. När Vera svängde upp framför disken och lät pek fingern löpa längs plastpåsar, svepte Ingeborg redan ut i spåret igen med en ungersk franska från Alföld i vagnen. Grete letade febrilt bland sursöta och kavring. I det här momentet gäller det att vara skärpt, minuspoäng ges om man plockat till sig något bröd som visar sig vara bakat av något bageri uppköpt av multisarna. Vera fick tag i en baguette från Franska Bageriet, den fick duga! Nästan samtidigt gled hon och Grete ut i spår igen. I täten låg Ingeborg på väg mot fruktavdelningen och andra delmomentet. Plötsligt föll Ingeborgs framhjul av, samtidigt som hon tappade en Carmen Curler. Dubbel-fel! Männe hon blir diskad, tänkte Vera, när hon såg hur Ingeborg vinkades in vid ostdisken för hjulbyte och justering av hårspolarna. Grete hade knappt åt sig en liten ledning före Vera, med nästan skriande hjul tog hon kurvan fram till fruktavdelningen. Här gäller det att från sju meters håll singla ett äpple och ett päron ner i den upphängda kundvågen. Det här är Veras specialgren. Hon har ett knäck i kasten som ingen annan lyckats efterlikna. Grete missade första kastet och fick halvträff på andra. Vera grep äpplet och lät det falla alldeles perfekt ner i vågskålen, päronet gick samma väg. Då beslöt Vera för att satsa på ledningen. Sida vid sida, i ursinnigt tempo, forsade hon och Grete i fältet mot frysdisken. Måste få en mellantid snart, tänkte Vera andfått, var är Karin?

Vid frysdisken kollapsar plötsligt Grete. Handlöst faller hon bland torskpanetterna. Vera såg hur Grete hjälptes ur spåret. Detta innebar att Vera låg i ledning, hon kunde ta lite lugnare tempo vid frysen, Hilma från Dalaplan låg långt efter, Ingeborg var visserligen tillbaka i spår efter hjulbytet men Vera bedömde hennes chanser till upphämtning som minimala. Vid frysdisken gäller det att plocka

FOTO: TOMAS SÖDERGREN/MIRA

till sig alla de former av fryst potatis som förekommer på Reveny. Alltså alla de skepnader olika företag lyckats få denna kära knöl till att uppträda i. Pommes Chips, Petit Strips, CraQuetter, French Fries, räknade Vera och kastade påsarna i vagnen, Tärnad Potatis, Klyftpotatis, Potatisburgare, Stick's, Pommes Frites, det här var en tidskrävande uppgift och Vera var glad att hon hade gott om tid. För säkerhets skull kastade hon ner en påse med något som hon aldrig tidigare sett, Lökpatis enligt Mamma Scan, och undrade vem denna kvinna var.

När Vera gick ut i banan igen dök Karin upp vid sidan och visade mellantid. Karin gjorde tummen upp och Vera förstod att hon låg bra till. Vagnen löpte perfekt, skorna gav det rätta glidet och alla Carmen C var på plats när Vera stannade till framför köttdisken. Att hitta en falukorv med mer än 40 gr kött per 100 gr var delmomentet här. Det gick inte. Vera förstod att banläggaren här gjort en medveten fint, en s.k. "blind-way", nytt fenomen från USA.

Plötsligt upptäcker Vera att Ingeborg och Hilma spurtat upp och ligger alldeles intill. Det sista momentet återstod, att snappa åt sig ett paket hushållsrullar från det gigantiska tre-meters-berg av olika sorters hushållspapper som tronade under skylten med "Rengöringsartiklar". Vera bromsade så det skrek i kundvagnens hjul, svarta strimlor av gummi och en svag doft av bränt blev följden. Svårigheten låg här i att inte rubba någon hushållsrulle på sådant sätt att berget sattes i rörelse. Vera visste att ett hopp var den enda utvägen, hon gick ner och tog ansats, spände lårmuskulerna och sköt iväg upp. Samtidigt dök Ingeborg upp, innan kundvagnen stod riktigt stilla ens sköt hon också iväg upp i luften. Vera missade hushållsrullen och dalade neråt igen, hon mötte Ingeborg i luften, på väg upp. Vera landade ganska hårt, ett litet stön av smär-

ta gick inte att hålla tillbaka. Sekunderna efteråt landade Ingeborg, med en två-pack "Edet" i handen.

— Hoppa!

Vera uppfattade Karins röst någonstans ifrån och tog sats på nytt, det knakade i knäna, men den här gången gav det resultat, en två-pack gulblommigt hushållspapper följde med Vera ner. Just som Vera gick ut i spår efter Ingeborg kom Hilma in mot hushållspappersberget. Något gick snett, Hilma missade inbromsningen totalt och kolliderade med våldsam kraft med hushållspappren. Ett moln av papper nästan förmörkade lysrören på Reveny några sekunder.

I ursinnigt tempo låg nu Vera och Ingeborg nästan jäm-sides in på upploppssträckan framemot kassautgångarna. Karin satt på plats i ena kassan och Irma Berg, Ingeborgs sekond, satt i den andra. Med en mycket knapp ledning stannade Ingeborg in vid kassan och började kasta upp sina varor på rullbandet. Irma Berg slog in med fingrar som fladdrade som lärkvingar, hela kassaapparaten tycktes studsas upp och ner. Vera började med brödet, övergick till potatispåsarna som var svåra att greppa, dom halkade ideligen ur hennes händer. Plötsligt gled Ingeborgs vagn ut genom kassan och Doris signalerade "MÅL" i högtalaren. Vera kastade upp den sista påsen på bandet och gled också ut, men hon visste att Ingeborg segrat...

Vera öppnade ytterdörren så försiktigt hon kunde, tog av sig jackan och ställde väskan med utrustningen längst ner i garderoben i hallen. Därefter smög hon in i sovrummet, tog av sig och gled ner mellan lakanen i sängen. Hon slog en blick på väckarklockan, halv nio...

Karl-Gunnar vände sig i sängen, drog upp armen som hängde löst mot golvet. □

FOTO INGELA LUNDHOLM

Mammas landskap

av Gerda Helena Lindskog

Pilallén vid horisonten var grå i kväll, inte konturskarp och svart som den brukade vara i de klara dagarnas solnedgångar. Hon saktade in på stegen, blev stående en stund och kisade och lät landskapet bli dimmigt och mjukt när hon föreställde sig hur det skulle vara att måla det på mammas vemodiga vis. När hon hörde gruset knastra under en cykel, som i hög fart närmade sig från havshållet, vände hon sig om och när hon såg att det var familjens nya barnflicka som kom, sprang hon henne till mötes. Hon hade inte väntat sig en utskällning, men det var vad hon fick.

— Var i himmelens namn har du hållit hus, Anna? De är skitarga. Din pappa tycker inte om att du ränner omkring på vägarna säger din mamma och. . .

— Vad tycker hon själv, avbröt Anna i blixtrande ilska och sprang ifrån henne.

Fadern hade tyckt en massa mer, förstod hon när hon hörde Evas gastande bakom sin rygg, långt bakom sig nu, för hon sprang fort och den breda läderväskan dunsade och slog mot korsryggen. Hon böjde en arm bakåt och höll fast de långa penslarna när hon rusade upp genom allén med gruset skvättande om sandalerna och med vind i sitt varma ansikte.

På verandatrappan stod fadern. Han stod obevekligt rak i ryggen och bredbent på ett sätt som signalerade ursinne.

— Vad ränner du runt vägarna efter? Vet du vad klockan är? ropade han med sin ursinnigaste röst.

Anna tvärstannade på grusplanen, men innan hon hann svara blev modern lyckligtvis synlig i dörröppningen bakom hans rygg.

— Arvid lugna dig, sa hon och ljuset från de sista solstrålarna sken omkring hennes huvud som en gloria.

— Ska du ta henne i försvar också, din. . .

Som skådespelare på en scen såg Anna dem stå på verandatrappan i den nedgående solens strålkastarsken. Hon såg moderns tillbakadragna axlar och hakan som fientligt höjdes mot faderns skarpskurna profil och hon förstod med en tom känsla i bröstet att det inte var henne faderns ursinne gällde.

Hon blev stående bland skuggorna på grusplanen och målarväskan tyngde på hennes rygg, men hon tordes inte lyfta axelremmen över huvudet, så hon klämde fast väskan mellan armbågarna och bemödade sig om att dölja penslarna trots att ingen hade ögon för henne. En gles myggsvärm kretsade omkring henne. En mygga satte sig på hennes underarm och hon stod som förlamad och såg den svälla av blod medan hon hörde sina föräldrar skrika åt varandra. När den stinna, röda myggkroppen just skulle lyfta drömde hon till och medan hon kletade ut blod och myggrester på sin handled hörde hon en förtvivlad hund skälla.

När hon lyfte blicken såg hon moderns ljusa klänningsrygg försvinna in genom de vidöppna verandadörrarna och efter ett ögonblick störtade faden efter. Då vågade sig Anna äntligen runt husknuten.

Hon slank in genom köksdörren, ville egentligen rusa direkt upp för trapporna, men när Sofia ropade från köket måste hon stanna, den där ynkliga rösten kunde hon inte smita förbi. Sofias panik var nära och Anna vände om till köket.

De satt i skymningen på den långa soffan framför fönstret.

— Vi skulle äta, började Sofia.

— Men då blev han arg på henne, fortsatte Lena.

— Och så sprang de, tog Sofia vid och då skrattade Anna.

Det lät som om de växelsjög med sina små pipröster.

— Inte ska ni vara så rädda för det, försökte hon karska upp dem och tände lysröret i taket.

En halväten måltid stod framför dem på bordet. För-

modligen hade det varit risgrynsgröt till kvällsmat, något vitt och simmigt var det i varje fall, som flöt omkring i de orörda tallrikarna vid bordsändorna.

— Vad bra att ni har ätit upp, sa hon och började plocka bort sina småsyrstrars tallrikar och glas.

Hon satte mjölken i kylan och svepte en plastpåse om brödet, men lät resten av den oavslutade måltiden stå olustig och slarvig på bordet. Innan hon släckte ljuset i taket lyssnade hon inåt sommarhuset. Det var tyst. Inte ett ljud hördes. Jo, nu stängdes visst en dörr, men på vanligt och väluppfostrat vis, drämdes inte igen, så då var väl det värsta över.

Isovrummet löste hon upp sina småsyrstrars spretande, tunna rättsvansar, hjälpte dem av med kläderna och på med prickiga flanellnattlinnen. Hon läste ett ganska långt stycke ur "Det susar i säven" för dem och stoppade om dem så som hon visste att de var vana att bli omstoppade.

Så smög hon in i sitt vindsrum och klädde av sig. Hon hörde dörrar som öppnades och stängdes i undervåningen, skrammel av porslin och mumlande röster från köket.

Innan hon kröp i säng knäböjde hon en stund på skrivbordet och såg genom det högt sittande och runda gavelfönstret att landskapet höll på att slukas av mörkret. Bara en smal spång av ljus löpte från lyktan vid köksknuten ut över gräsmattan.

Hon hörde det förtvivlade hundskallet igen och magen drog ihop sig av ödslighet. Hon lyfte nattlinnet högt över låren när hon klev ner från skrivbordet och när hon kröp i säng tänkte hon på moderns bleka landskapsbilder och när hon sträckte ut sig mellan de svala lakanen tänkte hon att hennes egna blev fränare och liksom verkligare och så frös hon till och kurade ihop sig och hörde alltjämt den förtvivlade hunden skälla.

Hon kände faderns lukt av rakvatten när hon vaknade och när hon öppnade ögonen såg hon honom sitta snett och obekvämt på den höga, väggfasta sängens kant.

— Vad vill du? frågade hon surt och vände sig mot väggen.

Fadern tog om hennes axlar. Han vände henne inte runt, men vaggade henne försiktigt av och an och andades varmt i hennes nacke.

— Stackars liten. Blev du skrämmd igår? Jag menade inte att vara så arg på dig, men mamma blir orolig när du är borta hela dagarna. . .

Hon drog nattlinnets långa ärmar över knogarna, gömde fingrarna innanför resårbanden och snusade i det ludiga tyget när hon avbröt honom:

— Det var inte mig du var arg på. Har du glömt det?

— Jag skulle inte ha bråkat med dig, sa han och då vände hon sig om för att se om han var riktigt klok. Trodde han verkligen att det var henne han skällt så ursinnigt på?

Han log nu, men hon såg ett sorgset skimmer i hans ögon när han fortsatte:

— Det var en svår dag för mamma igår. Hon hade behövt dig hos sig. Hon är inte så stark som vi tror och hennes konst tar mer på hennes krafter än hon vill erkänna. Vi får som sagt försöka hjälpas åt att stödja henne och. . .

Anna såg på hans högt välvda panna och ögonbrynen som möttes ovanför hans näsrot. En knappt märkbar ryckning i ögonlocken, ett blänk av svett över hans panna. Något var det som avslöjade hans skuld känslor när han självbedrägligt malde på om hur svårt modern hade det.

— Jag skiter i det där! avbröt hon honom plötsligt och då tappade han hakan.

Ett ögonblick stack ursinnet upp i hans ögon, men han besinnade sig och hans hand var osvikligt mjuk och trygg när han strök henne över kinden.

— Är du ledsen, Anna, eller varför är du elak?

Hon vände ryggen åt honom och snörpte den obegripliga upprördheten i kudden.

— Gå nu, mumlade hon.

— Ja, svarade han. Jag ska gå. Jag ville egentligen bara be dig att du stannar hemma hos mamma idag. Hela dagen.

Hon hörde skärpan i hans röst och satte sig upp med ett ryck.

— Jag går vart jag vill!

Han hade rest sig och han stod och såg på henne med sina ljusa, blå ögon. Hon måste sänka blicken för att klara av den plötsliga ömheten i dem och hon tog spjärn mot madrassen, stirrade i väggen och körde hämlarna hårt i sängbotten medan hon kände spänningen i knäna, låren, underlivet.

— Gå nu, sa hon lågt.

— Jag går, jag går, gnolade fadern och skyndade på sitt långsamma vis mot dörren.

På tröskeln vände han sig om.

— Är det du som har tagit penslar av mamma?

— Nej, svarade hon tvärt.

Han stod med handen på dörrvredet och såg på henne en stund innan han sa:

— Nej, då är det väl någon annan då. Men hon är mycket ledsen för det.

Han stängde långsamt dörren, öppnade den igen och stack in sitt mörka huvud.

— Då är vi överens om att du stannar hemma hos mamma idag, då?

— Ja, sa Anna och gömde ansiktet mot knäna.

Modern hade ett ledigare sätt att sitta i hennes säng än fadern. När hon svepte nattrocken om knäna den kvällen och såg på Anna med bruna, bekymrade ögon strök Anna nervöst luggen ur pannan. Den hade blivit bra lång nu och hon visste att modern inte tyckte om när den hängde i ögonen.

— Vi får snart klippa dig, sa hon också mycket riktigt med bruna och så bekymrade ögon att Anna var tvungen att se bort.

— Det är jag som har tagit penslarna, sa hon snabbt och drog upp knäna och det blommiga täcket mot hakan på moderns flickaktiga vis.

— Det gör ingenting, svarade hon och såg småleende på Anna över sina mörkröda nattrocksknän. Jag använder nästan aldrig de där nöthårspenslarna.

— Men pappa sa. . .

— Vad sa pappa?

Hon rynkade pannan av irritation och då passade Anna på:

— Han sa att jag måste stanna hemma och hjälpa dig för att. . .

— Pappa säger så mycket, avbröt modern. Han blir orolig så fort vi rör oss, det vet du ju.

Hon skrattade och gjorde en uppgiven gest, men när hon la en hand på det blommiga täckberget rätade Anna instinktivt ut benen så att den stöttes bort och drog sig tillbaka. Hon kunde se att modern var sårad när hon höjde handen mot ansiktet och strök en obefintlig lock ur pannan.

— Ja, ja, sa hon. Pappa oroar sig. Det har han ju alltid gjort och inte behöver du vara hemma hos mig jämt. Vi har ju barnflicka nu, just för att du ska få ha sommarlov.

Nu måste Anna skratta. Skulle Eva vara här för hennes skull?

— Det är allt dig han oroar sig mest för. Och det är för din skull som Eva är här, försök inget annat!

Inte den tonen. Den var definitivt för uppkäftig, i synnerhet nu, när hon varit så snäll, inte brytt sig om stölden ens.

— Ja, svarade modern förvånansvärt stillsamt och med blicken lugnt i Annas rädda. Han oroar sig för mig också. Jag tycker att det är lika jobbigt som du. Att aldrig få vara riktigt ifred. Men det är hans läggning och han rår inte för den. Vi får försöka dras med den.

Hon gjorde en komisk grimas och skrattade, men trots att något i Anna ville skratta med henne, gjorde hon det inte och efter en stund böjde modern sitt blonda huvud över lakansspetsen. Hon blev sittande och pillade i den tills Anna plötsligt sträckte ut en hand och rörde vid hennes ansikte. Snabbt och lätt drog hon fingret från pannan ner över näsryggen och då skrattade modern igen och sa att Anna måste sova. Om hon kunde det när regnet smattrade så hemskt mot vindsrumstaket?

Hon rynkade missbelåtet pannan när hon såg mot fönstret, som var svart av natt och regn.

— Tror du att det är slut på den vackra tiden nu?

Men innan Anna hade hunnit svara var hon nere ur sängen och sa, med tankarna någon annanstans:

— Fast tänk dig vilka bilder!

Ändå glömde hon inte godnattkyssen.

När hon böjde sig fram över sängen grep Anna tag om hennes handled.

— Jag har målat, sa hon hest, alldeles olikt sig själv och mycket snabbt.

Aldrig i livet hade hon tänkt visa sina bilder för modern, men nu var det sagt och hennes "Jaså?" lät visserligen intresserat, men Anna såg henne också snevla på klockan.

— Vill du visa mig?

— Asch, nej, det är inget att se.

Hon skrattade upp mot moderns fundersamma ansikte. Hon såg en knappt märkbar mustasch, ett nästan osynligt nät av rynkor omkring ögonen och hon hann tänka att det var länge sedan hon haft henne så nära så länge och hon kände den goda doften av gammal van parfym och guldlänken glimmade i hennes skjortglipa, huden var brun och lite rynkig där och nu upprepade hon:

— Vill du visa mig?

— Har du tid då?

Hon vred vänsterarmen så att hon kunde se klockan innan hon svarade:

— Visst har jag tid.

Anna var snabbt ur sängen. Hon stod på skrivbordet och trevade med händerna utmed hyllan under taket och fick fatt på den stora förvaringsmappen. Hon balanserade på den smala kanten utmed väggen i moderns midjehöjd mot sängen. Ivrig och het i kroppen kröp hon in i fotändan, öppnade mappen och drog fram bilderna, den ena efter den andra och la upp dem i rader på det blommiga täcket.

Medan modern böjde sig fram och granskade havsbilderna inne vid väggen satt Anna på huk bredvid dem och plötsligt såg hon hur skrikigt vilda och vulgära hennes solnedgångshimlar såg ut och då fick hon för sig att hon måste dölja vad som döljas kunde. Utan att tänka sig för la hon sig raklång över den nedre bildraden. Ett idiotfniss bubbade upp i henne och modern blev förstås irriterad.

— Men så barnslig du är. Nu är det för sent att gömma dem för mig. Och du förstör dem ju.

Hon tog tag i Annas axel och ruskade den omilt.

— Res på dig nu. Försök stå för vad du har gjort.

Åh, Anna hatade det där tonfallet. Stå för vad du har gjort! Modern hade ingen förståelse för dem som greps av skam över sig själva. Man skulle vara stolt och självsäker. Helst skicklig också.

Hon kravlade åt sidan, blev sittande med nattlinnet om knäna och såg missmodigt på modern, som hängde över

sängkanten och studerade akvarellerna, den ena efter den andra, noggrant, ivrigt, kunnigt.

Så reste hon upp sin späda överkropp, la händerna över korsryggen och masserade musklerna, som ansträngts av den obekväma framåtlutningen.

— Jaha, sa hon. Du är duktig. Du är mycket duktig till och med. Jag visste inte att du hade en så säker hand, så säker blick för det som är dramatiskt också.

Då ljusnade det för Annas ögon. Alldeles solljust och vitt blev det, men nu gällde det att strama upp sig och se oberörd ut. Den här orimliga glädjen kunde hon inte visa, så barnslig fick hon inte vara.

— Tja, sa hon. Det är ganska bra, tycker jag.

Självmedvetet och avmätt sa hon det, för så trodde hon att modern tyckte om att man lät när man fick beröm. Nu log hon också mycket riktigt uppskattande.

— Vad du verkar blasé. Är det fler som har berömt dig?

— Nej, du är den enda som fått se dem.

Modern såg belåten ut och färgen steg lite på hennes kinder när hon böjde sig fram och studerade den bortre bildraden en extra gång.

— Den där solnedgången, sa hon och pekade på bilden längst ute till vänster medan hon rätade på ryggen. Den är kanske lite väl dramatisk, va?

Det var något i hennes leende. Anna var inte säker på att det var ironi, men något överlägset var det och trots att det var blandat med vänlighet fick hon lust att slå sin mor över hennes breda, beskäftiga ansikte. Hon satt stilla med hakan mot knäna och stirrade på henne.

— Ja, ja. Hur som helst är du duktig. Duktigare än jag hade trott, faktiskt.

Hon tittade snabbt på klockan. Så log hon och klappade Anna uppmuntrande på huvudet.

— Nu får du krypa ner. Jag är rädd att du förkyler dig om du sitter uppe så där bar.

Utan att se åt hennes håll började Anna samla ihop sina bilder och modern gick mot dörren, men på tröskeln vände hon sig om.

— Om det finns kvar något av occran. . .

— Jag ska köpa nya färger när vi kommer till stan.

Anna lät räddare än hon hade tänkt sig.

— Jag menar inte alla färgerna, bara occran. Det är bara den jag behöver nu. Men om den är slut så. . .

Modern flackade med röst och blick och Anna vände sin prickiga nattlinnesrygg åt henne.

— Kan jag släcka nu? frågade hon och Anna nickade och släppte bildmappen på golvet.

När Sofia ropade från barnkammaren kurade hon ihop sig i sängen och hörde modern gå med snabba, lätta steg ut ur hennes vindsrumsmörker.

Hon gick hand i hand med fadern från byn till sommarhuset ett par dagar senare. De gick på den halvt igenvuxna vägen genom vajande hög råg och när han stannade i vägrenen stod hon tålmodigt stilla bredvid honom. Hon såg artigt ut över fältet bort mot havet när han sa åt henne att göra det. Nu skulle han bli lyrisk över det gudomligt vackra landet. Hon kände honom, hon hade stått så är med honom förr och beredde sig på att hålla med om att detta var himmelriket på jorden.

— Ser du mammas landskap, Anna?

Mammas landskap? Var det hennes?

Anna kisade och förökte få det färgstarka landskapet att förvandlas till mammas vemodslandskap, men idag var luften hög och genomskinligt klar. Så här skarpt och lysande återgav modern aldrig ett landskap, i hennes bilder fanns nästan alltid ett skimrande jordiskt svärmod, men detta var himmelriket på jorden, det brukade fadern alltid säga och modern hade inte ett dugg med deras lyriska betraktelsestunder att göra.

— Jaa, suckade fadern vid hennes sida. Tänk, Anna, om man hade haft talanger så att man kunde måla det man ser. Vi får nöja oss med att beundra det vackra som andra gör, du och jag.

Han tryckte hennes hand och såg ner på henne, mildögd och vänlig, stor och trygg och snäll, men hon sparkade en rund gråsten långt framför sig på vägen och när de började gå mot sommarhuset drog hon åt sig handen och sprang före honom genom grindarna, över grusplanen och in genom verandans höga dubbeldörrar. □

FOTO PEKKA PÄÄKKÖ

FOTO STEPHANIE MELANDER

Ute på djupet

av Signe Rudberg

Ölburkarna slår mot varandra i kassen. Jeansen är uppvikta nedtill. Håret är lite ostyrgt. En snabb blick och jag ser vem det är.

Biljettkön är lång. Tåget går om tio minuter. Han ställer sig bakom mig. Jag vänder mig halvt om och betraktar förvaringsboxarna för resväskor samtidigt som jag konstaterar att det är han. Jag har ingen lust att börja prata med honom. Det kommer att bli ett samtal ändå, oavsett vad jag gör. Jag är lugn och nollställd.

Efter en stund känner jag hans hand på min axel. Hans välkända ögon, skägget som är välansat och vackert hopvuxet med mustaschen — jag känner igen alltihop. Även plastkassen med öl.

— Vill du köpa en enkel Nyköping åt mig? frågar han och räcker fram två hundralappar.

— Visst, säger jag. Jag ska ju ändå stå här. Ska du med Stockholmståget du med?

— Ja, säger han. Fint! Då hinner jag köpa cigaretter, vet du.

Vi möts ute på perrongen. Går på tåget. Han sätter sig i samma kupé som jag. Han har inte köpt någon platsbiljett. Som vanligt. Lite småförbannad räcker jag honom biljetten. Varför denna enfaldiga mammaroll? Samtidigt är jag glad att vi träffats. Motvilligt glad. Han lyfter två öl ur plastkassen och jag ler vänligt som om en starköl drucken ur burk är vad jag längtar efter elva på förmiddagen. Jag ser i hans ögon att jag borde dricka två. Han behöver inte fler.

Tåget skakar igång och vi sitter och räcker varandra små brottstycken ur våra liv. Det är så fint den första stunden. Våra tankar går längs samma nakna, jämna väg — det är bara att följa. Inom kort ska vi komma till ett vägskil. Men det spelar ingen roll just nu. Vi hakar på bitarna efter hand; vårt eget pussel, och bygger det bedrägligt vackra mönstret.

Min vän konstnären är ute och reser igen, tänker jag. Jag ser på hans händer. De liknar lejonassar. Mjuka och avspända, men fulla av dold kraft. Han har en axelväska i slitet läder. Allt som finns i den när han tömmer den är en hopvikt vindjacka, cigarettpaketet och en tidning. Förunderliga oberoende av tingen. "Djävla packåsa" kallade han mig en gång.

— Jag har träffat dig förut, mumlar jag tankspritt medan jag tar upp kaffetermos och ostsmörgåsar ur min stoppfulla resbag.

Han rycker till och ser på mig tjurigt och misstänksamt. Som ett barn.

— Vad sitter du och insinuerar! säger han. Var skulle vi ha träffats?

Jag ångrar mig genast. Nog vet jag hur man tröstar barn och får dem på gott humör igen. Men det var inte det jag ville göra dessa timmar på vägen.

— Glöm det, säger jag. Jag satt och tänkte på något annat. Vill du ha en smörgås?

— Spar dina dubbla mackor, säger han. Det finns en massa hårdtuggade ord i dem!

Jag förstår att han med detta vill visa att han är både nykter och skärpt. Jag borde väl säga att han är poetisk eller så. Men jag skiter i det. Han lyfter sin ölkasse från golvet och ställer den i axelväskan. Drar igen blixtlåset.

— Är det någon slags "déjà-vu"-grej du håller på med? undrar han.

— Hela livet är "déjà-vu", säger jag. Ingenting är nytt under solen.

Dessa ord tycks lugna honom. Hans ansikte ljusnar igen. Ögonen ler igen.

Inom mig brusar skrattet upp.

Detta är Arne från Nyköping som har en ateljé vid Hallandskusten. Vi har aldrig förut träffats. Ändå visste jag att vi skulle dras till varandra. Vissa spår är svåra att komma ur. Han är lik Ruben, min älskade som jag inte längre delar väg med. Men ibland breder han ut sig i mitt minne och gör det svårt att andas.

Arne ser att jag sitter och skriver. Då tar han upp Aftonbladet och läser. Efter en stund faller tidningen ned i hans knä. Han sluter ögonen. Han är inte bara lik Ruben. Han är också lik Peter, Nils och David.

Varför har män som jag fäster blicken på alltid samma sökande orädda ögon. När jag ser in i dem ser jag havet. Då vill jag segla ut och möta friheten. Blir lika förvånad varje gång som jag finner mig indriven på de grunda vatten, de små trista hamnarna där inga båtar längre går ut på långresor.

Ibland drömmer jag om att leva som en av dessa män: flyta omkring och låta vindarna styra. Famna om någon ankar-lik kvinna som alltid finns där när vattnet blir för djupt och fötterna längtar efter botten. Deras axelväskor, fulla av flytande sömn, känner jag så väl. Tung som ankaret i sin tross hänger den där över axeln och tynger ned på fel ställe. Den får honom att se lite gammal ut där han rusar fram över gator och torg. Hans kropp förråder honom. Men hans ögon kan berätta sagor. Låt oss föda sanningar tillsammans förkunnar han medan hans händer griper mina. Att han känner de sju haven tvivlar jag inte på. Men han köper aldrig platsbiljett. Att det alltid finns en plats för honom tar han för givet. Pengar rinner som finkornig sand ur hans trasiga fickor. Han dricker mitt förtroende i botten.

Jag kan den filmen utan och innan. Ändå vill jag se den igen. Inte för att det är någon bra film. Men den är sann och trösterik. Fegheten, den gamla vanliga, kryper iallafall fram till horisonten och nosar lite. Den där verkliga långresan däremot, den blir inte av. Kanske ingen av oss vågar när det kommer till kritan.

Drömmen om att få se honom nykter plockar jag inte fram den här gången. Jag vill inte ha någon barlast. Nu är vi på resa tillsammans. Hans tavlor om äventyr och gränslöshet smäller som segel i vinden. Mina dikter är fåglar som flyger omkring båten. Han matar fåglarna. Tids nog ska han slå efter dem och säga att de skymmer sikten.

Arne vaknar och lägger undan sin tidning. Han gjorde iallafall ett försök. Vi ser på varandra igen. Havet finns där, men det brusar inte hårt längre. Det är stilla och lugnt. Solen sipprar fram mellan molnen. Arne ska hem och skissa på en stor målning som kanske ska hänga i en sjukhusmatsal. Han ska lägga ned sin själ i den och glädja sig åt pengarna som han kanske ska få. Arne ska spara nu ett tag. Det är han tvungen till. Han ska röka pipa istället för cigaretter. Han ska köpa sardinburkar och linser och spagetti. Han ska vara hemma och jobba hårt. Framåt kvällen ska han knacka ur sin pipa i en keramikskål med blågrön glasyr.

Jag önskar honom allt gott. Kan jag göra annat? Jag vet ju att han kan förbruka hur många goda önskningar som helst.

Jag upptäcker att hans randigä utanpåskjorta är lite solkig i nederkanten. Inte rör det mig. Ändå drar det ned humöret lite. Det är ju så onödigt. Han måste väl ha mer än en skjorta.

Arne vill läsa vad jag har skrivit. Jag visar honom några väl valda papper som jag först river ur kollegieblocket. Naturligtvis älskar han mina dikter. Det har jag redan sett i hans ögon. Så jag kan ta hans varma omdömen med ro.

— Nu är det snart dags för mig att hoppa av, säger han. Ge mig en penna, fort!

Han skriver snabbt sin adress på en papperslapp. Totalt oläsligt, tackochlov.

— Vill du ha en kram? frågar han.

Det finns ingen anledning att svara ja eller nej på den frågan. Hans kind är sträv mot min. Läpparna möts ett par sekunder innan tåget stannar.

Ute på perrongen ler han fortfarande. Lite triumferande, lite sorgset. Axelväskan hänger och slänger. Men hans steg är märkvärdigt fasta. Det är skönt att han nu försvinner ur mitt spår. Jag åker vidare. Rakt fram. Jag skulle vilja göra likadant med Ruben, mannen i mitt hjärta. Jag skulle vilja droppa av honom vid livets väg en gång för alla. Kanske är det möjligt. □

KRISTINA HAMMERSKOG

"Det viktigaste är att ta tillvara de dagar vi har"

Fredagen den 13 mars får vinnarna i Vi mänskors novelltävling besked om att just deras noveller valts ut som bäst av 83 insända bidrag. Kristina Hammerskog är på jobbet, i fikarummet.

— Nej men... är det verkligen sant? Jag skriver så mycket, men det kommer alltid tillbaka.

Hon kör ut alla ur rummet och man hör skratt och protester i bakgrunden.

— Det är första gången jag kör ut någon så här, och antagligen sista också, men jag måste vara ensam när jag pratar med dej. Vad var det du sa? Vad roligt det här är!

Kristina är 57 år, och har alltid skrivit. Det stämmer inte att hon alltid fått sina manus tillbaka. Hon har fått ett brev uppläst i Hylands hörna, vunnit andra pris i en uppsatstävling i radioprogrammet familjespeglarna och haft en artikel införd i Vår Kyrka. Kristina är med-

lem i en skrivarklubb, och det var genom den hon fick tips om Vi mänskors tävling.

Annars är det hennes närmaste som läser vad hon skriver. Hon bor i Duve-måla, lite utanför Tingsryd i Småland, är gift och har en vuxen dotter.

— Min dotter är mycket noga med att läsa allt jag skriver. Det känns skönt, säger Kristina.

De författare hon tycker bäst om är Vilhelm Moberg och Sven-Erik Salje.

Varför skriver hon?

— Jag har inte tänkt på det, men det är en bra fråga, säger hon.

Det blir tyst ett tag.

— Jo jag vill nog väcka en och annan landstingsman. Och inte minst mig själv. Det gör man när man skriver.

— Men det viktigaste är nog att jag vill att vi skall ta vara på de här dagarna vi har. Jag vill skriva så att vi blir mer aktsamma och observanta på det vi har

omkring oss, naturen, människorna.

När jag frågar om hennes intressen säger hon:

— Jag är överintresserad av mitt jobb, måste man nog säga. Det tar all min tid, och är det roligaste jag vet.

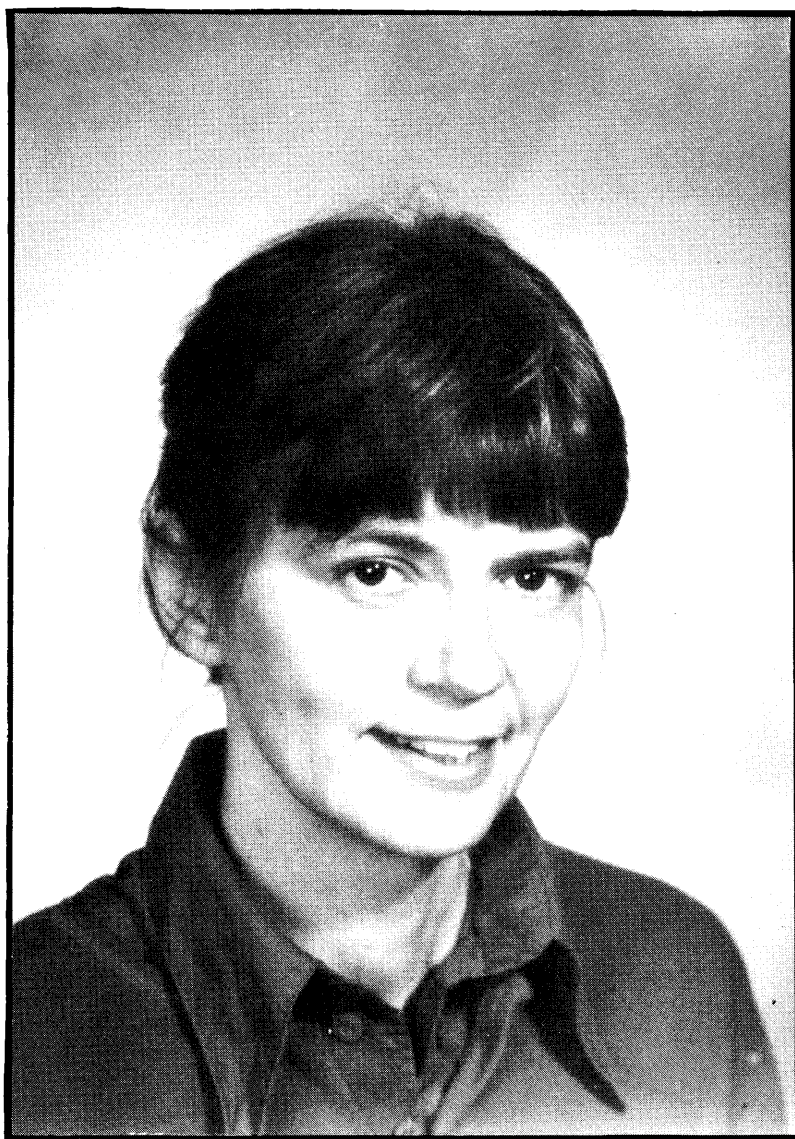
Kristina har arbetat inom långvården i hela sitt liv. Hon började som sjukvårdsbiträde, blev undersköterska och fortsatte att utbilda sig, så att hon var färdig sjuksköterska när hon var 46 år.

— Det är ganska enormt att träffa sådana människor, som dem jag arbetar med, de gamla. De har levt fantastiska liv. Genom att lyssna på dem får man en levande bild av vad det här samhället har presterat. Och vad som gått förlorat.

— Just nu händer det också mycket bra inom långvården. Sedan jag skrev min novell, 1985, tycker jag att jag ser klara förbättringar.

— Hur då, frågar jag.

VINNARNA I VI MÄNSKORS

GERDA HELENA LINDSKOG

"Jag förstår faktiskt inte riktigt
hur jag kunde leva innan jag
började skriva"

— Det har blivit en annan syn på gamla. Vi rehabiliterar många fler. De anhöriga deltar mer i vården än förut, bla för att vi ber dem om det. De har nog velat hjälpa till förut också, men inte vetat hur.

Gerda Helena Lindskog bor i Umeå sedan 13 år, och har just kommit hem från Lund när jag pratar med henne.

— Jag försöker tillbringa så mycket tid som möjligt där nere. Det är min barn-domstrakt och jag märker hur stort behov av att vistas där jag har nu för tiden. Det är något med träden och ljuset, jag vet inte hur jag skall förklara. . .

Gerda är 43 år, hon är gift och har arbetat som bibliotekarie. Hon har alltid tyckt om att läsa, favoriterna är Kirsten Thorup och Ann Taylor.

När hon var 39 år började hon skriva. Hon tog tjänstledigt från biblioteket och skrev artiklar och reportage för lokalpress och för bibliotekens tidskrift.

— Jag har alltid klarat mig med lite pengar, min man också, så det fungerar, säger hon.

I september kommer hennes första bok ut på Rabén & Sjögrens förlag. "Benjamin dansar inte" är en ungdomsroman som handlar om två flickor i samma ålder som flickorna i "Om bruden vill bjuda" och "Mammas landskap".

Jag frågar om hon skriver enklare i ungdomsboken än i novellerna i Vi människor.

— Nej, det tror jag inte, svarar hon dröjande.

— Jag skriver nog likadant. Egentligen tänker jag aldrig på någon läsare. Jag skriver för mig själv kan man säga. Därför är det så roligt när någon annan uppskattar det.

Hon har inga andra intressen.

— Sedan jag började skriva är det allt för mig. Jag förstår faktiskt inte hur jag kunde leva förut. Jag måste skriva.

— Det låter kanske väldigt självupptaget, men det är så roligt att se hur det blir. Ibland är det förstås plågsamt också. På sätt och vis kan man väl säga att jag skriver mig frisk. Men för det mesta är skrivandet spännande och tillfredställande.

— Jag börjar ofta med en idé, något utifrån mig själv, men sen tar de dikta-de personerna över och det hela utvecklar sig till något som jag inte alls hade tänkt från början. Det är spännande.

Just nu håller hon på med ännu en ungdomsbok. Men den vill hon inte tala om.

MONICA DALIN

NOVELLPRISTÄVLING 1986

*Efter att ha läst 73 dikter om flykt och om vingar
önskar jag frambära min hyllning till
fotsulan,
den nedåtvända själen, konsten att
stanna
och att äga tyngd
heter det i Werner Aspenströms dikt
"Ikaros och gossen Gråsten".*

Efter att ha läst 80 noveller av kvinnor önskar jag väl inte direkt framföra min hyllning till Ikaros, men nog känns det som om jag fått en onödigt stor dos av det tunga och nedåtvända. Min första reaktion när jag hade läst novellerna var ett förskräckt: Mår kvinnor idag verkligen så här illa? Är de så här ensamma och deprimerade?

I någon mån är ju ensamhetens problem ouppslösligt förbundet med skrivandets villkor, och det kanske i särskilt hög grad för kvinnor. Dels i yttre, trivial mening: det är knappast den yrkesarbetande småbarnsmamman, tillika älskarinnan, som sent på natten sätter sig vid skrivbordet efter fullgjorda skift. Hon orkar inte. Men hur är det — är det också så att just hon saknar "anledning"? Simone de Beauvoir menar i "Det andra könet" att det nästan alltid är olyckan, ensamheten och prövningen som står fadder då kvinnor blir skapande. Hennes formuleringar är ofta fräna och provocerande, många kvinnor blir förolämpade av dem — men jag tycker att de oftare känns som en hälsosam tankeställare.

DEN DUMMA "LYCKAN"

Kvinnor går, menar Simone de Beauvoir, omkring och på ett idiotiskt sätt förväntar sig att bli *lyckliga*, och ser detta som livets mening. Först när "lyckan" gått om intet kan de på allvar sträcka sig utöver sig själva. De kvinnor som varit starka, originella och skapande har ofta blivit det i kraft av att de tidigt utslöt den där dumma "lyckan". Så här skriver Simone de Beauvoir, barskt och burdust:

"I det här avseendet är olycka och fullhet fruktbara prövningar att gå igenom. Det var isoleringen som tillät Emily Brontë att skriva en vild och mäktig berättelse. Öga mot öga med naturen, döden, ödet, väntade hon inte hjälp från någon annan än sig själv. Rosa Luxemburg var ful, hon frestades aldrig att försjunka i dyrkan av den egna bilden, göra sig till objekt, byte och fälla, alltifrån ungdomen var hon helt ande och frihet."

Det är alltså bara att tacka och ta emot för olyckan, om jag nu får driva den burdusa linjen vidare.

Men olyckan räcker inte långt, nej. för många kvinnor förblir skrivandet ändå något som uteslutande relateras till den egna personen, den egna lyckan eller framgången på ett sätt som är ofören-

ATT BEKÄNNNA RÄCKER INTE!

ligt med verkligt skapande. Det skrivna blir ett alltför naket uttryck för en mänsklig vädjan av på tok för smått tilltagna dimensioner: "tyck om mig!", "förlåt mig!", "var inte arg på mig!" eller "tyck synd om mig!".

För skrivandet är denna vädjan katastrofal. Här gäller det att kapa förtöjningarna, våga vara orättvis, omåttlig, rasande. Många av novellbidragen är oerhört ängsliga till formen, övertydliga, försiktiga, hela tiden sysselsatta med att be om ursäkt för sig själva. Oftare utläser man ur dem en vilja från författarens sida att göra sig själv rättvisa, visa sig sympatisk och anspråkslös än en vilja att skriva, skapa, forma i ord.

Och så denna rädsla för att uppföra sig illa! Man sörjer, men skäms för sin sorg. Man skriker argt, men tar strax tillbaka. Man längtar, men ber strax om ursäkt eller kommer med en galghumoristisk kommentar. Man är så lagom. Få söker genom formen verkligen nå fram med sin förtvivlan. I stället är de så upptagna av att motivera och rättfärdiggöra den, att hela dess verkan förtas.

MAKT OCH VANMAKT

Men de estetiska problemen kring gestaltandet av kvinnors olycka, ensamhet och trötthet är ju ingen enkel stilistisk fråga, och förvisso inte heller en moralisk. Det finns, tycker jag, ingen anledning att tycka att skrivande kvinnors "självupptagenhet" skulle vara av annat och värre slag än den manliga. Det är bara det att den genast blir synlig såsom avvikande. Skrivandet är makt och rör makt: hur skulle det kunna vara oproblematiskt att formulera en vanmaktens utsaga?

Under läsningen av novellerna, och ofta också under det att diskussionen om dem fördes har jag tänkt på de kvinnliga naturalisterna och deras position i den estetiska debatten. Mycket intressant har skrivits om dem på senare tid, särskilt av danska litteraturforskare som Pil Dahlerup ("Det moderne gennembruds kvinder", 1983) och Jette Lundbo Levy ("De knuste spejle" 1976).

1880-talets kvinnliga nordiska författare, t ex Amalie Skram och Victoria Benedictsson, tycks mest bara ha vanmakt, handlingsförlamning och hopplöshet att berätta om. Skulle de för den skull avstå från att skriva? Måste de söka en form för sin erfarenhet som gör sorgen ofarlig och förnekar vanmakten? Pil Dahlerup återger ett meningsutbyte

mellan den store kritikern Georg Brandes och Victoria Benedictsson, som jag alltid har sett som själva exemplet på det högst ojämlika samtalet mellan Litteraturen och Kvinnorna:

Brandes: *Jeg har læst en Del i Deres Smaasager. Mig undrer nogt Nøget, Tørt i Konturerne. Sjældent Luft om Ders Sætninger, sjældent Sollys over dem eller omkring dem. Jeg for min Del ynder at bade hver Sætning jeg skriver for Offentligheden, i Lys eller i Musik. Det mangler hos Dem, tykkes det mig, den fine indre Musik. Det er maaske Gjenskinnet av Lykke eller af Elskov, der fattes.*

Benedictsson: "Sol", säger ni. *Hvar skulle jag ta den ifrån? Men tror ni ikke jag är bristen varse? Jag njuter af den musik som finns i hvad andra skrifvit, tro ikke att jag saknar öra därför. Men mitt eget språk är kargt; det är det enda som passar för den som alltid lefvat på skuggsidan.*

Det gäller här mindre att identifiera sig med Victoria än att göra sig känslig för den där Brandes-tonen, så fort den dyker upp, och att genomskåda det dryga, uppblåsta och framför allt förljugna i den!

En annan text med stor relevans för många av dessa novellers estetiska dilemma är den analys som Eva Adolfs-son gjort av en novell av Maj Hirdman: "Det enda som blev skrivet" (novellen och analysen publicerade i "Kvinnolitteraturforskning III, Text-tolkning-värdering", Uppsala 1980). "Drömmen att vara god och stor — tvånget att tala bittert" heter Evas analys av novellen.

Utöver det estetiska problem, som analysen främst är inriktad på, belyser novellen också på ett drastiskt sätt de vardagliga problem som omger kvinnors skrivande. Det gäller att göra sig fri från alla de krav som omgivningen ställer på en om kärlek, uppmärksamhet och omsorg. I Maj Hirdmans novell har den skrivande kvinnan dödat sitt barn. Det säger något om de svårigheter som skrivandets situation innebär för kvinnor: ofta är det just så det känns. Skrivandet sker över de anhörigas döda kroppar, på bekostnad av allt det som är viktigast i livet. Och det dåliga samvetet är en förfärlig tyngd att släpa med sig, det breder sig som en grå dimma över skrivandets stund.

Väldigt få av novellerna till tävlingen handlar om barn (dvs om det skrivande jagets små barn, däremot handlar det

ofta om den skrivande som barn eller med vuxna barn) eller om småbarnsföräldrars situation. Nej, man kan i det avseendet verkligen säga att barnamordsteorin blir bekräftad. De kvinnor som skriver tycks inte ha några barn — och har de det, får vi nog samtalet veta att de är bortlämnade för tillfället eller föremål för vårdnadstvister. Med mindre går det inte, är det så? Men finns det då ingen annat skrivande än detta, som ställer sådana krav?

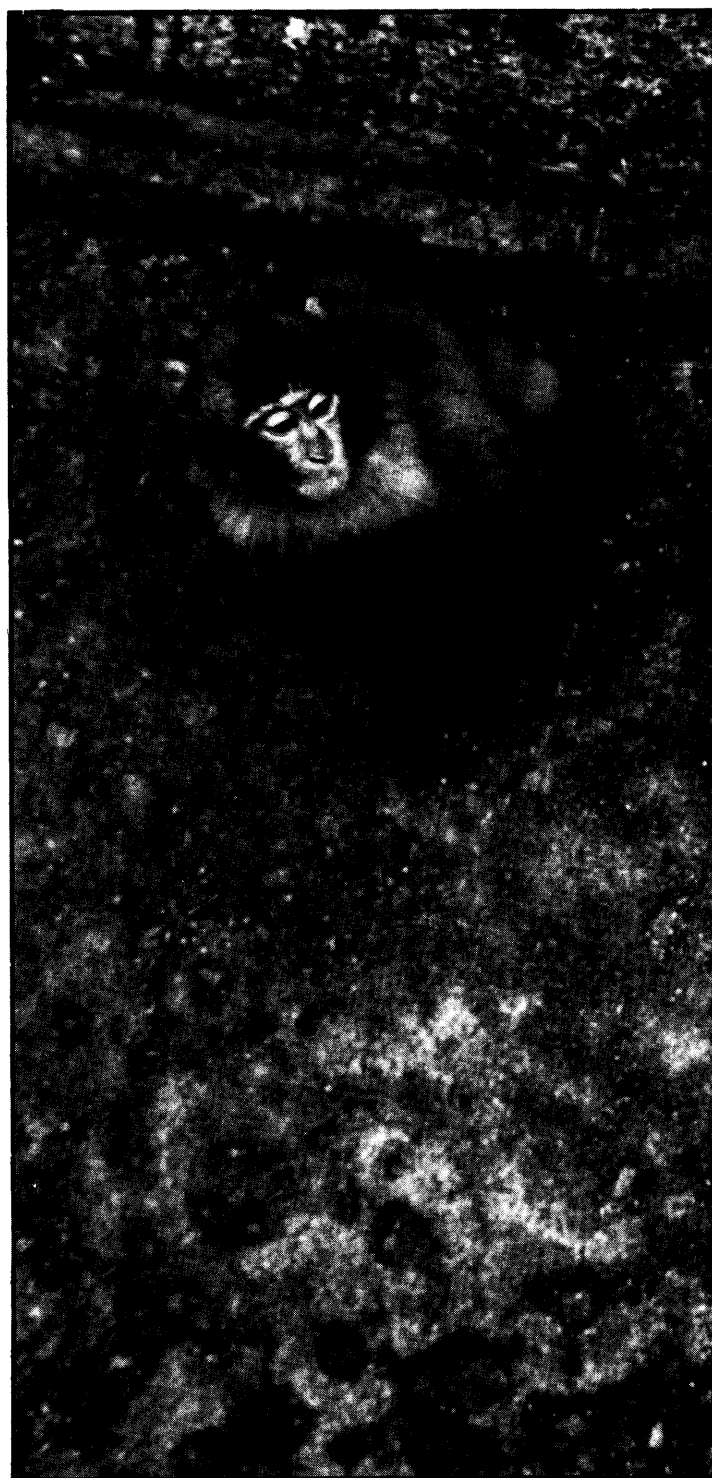
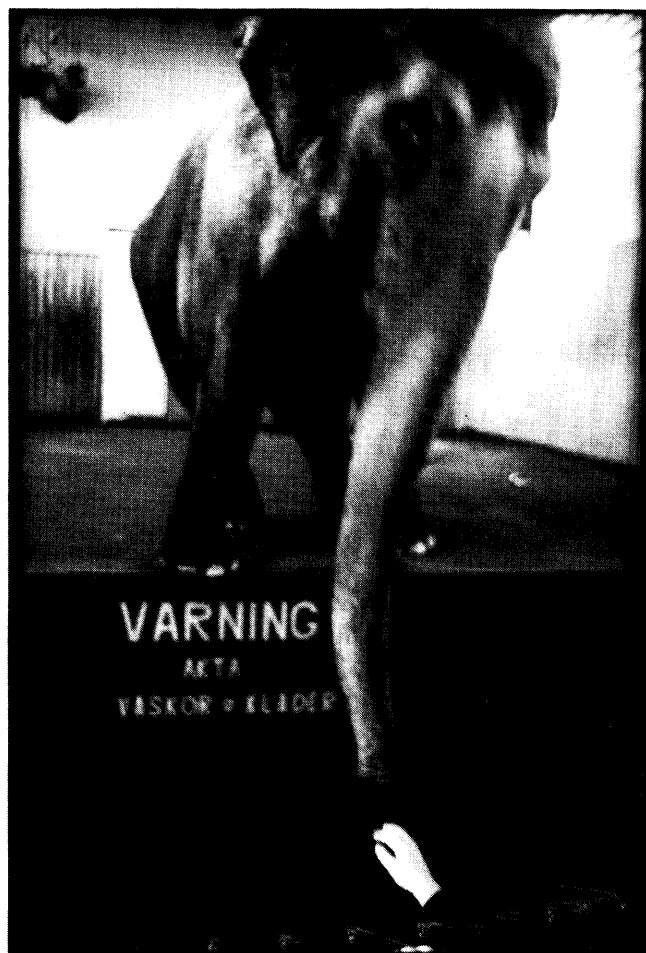
Nej, det riktiga skrivandet ställer verkligen uppslukande krav. Men nog skulle det finnas ett annat samhälle för kvinnor att skriva och skapa i! Och en kulturdebatt som skulle värdigas att ta upp kvinnornas och andra socialt betungades svårigheter att göra sig hörda, och inte bara ytterligare bidra till hämningarna genom att förbjuda problemens nämnande vid namn.

ARBETE, DJÄRVHET, SKÖNHET

Det viktigaste steget måste ju tas av kvinnorna själva genom skrivandet. Mera mod att tala sanning, mera djärvhet, skönhet, hemskhet att stöta de sovande för pannan med! Och framför allt mera arbete, tålmodigt arbete med språket, bilderna, rytmen. I många av novellerna finns små men gnistrande formuleringar, som visar att det finns verklig begåvning hos den som skriver. Men hur kan det då komma sig att det blir så lite av det? Kvinnorna, menar Simone de Beauvoir, "föreställer sig inte värde som något man kan erövra". De underskattar det hårda arbetets, de begångna misstagens och den tekniska träningens lärdomar. De tror att det räcker med att visa upp sig eller "bekänna". Och det gör det absolut inte. Jag tycker mig i många av de noveller jag läst se detta bekräftat, och ofta har jag då också känt mig riktigt förbannad på författaren. Där förmågan fattas har arbetsinsatsen ofta varit större än i de fall, där resurserna finns men ofta är förenade med lättja och oförmåga till koncentration..

Nu har jag allt hållit en ryslig straffpredikan! Anledningen är ändå, att jag genom alla dessa kvinnliga vittnesbörd än en gång påmint om vilka sanningskontinenter som ligger helt under ytan i dagens litteratur. Men där kommer de att förbli, om inte kvinnorna förmår skapa ett språk åt dem genom hårt och envist arbete. Alltså: vässa pennorna igen, och börja om från början.

BIRGIT MUNKHAMMAR

SKANSEN HÖSTEN 1986

BILDER AV ULRIKA ÅLING OCH HANS ALM

PRAKTISKT SOLIDARITETSARBETE

Praktiskt solidaritetsarbete.

1965, för idag 22 år sedan, letade ett gäng unga entusiaster efter ett ställe där de kunde ägna sig åt hjälpverksamhet för behövande runt om i världen. Efter en del letande fann de Björkå, ett nedlagt glasbruk med tillhörande bostadshus, i Småland. De flyttade in och drog igång sin verksamhet.

Den verksamhet de bedrev bestod i att samla in kläder som till stor del skickades via Lutherhjälpen till länder som drabbats av naturkatastrofer.

Prylar som samlats in såldes på loppmarknader under helgerna. Målet var då att göra Björkå till ett fungerande, rättvist alternativ till det vanliga samhället, samt att bidra till en bättre fördelning av jordens resurser genom att skicka delar av det svenska överflödet till "behövande".

Efter politiska studier intog föreningen en politiskt mer definierad ställning. Sambandet mellan ekonomin i Sverige och i tredje världen framstod allt klarare.

Idag är vi ett 30-tal vuxna som arbetar och lever i Björkå tillsammans med våra barn. Vi har också 3 filialer med ca 5 medarbetare på varje filial. Vi arbetar på heltid med att samla in, sortera och pressa kläder som vi skickar till befrielseörelserna ANC, SWAPO, POLISARIO, EPLF och PFLP. Vi skickar även till länder som slagit sig fria, men som ännu inte blivit av med sina förtryckare, såsom Angola, Mocambique och Nicaragua. Under 1986 lyckades vi slå alla gamla rekord och skickade iväg 521 ton kläder.

Men det är inte bara kläder vi skickar.

Vi har under året även skickat 11 containers med sjukvårdsmateriel, symaskiner, leksaker, husgeråd mm

De prylar som vi bedömer inte finns något behov av hos våra mottagare säljer vi på våra loppmarknader, som vi har öppna varje lördag året om, samt på söndagar under sommaren.

Vi saknar aldrig arbetsuppgifter, varje arbetskraft blir ett stöd till de kämpande folk vi stöder. Vi har lagren fulla med kläder som väntar på att bli sorterade, kläder är det ingen brist på. Däremot har vi brist på arbetskamrater. Förutom sorteringen behöver vi också arbetskamrater med c-körkort, till våra insamlingar, och vi behöver personal till vårt dagis.

På vår filial i Fredriksdal (2 mil utanför Eslöv) behöver vi också lastbilschaufförer.

Så går du och funderar på att göra något annat, att ta tjänstledigt från jobbet ett tag, är du arbetslös, eller har du just slutat plugga, så ta dig en funderare och hör av dig till oss.

Här har du förmånen att få arbeta med solidaritetsarbete på heltid, här får du gemensamt med dina arbetskamrater studera och analysera vad som händer i världen idag. 4 timmar i veckan har vi studier under arbetstid, då vi bl a studerar våra mottagare, och deras situation.

Är du intresserad? Hör i så fall av dig till:

Cordula Richter
Emmaus Björkå
360 70 Åseda
Tel 0481/660 15

Margareta Olshammar
Emmaus Björkå
Skåne Ask
268 00 Svalöv
0413/43082

FEMINISTISK AKKA DEMI I FLEN

Sveriges 2:a feministiska AKKA demi avlöper påsken -87 (18, 19 april)!

Egna texter, publicerade, opublicerade och/eller refuserade medtages för gemensam textgenomgång/kritik. du får stort utrymme att läsa dina texter inför en vänligt sinnad feministisk publik.

Krogshow med författarinnan till boken CREATRIX (Lisbeth Brevig) om gamla och moderna kvinnosymboler/myter.

Kostnad: för 2 dagars AKKA demi, 2 luncher, 1 frukost, dryck, kaffe och övernattnings tar vi 250:- pr deltagare.

Gemensam middag (krogshowen) på fredagskvällen kan beställas. Kostnad ca: 100:- (exkl. dryck)

Utgångsbidrag till långväga deltagare kommer att utgå.

Betalning och anmälan sker på PG 477 99 51-5 senast 31/3 -87. Bekräftelse kommer att utskickas.

Maxantal 50 st deltagare.

För frågor ring 0157/100 83, 121 59 Lisbeth Brevig, Annlouise Larsson.

(Tiden har gått ut när Vi människor går i tryck men ring om du är intresserad.)

BLÅSTÄLLSKVINNA!

Arbetar Du under samma villkor som dina manliga arbetskamrater?

Har Du samma möjligheter att få ett arbete, som motsvarar din kompetens?

Har Du överhuvudtaget samma rättigheter till arbete?

Ställer den dåliga barnomsorgen hinder för Ditt förvärvsarbete?

Har Du jämställda möjligheter till utbildning, befördran, löneförhöjning?

Sverige är ett av de europeiska länder som gått i spetsen för jämställdhet på arbetsmarknaden — åtminstone när det gäller lagstiftningen och den officiella attityden. Men hur ser verkligheten ut — det vet Du, som är kvinna i arbetslivet!

Facket har också kämpat för jämställdheten — åtminstone på papper. Jämställdhetsfrågor togs upp på senaste LO-kongressen, såsom på många andra fackliga sammanträden, det finns studiehäften och studiecirkel om jämställdhet och många fackförbund har jämställdhetsavtal.

Men arbetar facket för jämställdheten även i verkligheten? Ställer facket upp på Dig, när Du diskrimineras som kvinna?

Björkås medarbetare sept. 86

Känner Du Dig ensam och maktlös — eller har Du redan givit upp och funnit Dig i mentaliteten ”kvinnans plats är i köket”?

Får Du den informationen och det stödet Du behöver?

Vill Du förbättra Dina kunskaper om jämställdhet och kämpa för Dina rättigheter tillsammans med andra arbetarkvinnor — ta då kontakt med ”Blåställskvinnor — kontaktnät för kvinnor inom LO”. Vi är en nystartad grupp med medlemmar från Växjö till Luelå, med facklig anknytning till fem olika fackförbund.

Vi är alla ”blåställskvinnor”, dvs kvinnor, som arbetar inom industrin och/eller typiska mansdominerade yrkesgrupper.

Vi vill arbeta som stödgrupp för dem, som arbetar för jämställdheten och för kvinnor som diskrimineras i arbetslivet, vi undersöker och forskar om jämställdheten inom ”vårt” område, vi tar fram information. Vi agerar som påtrycker grupp gentemot myndigheter, arbetsgivare och facket så att de redan nådda överenskommelserna följs och för att nya överenskommelser avtalas.

Vi är en icke hierarkisk grupp, och vår första målsättning är att starta lokala grupper, som sedan arbetar på det sättet, som gruppen finner vara det bästa sättet.

Vi behöver Dig och Du behöver oss — tillsammans är vi starka! Hör av Dig!

Kia Mattson
Prans väg 18
781 64 Borlänge
tel: 0243/817 52

Helena Tepponen
0383/413 09

VOLONTÄRLÄGER I PALESTINA

Kombinera nytta med nöje.

Följ med till Palestina och det årliga volontärläget i Nazaret. Läget pågår en vecka och ordnas av Demokratiska Fronten för Fred och Jämlikhet som styr i Nazaret. Läget är ett sätt att motverka den diskriminering som de israeliska myndigheterna utsätter de palestinska städerna för. Till exempel får de judiska städerna betydligt mer i statliga bidrag.

I år startar läget troligen den 12 augusti (tyvärr har vi ännu inte kunnat få exakt tidpunkt av arrangörerna).

I fyra dagar arbetar vi med att bygga stödmurar och bredda gatorna. Arbetet kräver inga yrkeskunskaper.

Resten av tiden ägnas åt möten med palestinier från Nazaret, Västbanken

och Gaza, samt progressiva judar. Några utflykter i trakten kring Nazaret blir det också.

Mat och logi står arrangörerna för. Inkvartering sker i en skola, så sovsäck och liggunderlag är nödvändiga.

Precis innan resan har vi tre förberedelsedagar på Bona folkhögskola om Palestinas historia och den aktuella situationen. Och så får vi alla en chans att lära känna varandra.

Förberedelsedagarna är obligatoriska för alla som ska med på resan.

Priset blir ca 3.900 kronor vilket inkluderar flygresan, mat och logi på Bona, samt resan från Bona till Arlanda varifrån vi flyger.

Direkt efter läget kan den som vill fortsätta en vecka till på Västbanken och Gaza och med egna ögon se den israeliska ockupationen. Denna andra vecka är antalet deltagare begränsat till 20. ➤

FJÄRDE VÄRLDEN

Missa inte tidningen som handlar om jordens ursprungsbefolkningar. Läs om deras fascinerande kulturer och om deras kamp för sin existens.

I SENASTE NUMRET:

- Hulchollindianernas världsbild
- Koreas — Indiens zigenare
- Regnskogsfolk på Borneo
- Nordvästkustindianernas totempälar

PRENUMERERA! 4 nummer 60 kr.
Lösnummer 19 kr.
Betala på postgiro 479 54 91-2
Föreningen Fjärde Världen
Box 101 90, 100 55 Stockholm
Tel: 0766-334 12

Jag vill veta mer

Jag vill prenumerera

Namn:

Adress:

Telefon:

FEM KVINNOKURSER PÅ ÅSA

folkhögskolestudier ur kvinnoperspektiv

- Allmän kvinnokurs, 34 veckor 87/88 med utgångspunkt i kvinnors situation och historia. Om individ och samhälle, kultur och natur. Är även behörighetsgivande och en väg till fortsatt utbildning.

- Åsa har också 34 veckors allmän kurs, framtidskurs, kulturkurs och skrivarkurs.

Skriv eller ring för prospekt och andra upplysningar

● Sommarveckokurser 1987

- Kvinnorna, arbetsmarknaden och facket 4—8/5
- Kvinnor igår idag i morgon 26/7—1/8
- Kvinna — tala och argumentera 2—8/8
- Skriv kvinnoliv 2—8/8

SÖDERMANLANDS
LÄNS LANDSTING

ÅSA FOLKHÖGSKOLA 640 24 SKÖLDINGE 0157/500 11

För den som vill delta båda veckorna blir priset också ca 3.900 kronor. Charterflyget kostar lika mycket för en vecka eller två veckor. Andra veckan får var och en betala för mat och logi.

Självfallet är resan drogfri.

Resan arrangeras av Palestinagrupperna i Sverige (PGS) och Bona folkhögskola som kommer att stå för reseledare.

Din anmälan ska vi ha senast 1 april. Du betalar in 400 kronor på postgiro 13980-8 och betalningsmottagare är Bona folkhögskola, 591 90 Motala. Det är en delbetalning av totala summan.

Skriv "Palestinaresan" på inbetalningskortet samt namn och adress. Skriv också om du endast vill delta på Nazaretlägret eller båda veckorna. Anmälan är bindande.

Om du vill fråga om något, kontakta då Lennart Hallengren 0920-885 35 (jobb), 0920-151 28 (hem), Björn Grip 0141-211 00 (jobb), 0141-210 30 (hem) eller P-O Rask 0920-885 35 (jobb), 0920-151 28 (hem).

INTE EN MAN — INTE EN KVINNA

INTE EN MAN — INTE EN KVINNA TILL KRIGSMAKTEN

Vad händer när kvinnor vägrar civilförsvarstjänst? Ibland får de böter. Det kan upprepas flera gånger och så småningom bli ganska mycket pengar.

Böter skall inte hindra någon från att vägra bli en del av krigsmakten.

Därför har vi NUFF — Norrorts uthands och fredsförening — startat en bötesfond särskilt för kvinnliga vägrare.

Du som vill veta mer om kvinnlig vägran eller dela med dig av dina erfarenheter — kontakta Åsa Holmgren (NUFF) Nordanvägen 19, 146 00 TULLINGE, tel 08-778 31 56.

Ansökan om pengar ur fonden, beviljas den som ännu inte betalt sina böter, skickas skriftligt till NUFF, c/o Berit Hasselgårde, adress som ovan.

BETTY BLUE'S BUDSKAP:

Gör

Vi mänskor!

Jag läste med förvåning de filmrecensioner som publicerades i förra numret av tidskriften och blev särskilt upprörd över texten angående Betty Blue — Att den blivit utsedd till kultfilm och överösts med många positiva recensioner är jag pinsamt medveten om. Men att den skulle få samma okritiska bedömning i den kritiska kvinnotidskrift som VI MÄNNISKOR dock är har jag svårare att smälta. Kvinnorörelsen i Västerboten har haft många seriösa diskussioner om filmen, det har förekommit en spännande debatt i lokalpressen där en manlig recensent bl a ifrågasatt sin ursprungliga hyllning till filmen mm. Nåväl, jag hör till dem som reagerat våldsamt på filmen och de förföriskt framställda schablonerna i den. Jag bifogar en möjlig "Alternativrecension".

Gudrun Nordberg

Betty Blue 37,2 på morgonen — en kultfilm värd en motståndsrörelse.

Betty Blue är älskad av många, särskilt av män. Jag känner också starkt för Betty, men jag mår gränslöst dåligt av filmen om henne.

Det som många (inklusive regissören) ser som en vacker kärlekssaga ser jag som en grym berättelse om en stark kvinnas undergång. En berättelse om en kvinna som sakta stryps i manssamhällets grepp. En berättelse om en kvinna som både symboliskt och faktiskt kvävs av mannen som påstås älska henne — men bara möter henne sexuellt.

Zorgs sexuella attraktion anslås dramatiskt och våldsamt i filmens första scen. Vi bevittnar ett samlagsklimax. Flertalet män tycks bli hänfödda av just detta "djärva" grepp. Som kvinna blir jag i stället oroad av en sexualitet helt utan ömhet. Jag blev lugn igen först när det var alldeles tydligt att också Betty njöt sexuellt.

Så gör Betty entré i dagsljus, frågar ganska segervisst om hon duger också då — och gör alldeles klart att hon önskar mer än sexualitet. Zorg svarar, inte i ord men i handling: Han bär in hennes väskor i sin våning. Han får oss att tro att han därmed ställer upp på hennes krav att få vara hel i relationen. Till och med de gånger Betty behöver tröst så är Zorgs smekningar sexuella.

GRATIS I BREVLÅDAN

Bokförmedlaren är småförlagens egen bok-katalog. Över 500 böcker från 85 småförlag presenteras. Dessutom artiklar, reportage och intervjuer om böcker. Småförlagens böcker, som är svåra att hitta ens i en välsorterad bokhandel.

Du kan beställa böckerna direkt från Bokförmedlaren, mot postförskott.

Nästa nummer av Bokförmedlaren får du gratis i brevlådan om du skickar in kupongen eller ringer och beställer på telefon 031/242813.

Frankeras ej
Mottagaren
betalar
portot.

Förlaget Bokbiten

Namn:

Adress:

Postadress:

Svarspost

Kundnr. 85660009
400 32 Göteborg

inte uppror! Du dör!

FOTO: HÅKAN ELOFSSON/MIRA

Betty sökte Zorg som livskamrat, men någon sådan blir han aldrig. Hennes arbetsglädje/gemensamhetsglädje i fotoscenerna med målarfärg och penslar vill Zorg snabbt avsluta.

Bettys berättigade uppror mot Chefen gör Zorg allt för att hejda och urskulda. "Hon har mens."

Han uppmuntrar eller stödjer henne aldrig. Inte när hon satsar på hans manus, inte när hon spelar piano, inte när hon vill riva väggen i deras bostad ovanför pianoaffären.

Den scenen blev för mig den definitiva markeringen av att de två aldrig skulle kunna mötas: Betty är hänförd och frågar Zorg om han inte känner på samma sätt inför raserandet av väggen som inför sitt författande. Men nej. — Han känner tvärtom!

Hennes frihetslängtan har ingen motsvarighet hos honom. Zorg är gammal nog att kräva lugn. Betty är ung nog att kräva liv, ett fullt liv! Som födelsedagspresent på 20-årsdagen får hon av Zorg ett ödsligt beläget, väl inhängt stenhus; ett fängelse.

Betty söker det som kan växa hos Zorg, hon står för initiativ och revolt. Han använder våld för att dämpa henne, för att göra henne "normal". Zorg anpassar sig kontinuerligt och han belönas, åtminstone materiellt.

Betty är traditionellt kvinnlig i den meningen att hon inte skapar något eget. Hon vill skapa Mannen. Hon misslyckas. Hon vill skapa ett Barn. Det misslyckas också. Betty vänder besvikelsen

inåt och sliter ut sitt "moraliska" högra öga. Zorg berättar för Betty, som är placerad på spännbädd, att hans bok kommer att tryckas. Behöver han henne inte längre? Han dödar i kvinnogesamt!

Vad ser jag då som genomgående tendenser i filmen om Betty Blue? Det tydligaste tendensen är en plågsam sexism. Inte därför att filmen innehåller laddade sexuella scener utan för att filmen innehåller en rad karikerande kvinnoch mansbilder. Betty är den enda av filmens personer som försöker göra uppror mot sin könsroll, men hon tvingas alltmer in i schablonen av hysterika.

De övriga kvinnorna framstår som enbart honor. En uttrycker lyckan över att vara nyknullad, en annan olyckan över att inte vara lägrad under den senaste månaden.

Männen är inte heller positivt tecknade. Zorg framstår som feg i en tilltagande tristess och anpassning med flagnade författardrömmar. Genom Bettys entré får han chansen till ett nytt liv — en chans som han utnyttjar egoistiskt. Pizzeriaägaren tecknas som en machofigur försedd med allsköns materiella, manliga "leksaker". Han rycks in i en naiv och förkrossande förtvivlan inför telefonbeskedet om sin moders död. Grannen hämnas att hans fru "har eld mellan benen" med att genomföra samlag bakifrån medan hon sover.

Jag ser också en stark individualism. Ingenting sker efter gemensamma beslut. Ingen tycks ens fundera över

någon annans behov eller önsknings. Handlingarna skapar i stället ett allt större avstånd mellan människorna. Kvinnogemenskap eller systerskap existerar inte. Männen har vissa, men ytliga, gemensamma upplevelser; berusade asgarv, repliker om sina kvinnor och homosociala reaktioner inför Betty: "Hon blir aldrig normal!"

Samhället saknas nästan helt som bakgrund till Bettys och Zorgs liv. I de få bilder som angår deras samhällssituation möter vi nya karikatyrer på samma teman som ovan. Chefen är en lönnfet och girig kapitalist. Polismakten agerar i två vitt skilda scener. I den ena överraskas Zorg i en vådlig pianotransport med diverse förseelser. Men i stället för att bli straffad så blir Zorg föremål för polisens lovsång efter att han berättar om sitt troliga faderskap, uppenbart det yttersta manlighetsbeviset. och hans vådliga framfart får fortsätta.

I den andra polisscenen är Betty på flykt undan Zorg. Polisens berättigade agerande för att skydda en utsatt kvinna blir grovt förlöjligt. Och när Zorg uppger att han är innehavare av stadens pianoaffär så tycks polisen kunna acceptera att han förföljer vilken kvinna som helst, Bettys reaktion efterfrågas aldrig.

När Betty slutligen befinner sig kraftigt nerdrogad och i spännbädd på mentalsjukhus exponeras en mansdominerad medicinteknik som aldrig ifrågasätts. Den avslutande scenen från sjukhuset är i stället den att Zorg dödar Betty. Hans våld har trappats upp utan att hejdas eller ens bli ifrågasatt.

Den avslutande våldshandlingen har till och med ansetts vara ett barmhärtighetsmord, en befriaregärning. Filmens kvinnoförakt leder fram till ett förhärjande av våld mot kvinnor! Och den tendensen ser jag som en av de allvarligaste i filmen.

Men den sammanfattande domen över filmen måste bli ännu hårdare. Filmen förmedlar ett destruktivt budskap i reklamförpackning, ja i förföriskt vackra bilder. Ett budskap som är destruktivt främst ur ett könsperspektiv men också ur ett klassperspektiv: En stark kvinna blir en galen kvinna! Eller är styrkan redan i sig ett tecken på galenskap? Gör inte uppror! Du dör!

Vem älskar det budskapet?

RECENSIONER

Schabloner och egoism

Män är bara till dessert
av Sonya Friedman
Tryckeriförlaget

En kvinna ska lära sig att stå på egna ben, planera och förverkliga sitt eget liv och inte leva genom en man. Först när man utvecklat sig själv och känner självförtroende, vet att man klarar sig själv, så kan man leva med en man, kan man unna sig en man.

Det är budskapet i Sonya Friedmans bok *Män är bara till dessert* (Tryckeriförlaget, 1984).

Sonya Friedman är amerikanska. I betydligt högre grad än de svenska flickorna uppfostras de amerikanska med sikte att bli gift och ta hand om barn, hem och äkta man. Tanken är därför god — men gammal.

Redan 1963 skrev Betty Frieden boken *Den feminina mystiken* och gjord upp med den gamla traditionen. Den amerikanska feminismen föddes och har kommit en god bit på väg även om allför många flickor via altaret fortfarande slussas in i köken och barnkamrarna utan att de haft ett reellt val.

Men där Betty Frieden ger en omsorgsfull bakgrund, social, politisk och historisk, där ger Sonya Friedman en rad goda råd med vidhängande stereotypa goda respektive avskräckande exempel på vad en kvinna ska göra i olika situationer.

Det enda målet, enligt Friedman, är att göra karriär, och boken lär kvinnan att göra detta oavsett vad föräldrar, man eller barn säger. Visst är det bra att bli självständig. Men Friedman förmedlar ingen förståelse eller väg till förståelse till varför exempelvis ens mamma puffar in en framför altaret i stället för att uppmuntra ens personliga utveckling.

Sonya Friedmans råd är att man ska klippa av kommunikationen med mamma. I stället för att gräla ska man "behandla /föräldrarna/ med en viss känsla för etikett och moraliskt ansvar /vilket/ kan göra ert förhållande en smula formellt och ansträngt men om du har beslutat dig för att behålla kontakten med dem — på det enda sättet som du känner till — då är det den enda umgängesform som står till buds."

Inte på en rad andas Sonya Friedman om andra vägar. Hon föreslår aldrig att man t ex kan börja prata med sin mamma om hennes förhållanden, hennes uppväxt. Sådana samtal skulle kunna ge möjligheter att förstå mammans situation och hennes förväntningar på sin dotter. Det skulle också kunna leda till förståelse från mammas sida för sin dotter och hennes val av liv.

Även om en del av de goda råden i boken är riktiga och uppmuntrande så ges de schablonmässigt och jag har svårt att tro att de verkligen skulle kunna hjälpa en kvinna som har svårt att vara självständig, att hitta sig själv. Den ger ingen styrka, ingen grund. Bara principer.

Både mödrar och män beskrivs som vissa schablon-

per. Ett stycke i boken heter "Manstyper som du kanske har träffat på". Här finns "erövraren", "den passive mannen" och "översittartypen".

Boken andas egoism och karriär i manssamhället som det är. Den visar ingen väg till kärlek eller förändringar i samhället. Boken är sorglig. Är det så här långt kvinnokampen kommit på tjugo år?

Elisabeth Enger

5000 svenska män i siffror

Den svenske mannen
av Lars Jalmert
Tiden

Den svenske mannen — nu är han utredd, mätt och — befunden alldeles för lätt.

Ja, det visste vi väl, vi kvinnor som de senaste decennierna har kämpat för våra rättigheter i männens samhälle.

Inte ens författaren (Lars Jal-

TRE
BÖCKER
OM
MÄN

RECENSIONER

mert: Den svenska mannen, Tiden 1984), själv man, har tagit honom i försvar, eller gjort något försök att ge en nyanserad bild.

Bilden av den svenske mannen bygger på en frågeundersökning till 5 000 svenska män, tjugo flertimmarsintervjuer med män, diskussioner vid seminarier och andra sammanhang samt genomgång av litteratur om män.

Resultatet är en svårgenomtränglig statistisk redovisning i förrädisk lättläst form. Det framgår bl a att de män som är positivt inställda till att män deltar i arbete med hem och barn också i högre grad utsträckning själva deltar i sådant arbete, medan män som inte tycker att de ska ta större ansvar för hemarbetet, i större utsträckning ligger på sofflocket, arbetar över eller ägnar sig åt idrott. Åt denna slutsats ägnas två kapitels ingående redogörelse i tabell- och procentform.

Genom intervjuerna framgår dock, vilket också dragits fram i pressmeddelanden om boken, att den svenske mannen är "i princip-mannen", han som tycker att män i princip borde göra mer hemma, vara mer med barnen, inte använda våld, inte vara otrogna — men själva är/gör han det inte.

I tabellerna finns det förstås också en del intressanta uppgifter, t ex att män i högre utsträckning än kvinnor skadas och dödas i olyckshändelser, begår självmord eller blir kriminella. En del visste vi dock redan, om inte annat så genom erfarenhet.

Män väljer fortfarande i högre utsträckning tekniska utbildningar medan kvinnorna väljer humanistiska, och män går oftare vidare till forskarutbildningar, (trots att män och kvinnor i snitt numera har lika långa utbildningstider).

Män förvärvsarbetar fler timmar i veckan än kvinnor gör.

Visst är det bra att ha siffror på saker och ting. Men människan — mannen — framträder

inte. Han förblir ett statistiskt genomsnitt i denna bok.

Här finns också en kortfattad summering av olika forskares rön om mannen, samt en lika kortfattad genomgång av mansrollens, mansidealets och mansamhällets historia. Dessa jätteämnen låter sig dock inte avhandlas på så litet utrymme, särskilt inte av Lars Jalmert som saknar något större perspektiv på frågorna.

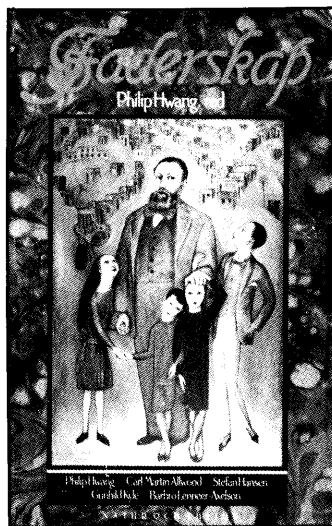
Författaren är förvånansvärt dold i boken. Ibland undrar man om han själv är man, kvinna — eller ett det. Var är hans rytande? Och var är alla de män som intervjuats och utfrågats, som ligger till grund för boken? Sönderplockade, instoppade i siffror, uppdelade i procent.

Vad annat kan man vänta sig. Boken är ju ett beställningsverk från dåvarande jämställdhetskommittén och arbetsgruppen om mansrollen, en arbetsgrupp som lagt fram en idébank med förändringsförslag till myndigheterna: Mannen måste ges ökade möjligheter att vara hemma med barnen genom utvidgad och kvoterad föräldraförsäkring. Han måste få möjligheter att "diskutera och påverka sin situation", i samtalsgrupper på betald arbetstid, genom facklig utbildning, i Värnpliktsutbildningen osv. Mannen (dvs pojken) måste få könsrollsfostran i skola och överhuvudtaget få möta en "ny idealbild i politiska beslut och samhällsdebatt".

Det förefaller mig som den nye svenske mannen ska bli ett beställningsverk från arbetsgruppen om mansrollen. En vältämd varelse, framkompromissad av tolv statligt tillsatta kvinnor och män.

Elisabeth Enger

Fin bok om papporna

Faderskap

red. Philip Hwang
Natur och Kultur

Vem är mannen? I Den svenske mannen är han fragment, siffror, som inte så lätt låter sig hopfogas. I boken Faderskap, redigerad av Philip Hwang (Natur och Kultur, 1985) träder emellertid en man fram, fadern, en människa som idag för det mesta är undanskuffad, men som har mycket att ge och få.

Boken innehåller uppsatser skrivna av en samling forskare vid Göteborgs universitet, Philip Hwang, Carl Martin Allwood och Stefan Hansen är alla forskare och lärare vid psykologen, Gunhild Kyle är professor i kvinnohistoria och Barbro Lennéer-Axelsson är familjeterapeut och lektor vid institutionen för socialt arbete.

Detta är en bok jag tycker om.

I den gängse psykologiska teorierna är pappans betydelse för barnet de första månaderna eller åren begränsade till att vara ett stöd för mamman. Det är hon som har den direkta kontakten med och upprättar ett förhållande med barnet.

Philip Hwang finner förhållande annorlunda. Han berättar om blivande pappor som redan under graviditeten ställer om sig till att bli pappa, detta både psykiskt och kroppsligt, det finns pappor som får huvudvärk, går upp i vikt och pappor som bonar om huset/boet grundligt innan barnet föds. Nyblivna pappor får en bra kontakt med sina nyfödda barn och är känslig för barnets signaler och svarar, hävdar Hwang.

Att pappor många gånger är valhanta med sina bebisar beror på, hävdar han, att de inte haft möjligheter att utveckla denna tidiga kontakt. Mammorna tar oftast mer och mer över skötseln och lär sig barnets behov och signaler, medan pappan som kanske är på jobbet om dagarna och inte engagerar sig så mycket i att ta hand om barnet, inte riktigt hänger med i svängarna. Han kommer på efterkälken jämfört med mamman när det gäller att se och känna igen barnets behov och sätt att kommunicera.

Hwang går också in på varför män tar så lite del i barnets och hemmets vård, och beskriver olika synsätt. Det finns ekonomiska, sociala, biologiska och psykologiska förklaringar. Det finns forskare som menar att det nödvändigtvis måste vara mamman som tar hand om barnet från början, men Hwang hävdar att det inte spelar någon roll, barnet utvecklas normalt och bra bara vårdaren verkligen är lyhörd och känslig i sin kontakt med barnet.

Barbro Lennéer-Axelsson skriver om den nya familjesituation som skilsmässorna för med sig. Om söndagspappor och styvpappor. Hur män klarar den kris som skilsmässan innebär. Hur de sedan klarar respektive inte klarar sig själva och kontakten med barnen. Hon skriver om att vara pappa till andras barn. Det är kapitlet tror jag kan ge en hel del till olika sorts fäder. Barbro Lennéer-Axelsson som är knuten

forts. sid 39

Hjördis Levin är en av Sveriges främsta kvinnohistoriker.

I Vi Män skor svarar hon i varje nummer på frågor om kvinnohistoria.

Skriv till Hjördis Levin, Vi Män skor, Solidaritetshuset, Barnängsgatan 23, 116 41 Stockholm. Kunskap är makt!

Från signaturen Mats i Stockholm har följande fråga kommit:

"Att mannen i alla tider lyckats förtrycka och behärska kvinnan är ju bekant, liksom att härskarteknikerna har varierats efter hans behov. Så har han exempelvis skilt mellan sk ordentliga kvinnor och horor. En ordentlig kvinna skulle inte ha några sexuella lustar alls, i varje fall inte med mer än en man. Horan förmodades ha lust till alla män. För att hindra den vita kvinnan från sexuella kontakter med svarta män skapade den vite mannen myten att svarta män luktade illa och att de hade så stora könsorgan att de var farliga för vita kvinnor.

Numera vill mannen att alla kvinnor skall vara sexuellt omätliga och ständigt tillgängliga. Kvinnor skräms inte längre med svarta mäns lukt och i pornografin framställs kvinnor som om de inte tänkte på annat än jättepénisar. Den svarte mannen får i sexuellt avseende vara förebild för den vite. Min fråga är nu:

Har det tidigare i historien funnits något liknande den sexliberala våg, som vi upplevt de senaste trettio åren? I så fall när och var? Hur kommer det sig att sådana här svängningar inträffar?

Svar: Myten om att svarta män luktar illa har en parallell i myten om att överhuvudtaget människor i lägre klasser luktar. Att rynka på näsan när de kom in i fattigmans boning, om de någon gång gjorde det, var förr överklassmänniskornas sätt att avgränsa sig mot de fattiga. Ett av sätten.

Det fanns många fler. Exempelvis spridandet av åsikten att de lägre klassernas människor var mindre intellektuellt begåvade än medelklassens och överklassens, att de var mer begivna på sexuella njutningar, att de hade sämre förmåga att behärska sina

drifter, att de överhuvudtaget var smutsiga. Med smuts avsågs såväl otvättade halsar och fötter som oreda i skåp och lådor och att mattorna inte låg snörakt på golvet.

Det är mycket möjligt att du har rätt i att myten om svarta mäns lukt skapades av vita män just av det skäl du nämnt, men jag tror snarare att den myten kommit till på samma sätt som myten om underklasslukten, således som ett klassmärke, en stigmatisering. Lukten var de vitas sätt att markera en gräns mot de svarta, att markera att de svarta var en annan sorts, och en sämre sorts människor än de vita. Det är inte svårt att utsträcka parallellen.

Hur många kvinnor plågas inte ständigt av känslan att de luktar illa? Varför riktas så gott som all reklam för deodoranter och parfymer till kvinnor? Är det inte för att vi är en slags underklass i ett manssamhälle?

Visst har det funnits sexliberala vågor tidigare. Det klassiska Rom var ju allmänt känt för sin sexuella lösaktighet, likaså Frankrike på 1700-talet.

Det antika Grekland hade sina hetärer och den sk gossekärleken.

Under Taoismen i Kina betraktades sexuell utlevelse som befrämjande för de andliga krafternas harmoniska utveckling. Men alla de här företeelserna var överklassföreteelser. Det var de allra högsta klasserna som hade tid och råd att hålla sig med lyxen av ett utsövande sexualliv. Så länge den sexuella lösaktigheten håller sig inom ett litet socialt skikt utgör den inte heller någon större fara för hela samhället. Det är först när den börjar sprida sig allmänt som staterna har tvingats att ingripa med sin våld- och kontrollapparat.

Något som skiljer den sexliberala våg som vi upplevt under de senaste

tre-fyra decennier från tidigare sådana perioder är, att samhället eller staten mer eller mindre legat bakom och drivit på, ja, nästan gjort propaganda för ett fritt sexualliv. Det ingår i liberalismens eller demokratins principer att ingen skall lägga sig i vårt privatliv. Men när privatlivet får konsekvenser för samhället då är det statens sak att hjälpa till med exempelvis preventivmedel, aborter, behandling av veneriskt sjuka.

Samhället står, så att säga, för frihetens kostnader eller konsekvenser. Det där går bra så länge ingenting verkligt allvarligt inträffar, exempelvis att folkmängden sjunker så drastiskt att mänskligheten riskerar att dö ut eller att en livshotande sjukdom för vilken ingen bot eller skyddssympning finns, börjar sprida sig med rasande fart. Då slår skräcken klorna i alla och då måste samhället ta sitt ansvar och sätta gränser för friheten genom exempelvis olika typer av lagar.

Speciellt för vår sexliberala våg har bla varit att vi haft råd med den. Samhället har haft råd med den. Samhället har haft råd att betala alla de instanser som behövs för att sköta det som i Foucaults anda kan kallas "sexualiseringsapparaten".

Speciellt för vår sexliberala våg har också varit att den i hög grad utgått från de lägre klassernas levnadsmönster. Den relativt stora sexuella frihet som fanns exempelvis i det svenska bondesamhället togs med till städerna under den industriella revolutionen. De som fick betala det högsta priset för den var givetvis de fattiga och lågavlönade kvinnorna. Det var lätt för männen att i städernas anonymitet och utan den gamla bykontrollen smita undan oönskade faderskap. Ofta gick de blivande fäderna ombord på emigrantfartyg och för-

svann för alltid. Uppdelningen i ordentliga flickor och horor är ännu inte utplånad, men den hade väl sin högperiod under viktorianismen. Den omätliga och ständigt tillgängliga kvinnan är ingenting annat än en i och för sig lika snedvriden reaktion mot den dubbelmoraliska uppdelningen.

För att besvara din sistnämnda fråga kort. Något absolut säkert svar varför sådana här svängningar inträffar finns nog inte, men en sak kan vi fastslå: Mot allt som går till överdrift kommer det förr eller senare en reaktion.

Reaktionerna mot sexliberalismen kan sannolikt också knytas till de ekonomiska förhållandena och förändringar i dessa.

Det antika Grekland med dess gossekärlek gick under när slaveriet inte längre var lönsamt.

Romariket med dess utsvävande överklass gick under när man inte längre kunde kontrollera alla nationer man lagt under sig och som man räknade med skulle hålla erövrarna med mat.

Den franska överklassens utsvävningar fick revolutionens giljotin att gå snabbare, har någon sagt.

1800-talets sexuella lösaktighet inträffade omkring industrialismens genombrott och den sanktionerades och kontrollerades under den höginindustriella period, som vi just sett slutet på. Denna period innebar att alla människor (i västvärlden) mer eller mindre fått råd och möjlighet att leva ett njutningsrikt liv. Näringslivet uppmuntrar till ett sådant liv. Vi lever på tillverkningen av njutningsmedel. Lägga märke till det enorma uppsvinget i försäljningen av bla rusdrycker, kläder och kosmetika, för att inte tala om bilar och fritidsbåtar.

Vi står nu inför en vändpunkt. Häromdagen förkunnade den sk herrtidningen Lektör att man skall slopa det pornografiska innehållet och bli en "snygg och anständig" tidning som herrarna inte längre ska behöva gömma inuti Veckans affärer. Pornografin är inte lönsam längre sägs det.

Kanske är det så, men det finns flera skäl. Herrtidningarna kan knappast fortsätta att sprida budskapet om de lösa och mycket tillfälliga sexuella förbindelsernas välsignelse, samtidigt som samhällets ansvariga instanser, läkare, socialarbetare och politiker, sprider motsatta budskapet, således kräver en förändrad livsstil, färre antal partners och färre intima förhållanden mellan okända.

AIDS är en viktig faktor i bromsningen av sexliberalismen, men ännu vet vi inte om det är den viktigaste faktorn.

Det skulle ju kunna vara så att sexliberalismen som sådan och som den i varje fall sett ut hittills, inte är befrämjande för människans överlevnad.

Det tyder bla den ojämlika syn på förhållandet mellan kvinnor och män som sexliberalismen tyvärr alltför ofta har stått för, på.

Det tyder bla också den kamp mot njutningslystnad och slöseri med resurser samtidigt som stora delar av världens befolkning svälter, som trots allt pågår runt om i världen, på.

Sexliberalism och njutningslystnad är samma andas barn, även om det inte nödvändigtvis måste vara så.

I begreppet fri sexualitet *måste* ju inte inläggas betydelsen "sexuellt omättlig" och "ständigt sexuellt tillgänglig".

Forts. på bokrecensioner

till krismottagningen för män i Göteborg vet vad hon talar om.

Gunhild Kyle ger det historiska perspektivet. Hur uppkom egentligen den frånvarande fadersgestalt som vi är vana att se honom idag? Hur har lagarna kring faderskapet sett ut, och varför? Hur har vardagslivet sett ut?

Carl Martin Allwood ger en översikt över hur faderskap ser ut i olika kulturer, och läsaren förstår allt bättre hur osannolikt det skulle vara att just *vår* traditionella papparoll skulle vara den enda biologiskt och psykologiskt riktiga.

Till Stefan Hansens kapitel var jag från början skeptisk. "Finns det velourpappor bland djuren?" heter det. Och jag tänkte, ska vi nu återigen höra argument av typ, Se, så här gör silkesapan, alltså ska vi också göra det. Men kapitlet var intressant. Det gav mig helt nya aspekter på faderskap genom de studier av apsamhällen som skildras.

Elisabeth Enger

PRENUMERERA

Frankeras ej Vi mänskor betalar portot Vi Mänskor	Svarspost Kundnummer 1599014 100 61 STOCKHOLM
☐ Jag vill prenumerera på Vi mänskor. Pris 100 kr. ☐ Jag vill stötta Vi mänskor med en stödprenumeration. Pris 125 kr. (Skicka inga pengar nu. Vi skickar inbetalningskort) Namn: Adress: Postadress:	

LIBANON

Det måste vara ohyggligt tyst i gränderna...

Det är underligt, men mödrarna till de som dödats gråter inte nu. Inte så länge kriget pågår, inte så länge smärtan är kollektiv. Skräcken minskar varje dag bland de unga, ju fler som dör. Kanske för att de förbereder sig på att livet skall ta slut. De stränga sociala normerna försvinner. Ungdomar sover tillsammans. Några gifter sig i skyddsrummen. Människor lever som om varje dag är den sista. Alla delar allt med alla. Livet och döden är kollektiva. Det är den sociala situationen för tusentals palestinier som nu i fem månader levtt instängda i flyktinglägren Bourj el Barajne och Shatila i Beirut.

Hur vet jag det? Det berättade den palestinske läkaren Muhammed i Shatila för mig i somras när det förra kriget just upphört. Någon månad innan detta krig som nu pågår började.

Det är tredje gången den shiamuslimska Amal-milisen belägrar och attackerar de palestinska flyktingarna i Beirut. Första gången var sommaren 1985. Den här gången är det skillnad. Attackerna är mycket hårdare. Många fler människor har dödats och sårats. Och belägringen är inne på sjätte månaden. Första gången varade det en månad och i somras två månader.

Nu innebär belägringen svält och undernäring, spädbarn och sjuka som dör, epidemier som fått fart i trånga, ohälsosamma skyddsrum under vinterns fukt och kyla.

Shatila har stått i brand och nästan jämnats med marken. Redan i somras när jag vandrade runt i de trånga gränderna och tittade på förödelsen som var då fanns bara ett fåtal hus intakta. Många flydde då. Nu lever bara 3.000 människor kvar i ruinerna. I Bourj el Barajne finns 20.000 människor. Där är hälft-

ten av husen helt förstörda och de flesta skadade.

På palestinska Röda Halvmånens sjukhus är medicinerna slut. Det finns inte ens förband. Personalen står maktlös och kan inte längre rädda svårt sårade och sjuka. Sjukhusbyggnaden är söndertrasad och instabil efter upprepade bombningar. Sjuksköterskor och patienter har sårats av granatskärvor. Alla fönster är söndersprängda.

INGEN VÄRME, INGET VATTEN

Det finns ingen värme. Och inget vatten. Så fort det regnar — det är regntid nu — tränger vatten och lera in i sjukhusrummen. För en månad sedan sände sjukvårdsarbetarna ut rop på hjälp via radio. Sedan dess har några få matransporter och mediciner fått tas in i lägren, men långt ifrån tillräckligt. Då och då har den libanesiska Amal-milisen och de syriska soldaterna låtit kvinnor komma ut för att handla de senaste veckorna. Men det är expeditioner som är förenade med stora risker — femton kvinnor har skjutits ihjäl i samband med sådana utflykter.

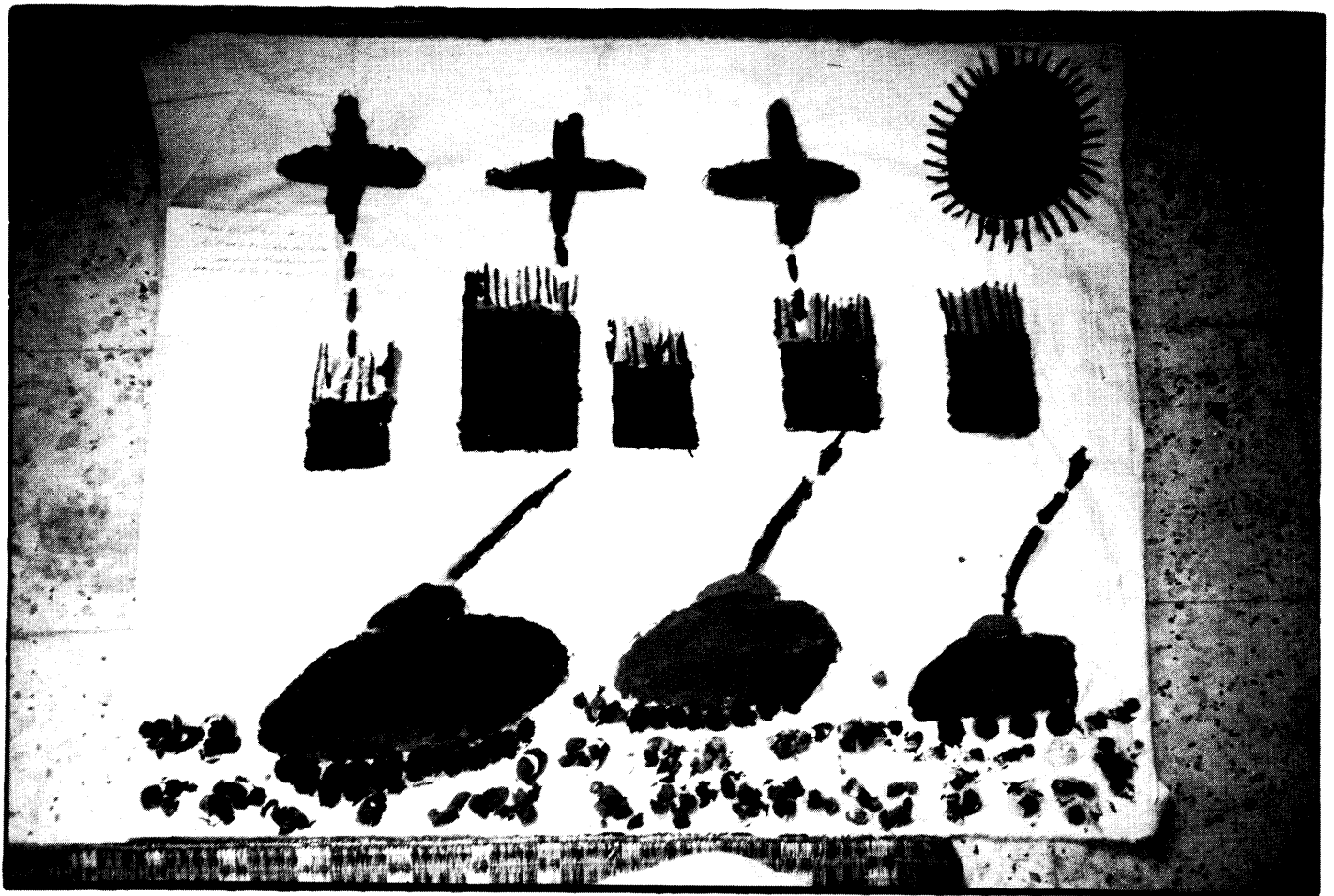
Min sinnebild av lägren så som jag

beskrev dem i en artikel nyligen hemkommen därifrån i höstas lever ännu kvar:

”Överallt hörs barnens skrik och skratt, tupparna som tror att klockan är sju dygnet runt, ljud av trummor och de ständigt monotona bönerna från moskéns högtalare. Härliga dofter av kryddor och mat blandar sig med stanken från sopor. Människor bor tätt, tätt med bara smala gränder mellan husen och plåtskjulen. Få hus har mera än två rum och i varje hus bor 10-15 personer. Det finns enstaka tvåvåningshus.

Här snubblar man över livet självt och behöver aldrig undra var det försiggår. Det beror inte bara på trångboddhet, utan också på kulturen. Den gamla bygemenskapen från Palestina finns fortfarande kvar. De som kom från samma by där lever i stor utsträckning tillsammans här, trots att det är nästan 40 år sedan de förlorade sitt hemland, som då blev staten Israel.”

Jag försöker tränga undan den bilden och föreställa mig hur det är nu. I somras berättade Amnieh, ordförande för kvinnounionen i PLO, hur svårt det

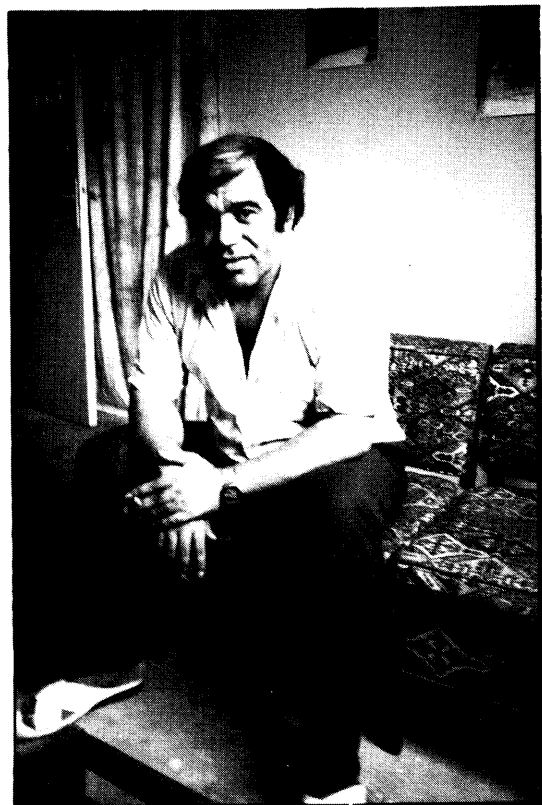

"Israelerna kom med flygplan och bombade. Det brann. De kom in i lägret med tanks och sköt raketer. Då färgades solen röd av blod. Och från himlen regnade det missiler." Målning på tyg av Muhammed 8 år, Noh 9 år och Yumah 10 år sommaren 1986 i Rashidyie.

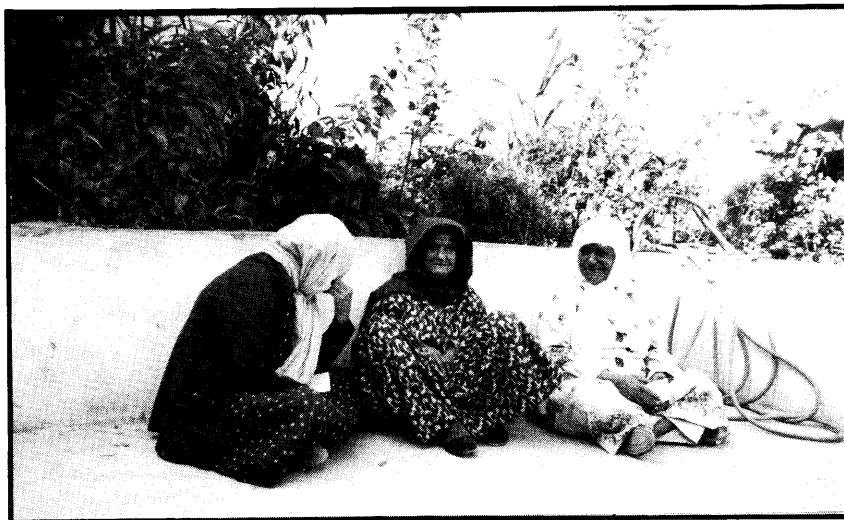

TEXT OCH BILD: BIRGITTA ALBONS

Så fort striderna uteblir en dag går det inte att hålla barnen inne. Flera barn har skjutits ihjäl av krypskyttar sådana dagar. (Bourj el Barajne aug 86)

Muhammed, läkare i Shatila

Kvinnor väntade utanför kliniken i söder

Martyrer begravda i moskén i Shatila under kriget sommaren 86

varit att hålla barnen nere i skyddsrummen under det då avslutade tvåmånaderskriget. Då hjälpte kvinnounionens medlemmar till att aktivera dem. De sjöng och hade varje dag sagostunder med barnen. Så länge det är bombardemang och skottlossning är barnen själva rädda och håller sig frivilligt undan. Men så fort striderna uteblir en dag går det inte att hålla barnen inne. Det är de farliga dagarna. Flera barn har skjutits ihjäl av krypskyttar sådana dagar.

Hur är det då nu, efter fem långa månader i fångenskap med för lite mat? Vad gör 20.000 människor under sådana omständigheter? Hur ser dagarna ut? Och tankarna?

Det måste vara ohyggligt tyst i gränerna. Bortsett från bomber, explosioner och automateld. 20.000 människor, förutom några få stridande som försvarar lägret, gömmer sig. Inga skratt och skrik från barnen. Tupparna, katterna, hundarna är för länge sedan uppätta. Ja, till och med en del av råttorna, som annars frodas i enorma berg av sopor. Inga matdofter från öppna eldar; det lilla som finns lagas i kollektiva kök. Och ingen blir mätt på sin ranson.

Vad är det annat än koncentrationsläger? Som dessutom attackeras med vapeneld.

Människor väntar och är rädda för att de går samma öde till mötes som i lägret Tell Al-Zaatar 1976. Där svalt de kristna falangisterna ut befolkningen, innan de gick med på fred. Och när de svältande började ta sig ut möttes de av en blodig massaker; tusentals människor mördades och syrierna lät det ske.

Och i Shatila minns människor massakern 1982, som israelerna hade yttersta ansvaret för.

KVINNOR DEMONSTRERAR

Av de palestinier som finns utanför lägren i Beirut har ett tusental arresterats eller bara försvunnit. De flesta män. Många av kvinnorna demonstrerar på Beiruts gator och framför de iranska och sovjetiska ambassaderna. Den amerikanska och många andra är stängda. Kvinnorna syns och de ställer krav.

I södra Libanon, kring hamnstaden Tyr, bodde i september ungefär 80.000 palestinier i och utanför nio olika läger. Beirutlägren har Amal attackerat flera

gångar tidigare, men aldrig lägren i söder. Här har shiamuslimerna levt tillsammans med palestinier i 40 år. Här delar shiamuslimer som tvingats på flykt av israelerna en del av lägren med palestinier. Det var här som Arafats män en gång började träna de traditionellt fattiga shiamuslimerna och gav dem vapen i inbördeskrigets Libanon. Och här stred de tillsammans mot Israel.

Den 30 september förra året gick den shiamuslimska Amalmilisen för första gången till attack mot palestinska läger. Sedan dess har det största lägret, Rashidyie, varit belägrat av amal, som många gånger under de gångna fem månaderna fått hjälp från israeliska kanonbåtar från havet.

I de andra lägren har Amal gått in och mördat, bränt ner palestinska hus och tvingat 10.000 flyktingar på flykt norrut, till Saida. För en månad sedan fick jag brev från min vän Amira som jag arbetade tillsammans med på en av Röda Halvmånens kliniker i somras. Hennes man dödades i Rashidyie på deras ettåriga bröllopsdag. Amira berättar att 90 procent av männen i lägren fängslats av

Det måste vara ohyggligt tyst i gränderna. Bortsett från bomber, explosioner och automateld. 20.000 människor, förutom några få stridande som försvarar lägret, gömmer sig. (Bourj el Barajne aug 86)

Amal, att de torteras och är sjuka i de tillfälliga fängelserna.

Under hela augusti försökte Amal provocera invånarna i Rashidyie för att få igång strider. Varje natt sköt de in över lägret och ofta kidnappade de folk vid infarten. Min sista dag där försökte de få ut den stora grävmaskinen som börjat gräva för sjukhusbygget. Det hann aldrig bli något sjukhus före belägringen. Under de här fem månaderna har de bara haft den klinik som svenska Palestinagrupperna skänkt till palestinska Röda Halvmånen.

EN TIMME FÖR INKÖP

Nu är striderna över, med undantag för sporadisk skottlossning. Och kvinnorna tillåts komma ut en timme per dag för att handla. Men de får inte ta med några mediciner in. Varje gång de passerar Amalstyrkorna för att komma tillbaka in kroppsvisiteras de.

FN-organet UNWRA som har ansvar för lägret har ännu inte lyckats komma in. Inte heller Röda Korset. Men häromdagen släpptes för första gången en svensk och en norsk sjuksköterska in.

Och Palestinagrupperna har just skickat en svensk kirurg som skall arbeta i Rashidyie.

Den svenska sjuksköterskan rapporterar att det nu bara finns 3.000 människor i Rashidyie. I somras var det en befolkning på 18.000. Människor måste ha flytt i tusental strax före belägringen och under de två dagar lägret var öppet i mitten av oktober.

I staden Saida mitt emellan Tyr och Beirut finns nu bortåt 30.000 flyktingar från Tyrområdet. FN-organet UNWRA har där katastrofberedskap. UNWRA delar ut mat, sängkläder, husgeråd till flyktingarna som är inhysta i alla stadens skolor, garage och gamla fabrikslokaler.

En gång var palestinerna välkomna i Libanon. Nu vill Amal ha bort dem från landet. Men vart skall de ta vägen? "Vart som helst, det är inte vårt problem", säger deras ledare Berri i en intervju i en norsk tidning för ett par veckor sedan.

— Vi måste komma tillbaka till Palestina. Det är vår rätt, säger Amnieh i kvinnounionen och varje palestinier med henne.

— Palestina-frågan kan inte lösas på annat sätt än genom en internationell konferens med alla de länder som är inblandade i den arabisk-israeliska konflikten och med de fem länderna i FN:s säkerhetsråd. Och självklart måste PLO vara jämställt med ett lands representation i en sådan konferens, säger hon.

Men idag är omvärlden tyst. Medan palestinerna sitter fångna som i koncentrationsläger i Libanon.

GE DITT STÖD

Vi kan ge viktigt moraliskt och medicinskt stöd genom bidrag till svenska Palestinagruppernas sjukvårdsinsats i de palestinska lägren via Palestinainsamlingen Pg 65 65 74-1. □

Amerikanskt drama om att se, att inse och att våga

Den svenska biografrepertoaren domineras av amerikansk film. Filmer som lanseras med enorma annonskampanjer och tidningsartiklar, men så ibland händer det att en amerikansk film nästan omärkligt smygs upp på repotoaren. En sådan film är ÖKENBLOM (Desertflower) av den regidebuterande Eugene Corr.

Ett viktigt skäl till försiktigheten är utan tvivel att filmen är sedd utifrån en 13-årig flickas perspektiv.

Historien i filmen utspelar sig i 50-talets Las Vegas, tiden innan den första atomprovsprängningen gjordes i Nevadaöknen. I ett Las Vegas som ännu inte bara består av spelhålor och casinon, men där man kan få en snabb-skilsmässa på 42 dagar.

Här bor familjen Chismore, bestående av Jack (Jon Voight) bensinstationsinnehavare, krigsveteran och styvpappa åt hustrun Lilys (Jobeth Williams) tre döttrar. Lily blev tidigt övergiven med tre små flickor och är evigt tacksam mot Jack för att han gifte sig med henne trots barnen. Hon vill inget hellre än att ge Jack ett barn som är hans eget. Hon blundar för hans alkoholism, hans orättvisa krav på barnen, allt i ett försök att ge sken av en alltigenom lycklig familj. 13-åriga Rose (Annabeth Gish) genomskådar modern och med barnets klarsyn inser hon moderns bedrägeri mot sig själv och omvärlden.

I familjen bor också Roses moster Starr (Ellen Barkin) under de 42 dagar som krävs för skilsmässa. Hon är en kvinna som lever på sitt utseende (skådespelerska) och vars högsta önskan är att snabbt hitta en ny kärlek för att slippa inse livets

film

Ökenblom

Regi: Eugene Corr

Manus: Linda Remy

realiteter. För Rose blir hon en vuxen som uppmuntrar andra sidor än skolduktighet och ansvarstagande i familjen.

Det är Rose som närmar sig Jack och utmanar hans rigida försvar. Och mellan den av krigsminnen plågade Jack och Rose

utkämpas en kamp där Jack inser det orimliga i sina krav på barnen och också kan erkänna den respekt han hyser för Rose.

Parallellt löper historien om den kommande atomprovsprängningen, som utan förklaring tränger in i människornas

liv, man både hyllar och fruktar "bomben".

Några inser det farliga som pågår, men de flesta uppfattar det som ett led i den amerikanska drömmen om frihet. Koreakriget pågår för fullt och kommunistkräcken är stor.

På ett plan handlar filmen om att SE, att inse och att våga göra insikter som leder till förändring. I filmens första scen provar Rose ett par glasögon som gör att hon från att ha sett världen mycket diffust plötsligt ser klart. Hon ser vuxenvärldens lögnar och fasa-der och Rose förmår Jack att våga se sig själv sådan han är. När Rose glömmer sina glasögon i öknen är det Jack som letar och finner dem. En symbolisk mycket viktig handling i förhållandet mellan Rose och Jack, hon ska fortsätta att vara den som ser och förstår.

Ökenblom är en ovanlig amerikansk film på så vis att den inte sentimentaliserar relationer och händelser, vilket gör att den starka identifikationen med huvudpersonen som är bruklig uteblir. Istället finns i sättet att berätta plats för reflektioner kring det som gestaltas på filmduken.

Manuset är baserat på verkliga händelser; Linda Remy's egna erfarenheter av Las Vegas i början av 50-talet och intervjuer med personer som bodde i Las Vegas under atombombstestningen.

Det är säkert en anledning till den psykologiskt trovärdiga skildringen, framförallt mellan Rose och hennes styvfar, och till att filmen blivit underhållande, med en allvarlig ton, om viktiga teman.

Gun Hedbom

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

SKV och freden

Den direkta orsaken till att vårt förbund bildades 1914, var den reaktionära högerens krigshysteri. Förbundet bildades i mars, under parollen "Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställighet". I augusti bröt första världskriget ut.

Följande år samlades kvinnor till en fredskongress i Haag. Från Sverige kom bl a en av vårt förbunds grundare, Elin Wägner. Det var en gripande kongress. Det var inte lätt att ta sig dit, genom krigsförande länder, men de deltagande glömde alla mödor när engelska och tyska mödrar, som hade förlorat sina söner i kriget, omfamnade varandra och lovade att kämpa för fred.

Elin Wägner kom att bli en av mellankrigstidens främsta fredskämpar. Hon stod bakom Kvinnornas vapenlösa uppror mot krig och formulerade satsen: "Människorna måste utrota kriget innan kriget utrotar människorna". Men hon var inte ensam. Hon hade starkt stöd från SKV och kamraterna kring tidningen Tidevarvet.

SKVs ordförande under hela 30-talet och ända till 1946 var Sveriges första yrkesinspektris, Kerstin Hesselgren. Hon var tillika svensk delgat vid det dåvarande Nationernas Förbund i Geneve. Kerstin Hesselgren höll bl a ett uppmärksammat tal för de små nationernas rättigheter, med anledning av att Mussolini marscherade in i Etiopien 1936.

Fredstanken hölls levande genom alla år, trots att besvikelsen var stor vid andra världskrigets utbrott. Efter kriget gick SKV med i Kvinnornas Demokratiska Världsförbund, och fredsarbetet vidgades till att innefatta aktivt solidaritetsarbete för kvinnor i tredje världen.

Här hemma kom kampen mot svenska atomvapen att ta mycket tid i anspråk, och det var inte minst SKVs medlemmar som samlade in namnunderskrifter för Stockholmsappellen (även om de socialdemokratiska kvinnoklubbarna idag gärna tar åt sig äran). Många av våra äldre medlemmar har minnen från denna namninsamling, både positiva och dramatiska. Svenska kärnvapen var på många håll en självklar sak, och ofta blev man utställd av försvarsvännerna.

Fortfarande är fredsarbetet det allra viktigaste vi kan ägna oss åt. Utan fred har vi ingen framtid. Och på de orter där vi har lokalavdelningar, är alltid SKV aktiva i fredsarbetet. Ofta har vi varit initiativtagare till breda kamporganisationer som t ex Fredsam, som nu finns på många platser i landet.

Vi var väldigt glada över att vi i september kunde bjuda in kvinnor från öst och väst till ett seminarium om fred och miljöfrågor i Kungälv. Susanne Björkenheim skriver om det på de följande sidorna. Seminariet kunde genomföras med hjälp av medel från Fredslotteriet.

Jag kan berätta att vi åter igen har fått pengar från Fredslotteriet för att göra en fortsättning. Eftersom 50 000 kr inte räcker särskilt långt, kommer vi till hösten att koncentrera oss på samarbetet i Nordeuropa. Vi bjuder in våra systerorganisationer i Norge, Finland, Danmark, Island, Färöarna, Sovjet och USA. Temat för seminariet blir Norden kärnvapenfri zon. Vi ska också lära oss mera om de kärnvapen som redan finns på Nordkalotten, och hur vi ska bli av med dem!

Väl mött till ett par intensiva fredsdagar till hösten!

Aase Bang

Sök stipendier!

Stipendier i Augusta Tonnings vilohemsfond är till ansökan lediga.

Syftet med Augusta Tonnings vilohemsfond är att genom stipendier (summa avkastning av kapitalet) främja socialt intresserade verksamma kvinnors rekreation och/eller utdela studie- och resestipendier till sådana kvinnor.

Stipendievillkor: Stipendier

kan sökas av enskilda eller grupper av kvinnor.

Medlemsskap i Svenska Kvinnors Västerförbund är en förutsättning för att erhålla stipendier. Fondstyrelsen kan i angelägna undantagsfall frångå denna princip om ansökan avser ett ändamål som ligger nära SKV:s stadgar och därför verkar synnerligen angeläget att stödja.

Minst fem och högst tio stipendier delas ut.

Fondstyrelsen meddelar sina beslut 8 mars, Internationella Kvinnodagen. Fondstyrelsens beslut skall vara enhälliga och går ej att överklaga.

Ansökan skall vara fondstyrelsen till handa senast den 1 februari 1985 och skall innehålla en utförlig redogörelse för ändamålet med det sökta stipendiet. Varje stipendiat skall senast ett år ef-

ter erhållit stipendium avge skriftlig rapport till fondstyrelsen.

Kampen mot kärnvapen det allra viktigaste

Vilken är framtiden för vår värld? Och den värld våra barn och barnbarn ska leva i? Vad kan vi kvinnor göra för att rädda världen?

Frågorna restes på SKV:s internationella seminarium med temat fred, miljö och solidaritet i höstas.

Rapportör:
Susanne Björkenheim

För demokratiska, fredsälskande kvinnor finns bara en väg. Det är en värld utan kärnvapen, utan krigshot. En värld med rättigheter för folken och solidaritet mellan folken. En värld med en fin, frisk natur. Allt står och faller med detta ena — kan vi stoppa kärnvapenkriget? Kan vi stärka kvinnornas aktioner för hela mänsklighetens överlevnad?

Avgörande för att förhindra kärnvapenkriget är ett totalt provstopp nu med alla kärnvapen. Det är nyckeln till att stoppa nya, än mer djävulusiska vapensystem, som bara kan leda till världens och mänsklighetens undergång, som det amerikanska "stjärnornas krig"-programmet.

Den amerikanska sidan måste följa Sovjets exempel med ett moratorium, och stoppa kärnvapenproven.

Det kräver vi kvinnor från Sverige, Norge, Island, Kanada, Chile, Sovjet, Bulgarien och DDR samlade till Svenska Kvinnors Vänsterförbunds (SKV) seminarium med temat fred, miljö och solidaritet i Kungälv 26-28 september.

Vi kvinnor på seminariumet kände alla samma starka, gemensamma oro för framtiden, vi konstaterade att endast en värld utan kärnvapen är en säker framtid för våra barn, för jordens folk och jordens natur.

Vi var lite över 50 kvinnor på seminariet. Och vi var alla överens!

I augusti 1985 inledde den sovjetiska regeringen ensidigt ett moratorium, som sedan förlängts till slutet av år 1986, FN:s internationella fredsår. Moratoriet innebär ett totalt stopp för alla sovjetiska kärnvapenprov. Det har gett oss och hela världen nytt hopp.

"För vår skull, våra barns och barnbarns skull kräver vi att ni följer detta logiska, nödvändiga steg", skrev vi kvinnor från SKV:s seminarium i ett telegram till president Ronald Reagan i USA. Samma krav skickades till Frankrikes president Mitterrand. Det är i deras händer att nu göra det som världssopinionen, där vi kvinnor bär upp hälften av himlen, kräver att ta det avgörande steget till en kärvapennedrustning med perspektivet en kärnvapenfri värld. Kravet ska riktas mot de regeringar som trots världssopinionens krav fortsätter att testa och producera massförintelsevapen. Det var vi eniga om. Precis som vi tyckte, att de regeringar som hörsammat våra krav och agerar enligt det ska få känna av vårt stöd. Därför sände seminariet ett telegram också till Michail Gorbatsjov i Moskva.

— Vi vill tacka er och visa vår uppskattning till beslutet att stoppa kärnvapenproven. Vi hoppas att ni kan hålla fast vid detta beslut tillräckligt länge för att den allmänna opinionen i de västländer som ännu inte visat

sig vara tillräckligt förnuftiga att göra samma sak nu växer sig tillräckligt stark för att tvinga fram en ändrad ståndpunkt."

Tack systrar i Greenham Common

Och vi skickade ett telegram till våra systrar i England, kvinnorna i Greenham Common. Vi delar deras oro över framtiden. "Vi är tacksamma över er kamp och sänder er vår hälsning. Håll ut!"

Greenham Commons kvinnor har protesterat utanför den amerikanska kärnvapenbasen mot utplaceringen av USA:s kryssningsrobotar på engelsk mark i över fem år nu. Deras kamp har bidragit till att tusentals kvinnor i alla västeuropeiska länder fått modet och förvisningen att också de hör hemma i freds- och antikärnkrigsrörelsen och att deras aktivitet är viktig.

SKV representerar de progressiva, demokratiska kvinnorna i Sverige. Vi är en del av den största internationella kvinnoorgani-

sationen, Kvinnornas Demokratiska Världsförbund med medlemsorganisationer i 117 länder. Vi var glada över att KDV sända en representant till seminariet.

Men SKV är inte den enda politiska kvinnoorganisationen i Sverige. Därför skickade vi från seminariet en hälsning till övriga politiska kvinnoförbund i landet. Med uppmaningen, att vi tillsammans ska stärka de svenska kvinnornas kamp för ett kärnvapenprovstopp.

"Slaget om livet får ej förloras det kommer an på på oss. Vi är redan många som börjat tänka.

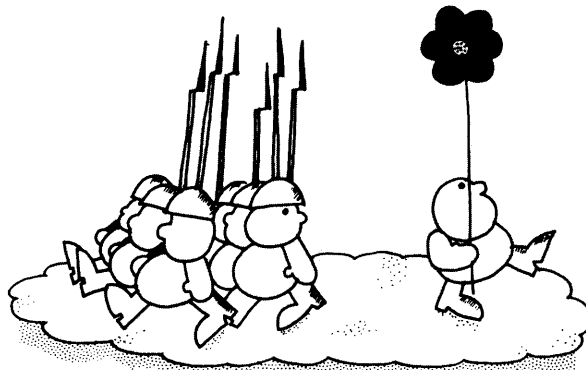
Det finns en annan väg"

— skrev vi i vår hälsning till övriga kvinnoförbund. Nu väntar vi — de älskar livet och barnen säkert lika mycket som vi och är säkert lika oroade över framtiden som vi är. De kommer att förstå nödvändigheten av att svenska kvinnor reser sig mot kärnkrigshotet. Och kräver ett provstopp genast. Det är ju garantin för allt det vi kvinnor, trots olika politiska riktning och social tillhörighet, alla kämpar för — en bättre och tryggad framtid för våra barn.

Med Ritva i Centralamerika

Ritva Jacobsson från Stockholm inledde genom att ta oss med på en resa till San Salvador, huvudstaden i det av kriget söndersärgade El Salvador.

Hon berättade om San Roque-katedralen där 370 flyktingar, mest kvinnor och barn fått en tillflykt, mitt inne i huvudstaden. Där finns fem sådana flyktingläger för de av högerregimen i mordpatrullen

KA' VI SÅ FÅ FRED!

förföljda kvinnorna och barnen. Årkebiskopens kontor för mänskliga rättigheter för deras talan. . . . men lämnar kvinnorna och barnen kyrkan kan ingen garantera deras liv.

—För vanliga människor är mjölken en lyxvara i El Salvador. 14 familjer, kärnan i överklassen, lever ett ofantligt lyxliv med medel som utsugs ur folkets arbete och elände, medan landet i verkligheten styrs från USA:s ambassad.

Guatemala är grannlandet, där härskar våldet så starkt att inte ens den civilt valda presidenten kan göra något. Människor försvinner spårlost. . .

När Ritva anlände till Honduras var det första hon såg på flygfältet ett stort plan, kamouflerat, utan nationalitetsbeteckning. Helt fräckt parkerat på den internationella flygplatsen. Plan som används av USA och contras för räder mot Nicaraguas folk.

USA har ett tiotal flygbaser i Honduras, flera tusen soldater stationerade där som ockupationsmakt med resultat bl a att flera tusen småpojkar i de honduranska byarna fått aids.

—Honduras är ett våldtagat land, där folket kämpar mot pengarna och militären som flyter in från USA.

Nicaragua finns mitt emellan dem. Och mitt i dem. Nicaragua där revolutionen segrat. Nicaragua som kastat ut diktatorn och gjort sig av med USA:s styre i landet. Ritva besökte också Nicaragua. Vad ansåg det fria landets folk var viktigast nu?

—Att ständigt skola sig. Att få upplysning

— När revolutionen segrade kunde inte ens hälften av folket läsa och skriva. Idag går alla barn

i skola och deras föräldrar har rätt till en sexårig grundskola på betald arbetstid. De vill alla lära sig. Lära sig för att kunna leva ett människovärdigt liv.

Men bilden från dagens Nicaragua visar också en annan vardag. Lemlästade barn! Varför har det blivit så? Ritva framhöll kärnan. United Fruit Company, det stora amerikanska monopolet kan inte tolerera att Nicaraguas folk befriat sig och att det stora företaget inte längre bestämmer i landet.

— Det handlar hela tiden om att stoppa utländsk, amerikansk inblandning i folkets liv.

Solidaritet — ett vapen

Hur angår Nicaragua, El Salvador, Guatemala, Honduras oss kvinnor i Sverige och vårt fredsarbete. Ritva formulerade linjen så här:

—Vi kan inte moraliskt försvara vår kamp mot kärnvapen i Europa om vi inte samtidigt ser det krig som pågår mot Centralamerika och hela tredje världens folk. Samma krafter som utsuger, förtrycker och mördar dem producerar också kärnvapenrobotar.

—Kärnkrigshotet i vår del av världen, tar andra, mer konkreta former — övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, kvinnor och barn fängslas, torteras, våldtas, bara försvinner. . .

I denna situation ligger en farlig krigsmöjlighet, som kan eskalera till en konflikt, där USA tar till kärnvapen.

—Vårt sega dagliga arbete för fred innebär, att vi håller oss informerade om vad som sker i Centralamerika, Chile, Sydafrika osv och informerar andra om

vad vi vet och har kampanjer.

SKV har en fortgående kampanj för Nicaraguas folk, via de nicaraguanska kvinnornas organisationa AMNLAE skickar vi kläder och arbetsredskap till kvinnorna i landet. Den kampanjen får inte nu sacka av.

Vår solidaritet är ett av de bästa vapnen vi har, uppmanade Ritva Jacobsson.

Vi diskuterade många andra solidaritetsformer och vad vi kan göra för att protestera mot kärnvapen. Vi var ense — att skriva brev och kort till Reagan för att protestera mot atomvapenproven är effektivt. Låt våra protestkort svämma in i Vita Huset. Det har en verkan!

Rumi från Bulgarien

Rumi från Bulgarien- Rumiana — är en ung kvinna med varmt och djupt tindrande bruna ögon. Hon berättade om sitt lands kamp för ett kärnvapenfritt Balkan, nu utvidgat också till kravet om ett Balkan fritt från kemiska vapen. Vi nordenbor kan ta Rumis folk varmt i hand.

Rumi berättade om kvinnornas fredsmarscher på Balkan — över gränserna — sedan 1983, för en kärnvapenfri zon. Grekiska, bulgariska och cypriotiska kvinnor går över gränsen mellan socialism och kapitalism arm i arm för kärnvapenfrihet.

Kvinnornas senaste fredsmarsch mellan Grekland och Bulgarien hade också kravet "No to star wars — Yes to peace". (Nej till stjärnornas krig — ja till freden!)

Bulgariens kvinnor har samlat in mycket solidaritetshjälp till kvinnorna och barnen i det svältdrabbade Etiopien.

Nancy från Kanada

Nancy McDonald från Kanada var vår mest långväga deltagare. Hon är ordförande för Congress of Canadian Women, de demokratiska kvinnorna i Kanada, och en av eldsjälarna i de kanadensiska kvinnornas stora gemensamma organisation National Action Conference of Canadian Women, som förenar mer än tre miljoner kvinnor.

Vad berättade hon om kampen i sitt land?

På den nationella aktionskommittens årsmöte, där både höger, liberala och vänsterkvinnor deltar, uttalade man sitt stöd för kvinnornas världskongress som hålls i juni 1987 i Moskva. Trots

olika politiska hemvist "står vi kvinnor tillsammans som kvinnor och mödrar som fostrar den växande generationen", sade Nancy.

Själv är hon mormor och en verligt kämpaglad kvinna, med ett "bullrande" skritt och båda fötterna stadigt i marken.

— Vi välkomnade särskilt det sovjetiska moratoriet, inte för att det kom från Sovjet men för att det är det mest mänskliga och förnuftiga steget bort från ett kärnvapenkrig. Därför uppmanade Kanadas kvinnor Ronald Reagan att ena sig med det sovjetiska moratoriet.

— Och vi kräver att vår regering förbjuder USA att testa kryssningsrobotarna på kanadensisk mark, något som ännu pågår.

Lyckas vi inte med det, ja då kommer vårt land att vara en av testområden också för stjärnornas krig. Det måste stoppas!

Nancy MacDonald deltog i den internationella kvinnokonferensen i Nairobi. Och innan Nairobi var hon en av arrangörerna när 118 kvinnoorganisationer i Kanada höll en gemensam konferens på frågan fred och säkerhet. Det var på den konferensen den katolska nunnan och vetenskapskvinnan Rosalee Berthell redogjorde för den dödliga kapaciteten med stjärnornas krigsprogrammet.

—Där beslöt vi att bekämpa hela tanken och med alla medel förhindra att vårt land blir ett provområde för vansinnet. Så när Sovjet kom med sitt moratorium var det en naturlig sak för kvinnoförbunden i mitt land att stöda det.

— Dessutom syns kärnkrigshotet direkt i vår ekonomi. 40 procent av Kanadas näringsliv "ägs" av amerikanska multinationella företag, de samma som producerar kärnvapen. Det är de som är skulden till att ungdomen idag är en "förlorad generation" utan arbete och framtidsstro, de är skyldiga till att reallönerna för både män och kvinnor sjunkit också absolut.

Nairobi — nytt skede

I det stora hela är krisen och dess följder i Kanada densamma som i Sverige, med en stark militarisering av ekonomin och folkets tankevärld.

Kvinnokonferensen i Nairobi då, vad ansåg Nancy om den?

—Det var inte ett slut på FN:s kvinnoår tionde, utan början på ett nytt skede i kvinnornas internationella kamp för fred, utveckling och jämlikhet. I

Kanada syns den enighet vi nådde i arbetet för kvinnoidekaden också i att vi nu har gemensamma kampanjer mot de höga livsmedelspriserna och gemensamma fredsmarscher.

Nancys egna organisation, det demokratiska kvinnoförbundet, KDV:s medlem är kvinnoförbundet på frammarsch i Kanada.

—Många kvinnor kommer nu till oss. En av orsaken är att vi alltid presenterar sakerna som det är. Vi är ärliga mot kvinnorna.

Liksom SKV, övriga svenska kvinnoförbund och våra nordiska systerorganisationer, samt kvinnorna på Balkan kämpar också Kanadas demokratiska kvinnor för en kärnvapenfria zon.

—USA har kärnvapenlager i vårt land och i norra Kanada sker vapenexperiment som hemlighålls för folket, allt under USA:s kommando. Men 174 städer har deklarerat sig kärnvapenfria, det sätter press på regeringen.

Den sista värdefulla erfarenheten Nancy förmedlade oss från kvinnornas kamp i Kanada var att arbetarklassens kvinnor, speciellt de fackligt aktiva, också engagerat sig i kvinnokampen. Både i kampen för världsfreden och ett bättre liv för arbetarkvinnan och hennes familj.

—Det är grunden för att kvinnorörelsen ska kunna stärkas.

1.5 miljoner i DDR

Hertha Jung representerade 1,5 miljoner kvinnor i DDR:s kvinnokommitté. Hon berättade om det praktiska aktionsarbetet DDR:s kvinnor gör för "Palme-korridoren" och det senaste förslaget att eliminera också kemiska vapen från den kärnvapenfria korridoren mitt genom Central-europa.

—Vi informerar våra kvinnor mycket om fredskampens betydelse, den internationella situationen och kvinnokampen i andra länder, berättade Hertha, som också är parlamentsledamot.

—På så sätt kan de uppfostra sina barn så att de blir aktiva fredskämpar. Det verkliga fredsarbetet utför det socialistiska Tysklands kvinnor ute på sina arbetsplatser.

De lever i en annan situation än kvinnorna i väst. Deras regering är av samma åsikt som folket, speciellt i fredsfrågan. Därför är deras ledtråd att ju bättre de arbetar, desto bättre blir socialismens grund och det är ett arbete för världsfreden.

Hertha Jung berättade varmt om DDR-kvinnornas kamp för relationer till kvinnorna på andra sidan gränsen till Västtyskland. Längre var det omöjligt, NATO-regeringen i Bonn var livrädd för det och förbjöd kvinnorna på sin sida av gränsen att ha några som helst kontakter med DDR. Men nu är situationen en annan, mycket tack vare folkens fredskamp. Mödrar för Fred från Västtyskland har just besökt DDR.

—Vi talade ett gemensamt språk. Freden är en samvetsfråga.

Bestemödrar fra Oslo

Varje onsdag mellan 12 och 14 står de där på Karl Johann, utanför den runda stortingsbyggnaden mitt i Oslo. Bestemödrar (mormödrar) för Fred. Och delar ut sina flygblad mot kärnvapen.

—3 000 flygblad varje vecka, berättade två bestemödrar som gästade vårt seminarium.

—Tidigare fick vi allt som oftast snäsiga kommentarer om att "gå till Moskva i stället", men nu har folk ändrat sig. Nu är bestemödrarna en nationell stolthet.

På vårt seminarium talade de om situationen i havsområdet utanför Norge, där USA är i full gång att placera ut kryssningsrobotar i ubåtar, fartyg och flyg. Det förändrar hela den strategiska situationen i Norden, sade de.

—I kärnvapens tidsålder krävs ett nytt tänkande av oss människor. Det finns endast en väg. Att få bort kärnvapen! Det är vårt ansvar inför framtiden.

Ludmila Panwshtina och Galina Nekrassova kom till Kungälv från Moskva. De talade om det nya tankesätt som Gorbatjov hela tiden talar om. Och sade, att den sovjetiska kvinnokommittén hoppas att vi äntligen får ett internationellt provstopp. De stöder vårt krav om Norden en kärnvapenfria zon. Speciellt varnade de för stjärnornas krig.

—Människorna i vårt land vet vad krig är. Veteranerna betonar hela tiden fredsundervisningen, inte bara i teori. De gör själva ett stort arbete i att för vår växande generation berätta om sitt liv och sin erfarenhet av kriget. Det är en betydande del av vår kamp för att inleda det nya årtusendet i en värld helt utan kärnvapen.

—Och precis som det sovjetiska folket aldrig såg det tyska folket som sin fiende, utan nazismen, så är det amerikanska folket idag inte vår fiende, det är

Reagan och militärmonopolen bakom honom. De som hotar med kärnvapenkrig.

"Städa världen"

Våra svenska kvinnor då, vad sa de på seminariet? SKV:s ordförande Aase Bang öppnade med att uttrycka hur glad hon var över att Stockholmskonferensen några dagar innan lyckades avsluta med ett bra resultat och att vi kvinnor från olika länder måste stärka våra gemensamma aktioner för att trygga världsfreden.

Evy Andren, SKV:s viceordförande menade att vi kvinnor måste "örka städa världen, så att vi kan släppa ut vår barnbarn i den" och förenade med de orden kampen mot kärnvapenkriget, för en ren hälsosam miljö och för solidaritet mellan folken.

—Vi kvinnor som "städat" så länge, vi har att upplysa människor om hur vi kan eliminera kärnkrigshotet. Vi kan inte bara vara emot kriget, människan måste kämpa för freden och inte vara rädd att ta ställning för de verkliga fredsinitiativet. Det skiljer SKV från övriga kvinnoförbund i Sverige, sa Evy och berättade speciellt om SKV och Vietnam.

Redan tidigt på 60-talet informerade KDV vårt lands demokratiska kvinnor om att USA förde oss bakom ljuset i vad som verkligen skedde i Vietnam.

Därför var SKV först i Sverige med en insamling till Vietnam. Vi har nu utrustat 10 så kallade barfotakliniker åt deras kvinnor. Erni Friholt, aktiv freds- och SKV-kvinna från Göteborg betonade, att fred inte bara är frånvaro av krig, det är också hur rikedomarna och rättvisan fördelas.

—Fred och rättvisa har att göra med varandra, människorna har inte fred utan rättvisa och tvärtom.

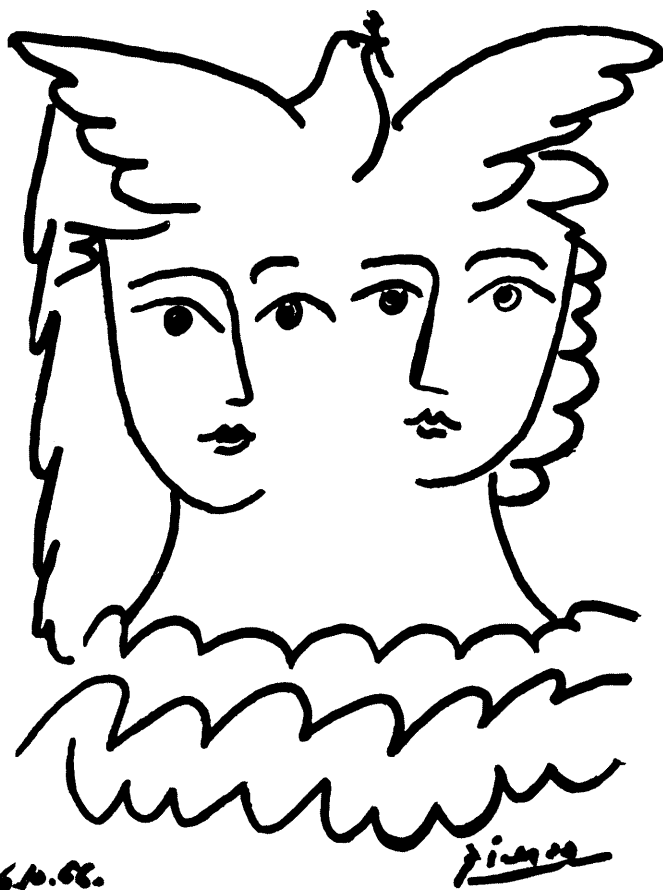
—Idag när Gorbatjov uppmanar oss att tänka på ett nytt sätt, ska vi fråga oss varför. Jag anser, att vi bör arbeta mycket mera med att göra Sovjets förslag om en kärnvapenfria värld år 2 000 känt, sade Erni och slog fast att "ett nytt tänkande", det går inte att försvara med kärnvapen.

Hon gav exempel på hur kvinnorna runtom i världen kämpar för sin "nya" värld genom att bevara miljön.

—När kvinnorna på Himalajas sluttningar kämpar för att rädda träden och sin värld från ett hotande erosion, då är det också det ett sätt att fjärma mänskligheten från en total förödelse.

Första seminariekvällen såg vi två serier med diabler. Elisabeth Östman berättade så om sin resa i Nicaragua och de chilenska kvinnorna om kvinnornas kamp mot diktaturen och våldet i sitt hemland.

Rapporten fortsätter i nästa nummer

Nicaragua

Angående SKVs projekt: en antologi med kvinnors poesi från Nicaragua

Hon kommer och hämtar mig och vi kör ut till hennes hus i Managua i ett villaområde. Hon, Daisy Zamora, är liten och späd, har långt hår, är lite blek. Hon väntar barn när som helst. Hon har redan en sjuårig dotter. Hennes andra barn dog som nyfött och hon gläder sig åt det nu väntade, lite orolig är hon, förstås.

Huset är möblerat i ljusa färger och trävita möbler, mest gungstolar. Vi går genom vardagsrummet, inte särskilt stort, men luftigt, till hennes arbetsrum. Det är till största delen fyllt av bokhyllor, som av utrymmesskäl står i fem rader med små, smala gångar mellan. Här står också ett äldre skrivbord, två gungstolar och ett litet bord. Jag får en fruktdryck.

Daisy Zamora är 37 år och f.t. tjänstledig för att förbereda utgivningen av sina dikter. Den boken kommer att ha ett förord av kulturministern Ernesto Cardenal, den är prioriterad, anses angelägen, men, säger hon, jag får hjälpa till att betala tryckkostnaderna själv. Det är ont om pengar, ont om papper i Nicaragua, landet som har en överlevnadsekonomi i den påtvingade krigssituationen. Tryckning av skolböcker går före allt annat och även till denna bidrar andra länder, Sverige t.ex.

Daisy Zamora har arbetat som vice kulturminister efter revolutionen. Hon är psykolog och hon var under FSLN:s sluttoffensiv 1979 ansvarig för Radio Sandinos sändningar. Hon omnämns i Nicaragua som "combatiente" — kämpande. Hon har inte många exemplar kvar av sina tidigare diktsamlingar, utgivna i tre upplagor om vardera 3.000

ex. Jag får ett tummat ex av henne, "la violenta espuma" — våldsamt skum — som kom 1981.

Och så berättar hon om sitt arbete som hon nästan slutfört, men som hon inte har pengar att fullfölja. Hon har forskat en längre tid för att ta fram kvinnliga författare som skrev primitiv poesi på Atlantkusten i början av seklet. Så har hon gått vidare framåt i tiden för att avsluta antologin med de nya kvinnliga poeterna i dagens Nicaragua. Allt som allt blir det ett tjugotal dikter av lika många författare. Hon skriver i ettinledande kapitel om sitt ämne, om sitt val av författare.

Vi är överens om värdet av denna antologi, värdet i att det är kvinnor som får framträda — sällsynt i Sverige och ännu svårare i ett land med machismon ännu vid liv. Att visa att kulturen lever i ett angripet land, att påvisa kvinnornas roll i utvecklingen är politiskt viktigt —

här som där. Hon visar mig de beräknade kostnaderna: 3.622 US-dollar för sitt uppehälle, utskrift, papper, kopiering etc och därtill kommer ca 5.000 dollar för tryckningen. Jag lovar att söka hjälp åt henne i Sverige. SKVs förbundsstyrelse tyckte projektet var angeläget, det var ett konkret och bra kvinnosolidariskt arbete.

SKV ska alltså samla in 12.000:- och så hoppas vi att SIDA beviljas resterande 80%.

Kära Systras i SKV, sätt in ett bidrag på SKV, Lund pg 91 29 92-5 som stöd till Daisy Zamora och kvinnokampen.

Tack i förväg!

Karin Lentz, Åkarp

Angola

Den första etappen i insamlingen till systugor för den angolanska kvinnoorganisationen OMA avslutades förra våren. Tyg, symaskiner och sybehör för en halv miljon kronor hade då sänts till OMA. Gruppens svenska deltagare i Luanda och rapporter från Rufina från OMA som besökte Sverige i höstas säger att allt kommer till god användning men att mycket mer behövs.

Vi sökte fortsatt SIDA-bidrag och fick i juni 1986 beviljat 400 000 kronor för projektets fortsättning. Stödet fortsätter till systugorna men går nu också till de sk bascentra som har många olika aktiviteter för utbildning och utveckling av kvinnorna och också daghem så att kvinnorna kan delta i exempelvis alfabetiseringskurser. För det här fortsatta projektet har vi snart samlat in SKVs egeninsats

på 100 000 kronor, en del i form av material, t ex symaskiner.

Och nu har vi just fått ytterligare SIDA-bidrag — 15 000 kronor för att producera en informationsskrift om kvinnornas situation i Angola och OMAs arbete. Vi räknar med att ha den klar till början av hösten.

Men — även om vi nu snart klarat av ännu en insamlings-etapp återstår stora behov av stöd för flera år framöver —

insamlingen fortsätter av både pengar och material. Har du material — begagnade symaskiner, leksaker, köksutrustning — hör av dig till Hillevi Nilsson, tel 08/44 93 95. Bidrag i övrigt kan sättas in på pg 22 69 67-8.

Märk talongen "Stöd OMAs sjukstugor och bascentra i Angola".

CHRISTINA REGNELL

Insamlingar

Hjärtligt tack för bidrag till insamlingen för Carmen Gloria. Vi har skickat 2.000:- från vårt insamlingskonto.

Redovisning för Vietnamininsamlingen kommer i nästa nummer.

På pg 475 37 19-6 — Nicaraguainsamlingen — finns nu 41.768:97.

Svensk Teknologi till apartheid

heter en rapport från ISAK (Isolera Syd-Afrika-kommittén) som vi rekommenderar.

Den kostar 20 kr och kan beställas från ISAK, Barnängsgatan 23, 116 41 STOCKHOLM.

Tuen kehitysmäiden
naisten matkoja
Jag stöder u-lands-
kvinnornas resor
Hinta 10mk/kr
Pris

Moskva-kongressen

Det här klistermärket i blått och rött kan du köpa genom SKV för 10 kronor. Pengarna går till att betala resan till kvinnornas världskongress i Moskva i juni 1987 för en kvinna från tredje världen.

Även större bidrag är välkomna. Skicka pengarna till postgiro 5 13 23-4 och märk talongen "Moskvakongressen".

Rapport från världsfredskongressen i Köpenhamn 15-19 okt. -86

Vi var två från Norr som flög Umeå-Skurup 14/10 f.v.b. till Köpenhamn och Bella Center, Kerstin Örtengren IKFP och jag Valborg Hansson Seger från KFF.

Vi hade båda lovats hus hos Aslaug Modahl Larssen. Hon var den som under Lövängersseminariet 23-27 juni först tipsade mig om Köpenhamnskongressen.

Vi hamnade i ett fantastiskt hus om 300 kvm, men närmare Helsingör än Köpenhamn. *Men vi bytte inte ut vårt värdfolk!* Kongressen är omöjlig att i korta ord beskriva. I stället för väntande 1 000- 1 500 kom 2 500 människor från 136 länder.

1-sta dagen

Vi var tidigt ute för att hämta våra papper. Vi måste starta kl 7.00 för att vara i Bella Center kl.9.

Jag stod inknådad 2,5 timmar i en folkhop medan frivilliga danska fredsarbetare flög omkring bakom diskarna, ömsom stod på huvudet bläddrande i papper och på det sätt förlöste några undan för undan. Sedan jag äntligen erövrat mitt kongressbevis — som var nödvändigt för att överhuvudtaget kunna komma in — kastade jag mig in i aulan — hade tappat bort Kerstin — hamnade bland reportrarna — lagom till Arja Saijommas "Jag vill tacka livet" men missade Tony Landy från Kongl. Teatern.

Den vackre vithåriga presidenten Hermod Lannoing 92 år höll öppningstalet som samtidigt blev hans avskedstal efter sitt långa ordförandeskap. Från de många deltagarländerna följde längre och kortare anföranden.

Efter öppningshögtidigheterna började vi orientera oss. Där fanns ungdomsfredsforum med diskussioner och filmföreläsningar — olika intressegrupper — arbetsgrupper- utställningar — (bara dessa skulle varit värda en veckas studie) där fanns Iran-Irak sida vid sida, Nepal, Tibet, Afghanistan, Turkiet, Africa, kläder, konstverk, smycket, underbara tyger, böcker planscher, affischer etc. men oemotståndligt drogs vi åter och åter till kvinnocentret.

Där fanns Jenny Mosland, Oslo — allstädes närvarande med Bestemödrar och utställning.

Där fanns artisterna vi redan träffat på tåget "Connie" fantastisk sångare och musiker samt Ellen Diederick, båda boende i Väststyskland — Ellen som protesterade i Reykjavik utanför huset med förhandlingarna.

— Människor kom och stod i timmar i regnet och kylan — de satt vid radio och TV. Väntade — det var en tragedi för människornas förtroende — regnbågen steg upp — det skulle vara ett gott omen — i två dagar stod man — men nästa gång, nästa gång ska vi inte vara 200 — vi ska vara 200 000 människor från alla länder som står där utanför förhandlingarnas hus — natt och dag den största demonstrationen någonsin — människor må komma i båt — med flyg och alla transportmedel — vi måste tvinga dem!!!

— Stardust måste stoppas i USA — Men Japan, Israel och Väststyskland vill ha S.D.I för dollarns skull!

— Go on harder — more and more — Ban all nuclear test! Slå in det i deras medvetande.

Män talar — talar talar — men de lyssnar inte — talar inte med hjärtat! —

Hon berättade om de sysslösa journalisterna där och de många intervjuerna där de protesterande fick säga sitt hjärtas mening.

Anita MacLennon berättade om Helen Caldicotts *entimmesamtal* med Reagan; "Mannen är galen! Han lyssnar inte, han är fixerad till sina leksaker i rymden — han vill inte — förstår inte — lyssnar inte!

— 2 miljoner dollar i minuten till vapen—!

Power to Women!

Garanti för all testning upphör

Stockholmskonferensen ett steg — vi är i en ny era — de flesta tekniker är mot även i USA.

Vid sin färd genom USA fick Ellen och "Connie" en bil av den amerikanska fredsrelsen: Ni kan sjunga och bära ut budskapet — vi kan inte detta men vi kan ge er en bil att färdas i när ni för fram ert budskap för Fred!

Med i bilden fanns också: Stopp för alla Nordiska missiler.

En särskild dag ägnades "Norden kärnvapenfri Zon" där

bland annat en norsk undersökning hade gett till resultat att 85% var för kärnvapenfria zoner samtidigt som 85% ville bli kvar i NATO. Från norsk sida hörde vi även att en del socialdemokrater i Norge tyckt sig spåra en något ändrad politik från den svenska socialdemokratin efter Palmes död.

Åter till kvinnocentret: De olika representanterna:

Brasilien/ Sahara i underbar blå färgton, heltäckande dräkt/ talade om situationen för kvinnorna

Indien — Suhila med kastmärke, mycket vacker i rödbrunt svart gult—

Palestina/Gaza 701 sjukhus stängda, edukation värre och värre — alla kvinnor måste nu spela internat. roll!

Sudan/ Mahasi i helrött — ljust/ India in Sudan—

Jordanska organisationer/ integrerat program om ny världssordning

Betr. Israel, Granada, Libyen, Nicaragua, Sydafrika, Västbanken

Marocco — situationen prekär — en kolonialmakt i västra Afrika Holland förut i Västra Sahara — sedan Spanien — Algeriet USA *överallt bakom*

Tempramentsfull talare—

Den dagen gick vi hem med kastmärken av plast tryckta på våra pannor av den vackra Suhila från Indien — vi nändes inte ta bort dem. . .

Där fanns kvinnorna från Moçambique — Iran — Irak — Afghanistan — Nepal- och ropen "Take the toys from de infantil boys" ekade.

Beträffande Norden kärnvapenfria zoner — och stoppa kärnvapentesterna påpekade Färöarna och Grönland särskilt att de vill räknas bland de övriga nordiska länderna.

Där fanns bland alla de andra som man också vill minnas: Stennie Protono, Nederländerna, som talade för fångarna i Ravensbruck, Internat, Ravensbruck Committes—

Edith Ballentime, England

Eva Nordland, som fanns överallt där viktiga saker dryftades — man såg henne fördjud i sina anteckningar

Ida Harslöv, Danmark, Primus Motor, vacker och stark satt hon lugnt på podiet när några unga män, ett 20-30-tal som på en given signal reste sig på olika platser, störtade fram och upp, just när Nicaraguas representant för ungdomscentret talade, och försökte knuffa omkull talarstolen samt under rop och

skrik vecklade ut banderoller med orden: Sovjet ut ur Afghanistan!

Einar Edvardsen i stolen framför oss, den fasta klippan mot de störande elementen.

Agneta Norberg som funnit sin rätta placering mitt i världsfredseliten.

Anita MacLennon, hållande i trådarna, ovärderligt hjälpsam.

De sovjetiska kvinnorna Natalia Berejnala och Maslova Ulanova som följde oss i den oförglömliga marschen Stockholm-Minsk och många andra.

Under tiden som de civilklädda säkerhetsvakterna avlägnade de personer som stört mötesfriden stod alla i den väldiga aulan hållande varandras händer sjungande "We shall overcome" och vi fick en känsla av att intermezot fått oss att sluta leden ännu fastare kring det stora målet att skapa fred på denna vår olyckliga jord.

Valborg Hansson Seger

Åttonde mars paroller

Vi kvinnor har en gemensam dröm: — en värld i fred utan kärnvapen.

Kärnvapenkriget är den största katastrofen mot mänskligheten. Lyckas vi inte slippa kärnvapenkriget går det för oss som för dinosaurierna, den biologiska förutsättningen för mänskligheten på vår planet upphör att existera.

Och vi kvinnor vet också, att utan fred finns det ingen utveckling, ingen rättvisa och ingen framtid för våra barn.

Men vi kan inte bara önska oss fred. Vi måste göra något för det!

Det sade SKV:s internationella seminarium och med dess styrka och moral i ryggen firade SKV-kvinnorna i år Internationella Kvinnodagen med särskilt två paroller:

*Stoppa alla kärnvapenprov NU!

*Stoppa planerna på "stjärornas krig"!

Susanne Björkenheim

SKVs kongress 1987

äger rum i Karlstad 26-27 september.

Alla medlemmar är välkomna att delta. Se i övrigt SKVs internbulletin, mars.

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Barnängsg. 23, 116 41 Stockholm
Postgiro 50 50 95-0 Insamlingskonto 5 13 23-4
Tel: 08/40 92 05

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är att verka för jämlikhet mellan kvinnor

och män och för kvinnornas deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.

- Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa och ges samma utbildningsmöjligheter.
- Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval – mot krig och imperialism, krigens främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.
- Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.
- Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism. Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

* * * * *

SKV har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund till Kvinnor-

nas Demokratiska Världsförbund, KDV, (Women's International Democratic Federation, WIDF).

KDV har 129 anslutna organisationer i 114 länder med flera hundra miljoner medlemmar. KDV har tillerkänts konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd samt hos UNESCO. Denna status innebär att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

SKV-avdelningar

Arvika

Brita Tener
Högåsvägen 4
671 00 Arvika

Ambjörby

Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel. 0563/802 32

Deje-Forshaga

Monica Ranung
Bokliden 20
667 00 Forshaga
Tel. 054/705 34

Finspång

Anna-Lisa Göransson
Grytölsvägen 24
612 00 Finspång

Göteborgsdistriktet

Zaida Hagman
Regnvädersgatan 4
417 32 Göteborg
Tel. 031/54 19 94

Östra Göteborg

Erni Friholt
Karlsgatan 21 B
416 61 Göteborg
Tel. 031/19 04 52
0304/520 04

Västra Göteborg

Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 Göteborg
Tel. 031/47 40 02

Mölndal

Astrid Gustafsson
Knarrhögsgatan 8A
431 30 Mölndal
Tel. 031/27 18 17

Gävle

Inger Johansson
Hamiltongatan 32
802 20 Gävle

Huskvarna

Ingrid Nilsson
Munkgatan 5
561 00 Huskvarna
Tel. 036/13 74 55

Karlshamn

Sonia Karlsson
Pl 1049
290 72 Åsarum
Tel. 0454/291 60

Karlstad

Siv Dahlgren
Mellqvistvägen 1
663 00 Skoghäll
Tel. 054/239 15

Katrineholm

Gunnel Rudin
PL 8454 Byle
643 00 Vingåker

Kramfors

Marie Sölvebring
Järnvägsgränd 64
872 00 Kramfors

Linköping

Sonja Wahlstein
Havregat. 9B
582 53 Linköping
Tel. 013/13 08 48

Ljungby

Elsmarie Edström
Olofsgatan 26 B
341 00 Ljungby

Luleå

Agnes Wennberg
Vinkelgränd 1
951 41 Luleå
Tel. 0920/195 34

Lund

Astrida Svensson
SKV-Lund
Box 1208
221 05 Lund
Tel. 046/14 94 04

Malmö

Anna Landberg
Bildesgatan 1
211 57 Malmö
Tel. 040/23 40 76

Motala

Agneta Engren
Sundlingsväg 17
590 30 Borensberg

Olofström

Carina Gillberg
Snöbärsvägen 12
293 00 Olofström
Tel. 0454/400 77

Piteå-Munksund

Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel. 0911/372 76

Sala

Margareta Thelander
Lärarstigen 12
733 00 Sala
Tel. 0224/137 76

Skellefteå

Barbro Wiklund
Fäbrogatan 5
931 56 Skellefteå
Tel. 0910/885 47

Skövde

Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde

Stockholms södra förorter

Eva Danielsson
Mariestadsvägen 8
121 50 Johanneshov
tel. 08/49 57 00

Stockholms innerstad och

norra förorter

Gerd Thambert
Åsögatan 170:1
116 32 Stockholm
Te. 08/41 46 51

Spånga

Kerstin Juneberg
Cervins väg 17B pl 5.
163 58 Spånga
Tel. 08/760 11 72

Södertälje

Maud Sedemark Girbau
Floraborgsvägen 12
151 51 Södertälje

Uppsala

Gunilla Öhman
Flogstaväg. 154
752 63 Uppsala
Tel. 018/46 06 84

Örebro

Marie Wikner
Åsbyvägen 7
703 75 Örebro

Förbundsordförande:

Aase Bang
Herrgårdsgatan 12
652 24 Karlstad
Tel. 054/18 99 61

Förbundsexpeditionen i Stockholm har jour tisdagar och torsdagar kl. 13.00–15.00

SKV Göteborg har hand om medlemskontakter och ekonomi. SKV:s lokal i Viktoriaskolan är öppen onsdagar 10.00–13.00 och torsdagar 17.00–19.00
Linnégatan 21, 413 04 Göteborg, Tel. 031/14 40 28

Evy Andrén
Barytongalen 4

421 38 V FRBLUNDA

1628VM